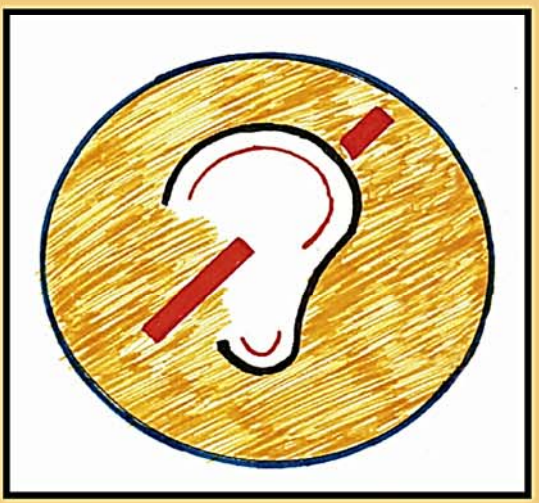
GHEORGHE MOLDOVAN

EDUCAREA SURDOMUȚILOR ÎN ROMÂNIA

DE LA PRIMELE PREOCUPĂRI PÂNĂ LA SFÂRȘITUL CELUI DE AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Editura POLITEHNICA

https://biblioteca-digitala.ro

Colecţia "SINTEZE"

EDUCAREA SURDOMUŢILOR ÎN ROMÂNIA

DE LA PRIMELE PREOCUPĂRI PÂNĂ LA SFÂRŞITUL CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

https://biblioteca-digitala.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
MOLDOVAN, GHEORGHE

Educarea surdomuţilor în România de la primele preocupări până la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial / Gheorghe Moldovan. – Timişoara : Editura Politehnica, 2019

Conţine bibliografie

ISBN 978-606-35-0302-3

376

https://biblioteca-digitala.ro

Prof. gr. I. GHEORGHE MOLDOVAN

EDUCAREA SURDOMUŢILOR ÎN ROMÂNIA

DE LA PRIMELE PREOCUPĂRI PÂNĂ LA SFÂRŞITUL CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Colecţia "SINTEZE"

EDITURA POLITEHNICA
TIMIŞOARA - 2019

https://biblioteca-digitala.ro

Copyright © Gheorghe Moldovan şi Editura Politehnica, 2019

Nicio parte din această lucrare nu poate fi reprodusă, stocată sau transmisă prin indiferent ce formă, fără acordul prealabil scris al autorului Moldovan Gheorghe şi al Editurii Politehnica.

EDITURA POLITEHNICA
Bd. Vasile Pârvan nr. 2B
300223 Timişoara, România

Tel./Fax. 0256/404.677
E-mail: editura@upt.ro

Consilier editorial: Prof.dr.ing. Sabin IONEL
Redactor: Claudia MIHALI
Coperta 4 (foto): Anca Silvia BUZATU

Bun de imprimat: 04.10.2019
Coli de tipar: 10
C.Z.U. 376
ISBN 978-606-35-0302-3

Tipar executat la S.C. URCXEDOS SRL Timişoara

https://biblioteca-digitala.ro

MOTTO :

„Școlile de surdomuți trebuie să predea tinerilor științele trebuitoare în viața socială și să-i inițieze la vreun meșteșug cu care să-și poată câștiga existența.”

***Anastasie Fătu** (Iași, 1863)*

„Prin educație, surdomuților li se poate reda darul cel mai de preț al omului, limbajul, pe care natura i l-a sustras.”

***Karl Schäffer** (Timișoara, 1896)*

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

CUVÂNT ÎNAINTE.

O istorie a învățământului destinat surdomuților din România încă nu s-a scris și nu se întrevăd tendințe că ea s-ar scrie în viitorul apropiat. O primă încercare s-a făcut în anul 1968, când la Editura Didactică și Pedagogică din București a apărut cartea *„Contribuții la istoria învățământului special din România”*. Cartea cuprindea o culegere de studii, majoritatea referindu-se la anumite personalități care, în secolele XIX și XX, s-au ocupat cu educarea surdomuților, orbilor sau a debililor mintali. Odată cu respectivele personalități, cititorul primea și unele informații despre desfășurarea unui anumit tip de învățământ special în orașul în care aceste personalități au activat. Cartea nu era o istorie propriu-zisă, ci doar o încercare de a umple anumite goluri.

După acea dată, unii autori de lucrări surdologice au considerat oportun, ca în introducerile pe care le făceau în cărțile lor, să prezinte și câteva informații despre istoria învățământului pentru surdomuți. Cum majoritatea dintre aceștia nu erau pasionați de istorie, informațile pe care le dădeau erau, de cele mai multe ori, copiate dela alți autori anteriori fără a mai fi verificate. Așa se face că, atunci când unul făcea o remarcă greșită ea era preluată de ceilalți și repetată, ajungea în final să fie considerată ca „adevăr absolut”. Iată câteva exemple de astfel de greșeli :

În anul 1925, Dr. Gheorghe Crăiniceanu publica cursul litografiat *„Istoricul instrucțiunei, literaturei și legislațiunei copiilor anomali”*. În acest curs, referindu-se la Școala de surdomuți dela Ibașfalău (Dumbrăveni), condusă de fostul husar Băcilă, făcea următoarele precizări : *„Băcilă era un fost husar din armata lui Napoleon”* și *„în 1831 a înființat o școală particulară de surdomuți, pe care în 1846 a fost nevoit să o închidă datorită faptului că autoritățile nu i-au dat niciun ajutor”*. Referitor la armata din care făcea parte, oricine ar fi interesat să caute surse mai vechi decât 1925 va putea să-și dea seama că *„Băcilă a fost un husar transilvănean din armata habsburgică”*. Pentru eliberarea s-a din armată, episcopul greco-catolic al Ardealului, Bob Ioan, a făcut în anul 1828 un memoriu către autoritățile guvernamentale habsburgice (și nu către cele franceze față de care, oricum, nu ar fi avut nicio autoritate). Cât despre „școala particulară”, putem preciza că după câteva încercări a lui Băcilă de a se întreține din educarea privată a surdomuților (1827-1831), în anul 1831 parohul bisericii romano-catolice armene din Ibașfalău (Dumbrăveni), Kábdebó János, îl

https://biblioteca-digitala.ro

angajază la școala din localitate, pe care o patrona. Aici, Băcilă a primit salariu educând, în special, copii surdomuți armeni aduși din toată Transilvania. Închiderea, în 1846, a secției de surdomuți din Ibașfalău, nu a fost din motive financiare, ci datorită faptului că Băcilă începuse să aibă un comportament scandalos, fapt care i-a atras concedierea. Cu toate acestea, în diverse publicații se continuă povestea despre „armata lui Napoleon" și „școala particulară" pe care „autoritățile nepăsătoare" n-au susținut-o. Este o variantă ce a fost agreată și de ideologia comunistă, care îl asemuiau pe Băcilă cu un fel de „luptător pentru drepturile celor nenorociți", un fel de Don Quijote care se lupta cu morile de vânt.

Unii autori, referindu-se la metodele utilizate în educarea surdomuților, afirmă că *„după Congresul profesorilor de surzi dela Milano, din 1880, și la noi s-a trecut treptat la folosirea metodei orale".* Eroare !!! În cele ce urmează, atunci când voi vorbi despre perioada anterioară Primului Război Mondial, voi explica pe larg metodele folosite pe cele două laturi ale Carpaților și voi demonstra că în Vechiul Regat trecerea la metoda orală s-a făcut târziu, abia începând cu anul 1900, când Mihail I. Ionescu a preluat conducerea orfelinatului dela Focșani, acțiune ce nu a avut nicio legătură cu respectivul Congres dela Milano.

O altă gafă referitoare la istoria surdomuților din România, preluată de mulți autori, se referă la prințul Henry Ghica, surdomut, membru fondator, în 1919, al Asociației Amicale a Surdo-Muților din România Mare și, ulterior, președinte al acesteia. În istoricul oferit de actuala Asociație Națională a Surdomuților din România, el este prezentat ca fiu al domnitorului Grigore Ghica. Alte istorii susțin că ar fi fiul domnitorului Constantin Ghica. Autorii acestor scrieri ar fi suficient să citească biografia lui Henry Ghica publicată în numărul din ianuarie 1920 a „Revistei lunare a Surdo-Muților din România Mare", revistă redactată chiar de prințul în discuție. Din aceasta aflăm că era fiul prințului Constantin Ghica, care nu a fost niciodată domn, dar era descendent al unei familii de domnitori. Însă cum nimeni nu se obosește să verifice datele, pe diferite bloguri se copiază și azi informații greșite.

În articolul *„De neamul Ciorăneștilor"*, scris de Solomon Marcus (vezi http://www.romlit.ro/de_neamul_ciornetilor) se pretinde, nici mai mult, nici mai puțin, că Ion Ciorănescu *„a creat prima școală de surdo-muți din România"* (!?!). Este clar că autorul nu s-a documentat deloc în această privință. Ion Ciorănescu a activat în învățământul surzilor din țara noastră după Primul Război Mondial, când existau deja și alte școli de surdomuți. El a înființat, în 1927, Institutul pentru Băieți Surdo-Muți din București, dar

https://biblioteca-digitala.ro

acesta era, din punct de vedere cronologic, al şaselea institut de surdomuţi ce funcţiona în acel moment.

Întâlnim şi diferenţe de atitudine, intenţionate sau nu, a unor autori, prin care încearcă să diminueze importanţa activităţii şi a evoluţiei institutelor de surdomuţi din Ardeal şi Banat şi de a trece cu vederea realizările lor. Deşi unii menţionează fugitiv aceste institute, precizând şi anii înfiinţării lor, mulţi fac doar scurte remarci precum că *„după al Doilea Război Mondial educaţia surdomuţilor s-a mai făcut şi la institutele din Timişoara şi Cluj”*. Câtă ignoranţă! Doar atunci ?!?

Există şi scrieri în care Legea Învăţământului Primar din anul 1924 este ridicată la rangul de *„reformă a învăţământului special” (!?!)*, fără ca autorii să se gândească în ce constă o adevărată reformă şi ce limite avea legea din 1924, referitor la acest tip de învăţământ. Nu se pune problema ca cineva să analizeze acum această lege. Ar trebui doar să urmărească în „Revista Asociaţiei Corpului Didactic Medico-Pedagogic din România” desfăşurarea congreselor asociaţiei şi criticile aduse acestei legi de către profesorii medico-pedagogi de atunci.

Pentru a înţelege modul în care se prezintă aceste scurte istorii, referitoare la învăţământul pentru surdomuţi, voi da în continuare câteva exemple. În primul rând amintesc articolul *„Aspecte din istoria preocupării societăţii româneşti faţă de educarea surzilor”*. Acest articolul a fost postat pe internet şi cei care doresc să-l consulte pot accesa următorul link : http://ro.scribd.com/doc/16908824/Aspecte-din-istoria-preocuprii-societii-romaneti-fa-de-educarea-surzilor. Nu este specificat numele autorului dar acesta, dela început, ne pune în faţa unei precizări gratuite şi totodată năucitoare, susţinând că : *„reprezentanţii Bisericii creştine ortodoxe au avut un rol de pionierat în a-i face pe surzi să vorbească* **(!?!)***, fie prin semne, fie prin viu grai”* **(!?!)**. Ce au făcut ??? De unde au scos această afirmaţie ? Un istoric nu are voie să se compare cu un prestidigitator care scoate iepuri din joben. În Spania, Anglia sau Franţa călugării catolici au avut astfel de acţiuni de pionierat. Însă, la noi în ţară, referitor la implicarea unor ierarhi ai bisericilor în educarea surzilor, se pot da doar următoarele exemple : Episcopul Greco-Catolic al Ardealului, Bob Ioan, care în 1828 a intervenit pentru eliberarea din armată a husarului Băcilă, pentru ca acesta să se ocupe de surdomuţi, la Dumbrăveni; urmaşul acestuia, Episcopul Greco-Catolic al Ardealului Ioan Lemeni care, împreună cu Episcopul Romano-Catolic al Ardealului, Kovács Miklós, au susţinut financiar Şcoala de Surdomuţi din Dumbrăveni, au cerut mărirea salarului lui Băcilă şi i-au lăudat activitatea; Vicarul Greco-Catolic de Năsăud, Ioan Marian, care în 1838 a instituit un

https://biblioteca-digitala.ro

învățământ pentru surdomuți și, paralel, unul de specializare a învățătorilor în pedagogia surzilor (primul din România de azi); Vicarul Greco-Catolic al Năsăudului, Macedon Pop, care a editat în 1875 prima carte din teritoriile românești în care apar informații despre un învățământ al surzilor desfășurat în aceste zone; și Episcopul Romano-Catolic de Timișoara, Alexander Bonnaz, care a insistat pentru înființarea școlii de surzi din Timișoara și apoi i-a lăsat prin testament 20.000 de florini (40.000 de Koroane). Despre implicarea unor reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe nu am auzit. Dacă au existat, acțiunile lor ar trebui să fie cunoscute. Nu ne referim la cazurile în care vreun surdomut s-ar fi adăpostit la vreo mănăstire unde, în schimbul unor munci necalificate, primea adăpost și hrană. Cu aceștia călugării s-au înțeles folosind câteva semne primare dar, acesta nu este un învățământ, ci un act de milostenie, o socializare. Afirmațiile despre un adevărat învățământ trebuie să fie bazate pe dovezi certe și nu pe fantasmagorii. Exceptând fraza citată, articolul de mai sus este un mic început lăudabil ca intenție, însă, și restul conținutului, în special pentru perioada anterioară ultimului război mondial, este tributar metodei „istoriilor de foarfeci și lipici" (sau după expresia actuală : „copy-paste") înșirând, unul după altul, paragrafe preluate dela alți autori fără a le verifica.

Al doilea exemplu este cartea lui Florea Barbu întitulată *„Limbajul gestual : comunicare și interpretare"*. Autorul a inclus între paginile 120-126, capitolul „Începuturile învățământului pentru surzi în România". Foarte tranșant, dumnealui alocă o jumătate de frază școlii de surdomuți dela Dumbrăveni-Elisabetopol și cea de a doua jumătate de frază școlii înființate la București în 1863. După această „amplă introducere" ne informează că *„denumirea primelor şcoli speciale din ţara noastră specifică pe frontispiciu <şcoala pentru băieţi surzi nr. 1> şi <şcoala de fete surde nr. 2>"*. Atât ??? Așa a început la noi acest învățământ ? Până în anul 1921, când s-a înființat școala de fete surdomute din București, nu s-a mai întâmplat nimic în acest domeniu ? Unde sunt școlile mixte de surzi din Timișoara, Arad, Cluj și Cernăuți ? Sau poate, în acea perioadă, România era formată doar din orașul București ?

Un alt exemplu ne este oferit doamna Ludovica Tănăsescu în lucrarea *„Înființarea primei școli pentru surde din România și primii ani de funcționare 1919-1924"*, din care putem consulta un fragment în revista „Dincolo de cuvânt" - nr. 5/2012 – pag. 3-7, a Școlii nr. 2 de surzi din București, revistă postată pe internet și care este oferită de link-ul : http://www.scoalasurzi2bucuresti.ro/wp-content/uploads/2012/01/revista-5.pdf.
Formularea titlului cuprinde o greșală. Școala pentru surde, înființată în 1921 la București nu este *„prima școală pentru surde din România"*. În

https://biblioteca-digitala.ro

1912, Elena Salomea înființase la Focșani o școală privată pentru fetele surde, care în 1921 a constituit nucleul școlii din București, fapt recunoscut în cuprinsul lucrării. În continuare, la prima pagină a lucrării (pag. 3 în revistă) întâlnim o remarcă derutantă : *„până la primul război, în România era o singură școală; până în 1940 erau 7”*. Când o persoană neavizată citește această informație laconică va rămâne cu convingerea greșită că, între 1918 și 1940 guvernul dela București a înființat 6 (șase) școli pentru surdomuți. URA !!! Cu o astfel de performanță nu se poate lăuda oricine. Faptul că jumătate din acestea proveneau din fostul Imperiu Austro-Ungar este trecut sub tăcere.

Pentru o adevărată istorie este necesară o cercetare mult mai aprofundată. Trebuie prezentate aspectele pozitive și recunoscute aspectele negative; să se renunțe la orișice partizanat etnic, confesional sau regional; să se accepte anumite superiorități, chiar dacă ele provin dintr-o zonă care nu ne convine; să se compare atitudinea guvernanților dela București cu cea de care au beneficiat alte institute, chiar dacă, la acea vreme, acestea din urmă depindeau de guvernele din alte țări; etc.

Aceste inexactități combinate cu faptul că de aproximativ două decenii m-am ocupat cu studiul diferitelor aspecte ale istoriei învățământului special, m-au îndemnat să-mi spun părerea în acest domeniu și să jalonez principalele momente care au existat. Prezentarea pe care o voi face este, relativ, discontinuă. Ea dezvoltă unele momente dar nu se lansează în realizarea unei continuități istorice a evenimentelor. De fapt, situația istorică a diferitelor provincii românești a avut ca efect o evoluție culturală diferită care a dus, după 1918, la o dificultate a integrării și uniformizării diferitelor structuri ale învățământului. Acesta este motivul pentru care am hotărât să las altora sarcina explicării aspectelor de ansamblu și să mă limitez doar la prezentarea separată a fiecărui eveniment în parte. Am exclus diferitele citări despre *„săracii, mișeii* și *calicii”* la care fac referire unele documente medievale din Țara Românească sau Moldova și care includeau și persoanele cu deficiențe senzoriale. Ele relatau diferitele acte de milostenie și nu de educație. De asemenea, am luat hotărârea de a mă opri la sfârșitul celui de al Doilea Război Mondial deoarece perioada postbelică nu am studiat-o amănunțit. Totuși, activând în acest domeniu între 1972 și 2010, mi-am permis să ofer câteva date ale acelei perioade, date pe care le-am cunoscut cu certitudine și care ar fi bine să nu fie uitate de cineva care, în viitor, ar dori să scrie o astfel de istorie.

Autorul

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

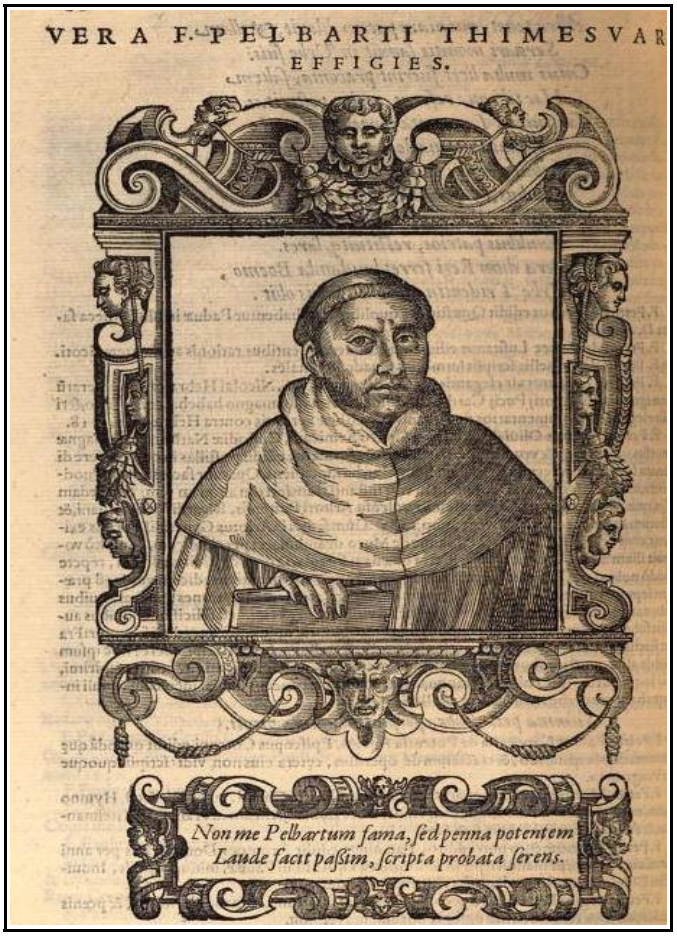
MOMENTELE IMPORTANTE ALE EDUCĂRII SURDOMUȚILOR ÎN TERITORIILE ROMÂNEȘTI

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

1.

UN PRECEDENT INTERESANT LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XVI-lea

PELBÁRT LADISLAU

din [https://allevents.in/budapest/]

În anul 1503, **Pelbárt Ladislau (1430-1504)**, supranumit și **„Pelbárt de Timișoara”** a precizat, întruna din predicile sale, că ***„în cazul defectelor de vorbire, există o deosebire categorică între deficienţa anatomică şi deficienţa funcţională”***. El a fost acela care a pus bazele concepţiei că ***„surdomuţii nu vorbesc pentru că nu aud”.*** Pelbárt de Timişoara a fost recunoscut, de medicii din acea perioadă, ca un adept al teoriei că ***„de multe ori, surdomutitatea are şi alte cauze, în afara celor anatomice”.***

Informaţia este deosebit de interesantă, în special prin vechimea ei. Ea este anterioară momentului în care se năştea prima persoană ce s-a ocupat cu educarea surdomuţilor, călugărul spaniol Pedro de Ponce y Leon (n.1520). Putem presupune că, anterior activităţii didactice pe care a desfăşurat-o Pedro de Ponce cu surdomuţii (în a doua jumătate a secolului al XVI-lea), a existat o perioadă în care cercetările medicale au reliefat faptul

https://biblioteca-digitala.ro

că la surdomuţi organul vorbirii nu este afectat. Deşi nu era medic, este posibil ca Pelbárt de Timişoara să fi avut contacte cu lumea medicală şi pe baza acestora şi-a format concepţia relatată mai sus, concepție care avea să se dovedească exactă.

Precizările lui Pelbárt de Timişoara reprezintă prima concepţie ştiinţifică, referitoare la natura şi cauzele surdomutităţii.

Pelbárt de Timişoara este singurul autor de incunabule născut pe teritoriul de azi la României, la Timişoara. Între 1458-1463 a urmat studii universitare la Cracovia, devenind „doctor în teologie". După o perioadă s-a călugărit, alegând ordinul franciscan. Incunabulele sale au apărut în 49 de ediţii. Deși nu s-a ocupat cu educarea surdomuților, precizările sale pot fi considerate ca priorități mondiale.

Bibliografie

1. Baneu Alexandra : *„Structuri conceptuale în opera lui Pelbartus de Themeswar. Elemente de gândire scotistă în ‚Rosarium'".* Teză de doctorat. Universitatea „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca. Facultateade Istorie și Filosofie. Școala doctorală de filosofie. Conducător de doctorat : dr. Alexander Baumgarten. Cluj-Napoca. **[Baneu-dr.].**

2. Baneu Alexandra : *„Pelbartus de Themeswar despre educație – capitolul 'Addiscere' al Rosarium-ului".* Conferințele Centrului de Filosofie Antică și Medievală. Universitatea „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca. 8 martie 2016. **[Baneu-2016].**

3. Moldovan Gheorghe : *„Istoria învățământului bănățean pentru surdomuți"*. Editura Eurostampa, Timișoara, 2010. Pag. 13-14. **[Moldovan-2010].**

4. www.beszed.hu/a_logopedia_kialakulasanak_elozmenyei

5. http://en.wikipedia.org/wiki/Pelbartus_Ladislaus_of_Temesvar

https://biblioteca-digitala.ro

2.

EDUCAREA SURDOMUȚILOR ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-lea.

2.1. Școala de Surdomuți dela Dumbrăveni – jud. Sibiu.

În timpul peregrinărilor sale prin Europa, husarul transilvănean **Băcilă Ioan** din Regimentul Nr. 2 de Husari „Arhiducele Josef" al armatei habsburgice, original din Dumbrăveni (Elisabethopolis, Erzsebetváros, Ebesfalva), se specializase în educarea surdomuților. După unele surse, neconfirmate, se pare că specializarea și-o făcuse la institutul din Paris.

Clădirea ȘCOLII ELEMENTARE de BĂIEȚI din DUMBTĂVENI și sediu a ȘCOLII de SURDOMUȚI.

din [Nedelcu-2016-pag. 199]

https://biblioteca-digitala.ro

Începând din anul 1827, fiind acasă în permisie, s-a ocupat de educarea privată a patru copii surdomuți. Doi erau din Dumbrăveni, fii localnicului Moldovan Nicolae, iar doi erau din Gherla. **Acest eveniment, început în anul 1827, marchează cea mai veche formă de educare a surzilor de pe actualul teritoriu al României.**

În anul următor, 1828, Episcopul Greco-Catolic al Ardealului, Bob Ioan, și-a utilizat influența pentru a-l elibera definitiv din armată și astfel Băcilă a putut să se ocupe nestingherit de educarea privată a surzilor sub patronajul Episcopiei Greco-Catolice din Blaj, care i-a stabilit și un *„îndrumător pedagogic”* în persoana preotului greco-catolic din localitate, Pop Ioan. Vestea educării copiilor surdomuți s-a răspândit și, în curând au apărut mai multe solicitări cărora, singur, nu le putea face față. Documentele ne semnalează insistența unor familii de sași care, pentru a-și putea școlariza copiii surzi erau de acord să renunțe la cultul lor protestant-luteran. Se simțea nevoia înființării unei școli organizată pe alte criterii.

Situația a fost rezolvată de preotul paroh al bisericii romano-catolice din localitate. **În anul 1831, acest preot de etnie armeană, pe nume Kábdebó János, cu aprobarea Episcopiei Romano-Catolice din Alba Iulia și a Guvernului Provincial din Cluj, a înființat o secție de surdomuți în cadrul Școlii Elementare Confesionale de Băieți din Dumbrăveni (Elisabethopolis), școală pe care o conducea. Aceasta a fost prima școală de surdomuți ce a funcționat pe teritoriul României.** Băcilă a fost angajat ca *„surdomutorum docenti”* și Guvernul Transilvaniei i-a stabilit inițial un salariu anual de 40 Rft. Datorită succesului pe care l-a avut școala, în 1835 salariul său a fost dublat la 80 Rft./an.

Pentru ca școala să poată fi urmată și de copiii proveniți din familii sărace, trebuia asigurată o finanțare corespunzătoare. Banii s-au obținut din mai multe surse. Două colecte publice, una în 1832 și alta în 1835, au asigurat un „fond tampon”. Pe lângă aceasta, Guvernul Transilvaniei și Episcopiile Greco- și Romano-Catolice au contribuit cu fonduri anuale la susținerea școlii de surdomuți. De asemenea, orașul Elisabethopolis (Dumbrăveni) cheltuia anual 16 Rft. cu întreținerea și încălzitul clădirii.

Activitatea didactică a lui Băcilă a avut succes. A fost lăudat și în 1839 era gratulat cu titlul de *„super surdomutorum docenti”*. Școala fiind sub patronajul Episcopiei Romano-Catolice, aceasta i-a stabilit un nou îndrumător pedagogic, în persoana preotului romano-catolic armean Pópoi József, urmașul lui Kábdebó János, care a primit titlul de *„Surdomutorum Instituti Inspector”*. Cu timpul comportamentul lui Băcilă s-a degradat și nu și-a mai îndeplinit conștiincios îndatoririle didactice. Autoritățile au încercat

https://biblioteca-digitala.ro

să salveze școala dar Băcilă s-a arătat refractar. Nu și-a corijat comportamentul, a părăsit școala de mai multe ori pe perioade lungi și a avut altercații necontrolate cu persoane din oraș, incidente ce nu cadrau cu statutul de profesor.

În anul 1844, pentru a salva școala, autoritățile l-au angajat ca profesor-ajutor pe învățătorul Stephanum Deák. Băcilă s-a simțit jignit și a refuzat să colaboreze cu el. Încet, încet, părinții elevilor și-au retras copiii surzi din școală și spre sfârșitul anului 1845 mai exista un singur elev, Mihály Kovács. Cum Băcilă nu dădea semne că s-ar îndrepta, ca urmare a unei anchete întreprinse de autorități, în vara anului 1846 Guvernul Transilvaniei i-a suspendat salariul și școala s-a închis.

Bibliografie

1. Arhivele Episcopiei Greco-Catolice din Blaj.

2. Arhivele Episcopiei Romano-Catolice din Alba Iulia.

3. Arhiele Guvernului Provincial din Cluj.

4. Gheorghe Crăiniceanu : *„Istoricul instrucțiunei, literaturei și legislațiunei copiilor anormali”.* Curs universitar litografiat la Litografia Basa din Cluj, 1925. Pag. 20 și 39. **[Crăiniceanu-1925].**

5. Iencica Constantin : *„Clujul cultural. -4. Institutul de surdo-muți-”*. În revista „Învățătorul” din Cluj, Nr. 7 din luna martie 1920, pag. 12. **[Iencica-1920].**

6. Moldovan Gheorghe : *„Contribuția comunității armenilor din Elisabethopolis (Dumbrăveni) la înființarea și funcționarea primei școli pentru surdomuți din România”.* Supliment, pe luna mai 2017, al revistei „ARARAT” (fondată în 1924), periodic al Uniunii Armenilor din România. **[Moldovan-2017].**

7. Nagy Péter : *„Emlékkönyv a siketnémák államilag segélyezett Kolozsvári országos intézete 25 éves fennállásának ünnepére”.* (Carte de amintiri în cinstea sărbătoririi a 25 de ani de la înființarea Institutului de Surdomuți Subvenționat de Stat din Cluj). Nyomatott Stief Jenő és társa könyvnyomdai műintézetében, Kolozsvárt, az 1913-ik évben. **[Nagy-1913-pag.38].**

8. Nedelcu N. Nicolae : *„Istorie dumbrăveneană”.* Sighișoara, 2016. **[Nedelcu-2016-pag.202].**

https://biblioteca-digitala.ro

2.2. Școala de Surdomuți dela Bozovici – jud. Caraș-Severin.

La începutul anului 1836, Curtea dela Viena a impulsionat autoritățile militare bănățene să înființeze un învățământ pentru surdomuți. În cursul anilor 1836-37 au fost întocmite tabele cu copiii surdomuți de vârstă școlară. Paralel, a fost căutat un învățător capabil care să se specializeze și să se ocupe de acești copii. S-au oprit asupra lui **Michael Hoffmann**, dela Școala Trivială din Bozovici. În anii 1837 și 1838, tot dela Viena s-a trimis surdometodica scrisă de Franz Herrmann Czech „Versinnlichte Denk- und Sprachlehre, mit Anwendung auf die Religions- und Sittenlehre und auf das Leben", ceea ce în traducere înseamnă „Gândirea intelectuală și învățarea limbajului, cu aplicații la învățătura religioasă și morală și la viață", editată la Viena în anul 1836.

Aceasta constituie cea mai veche surdo-metodică utilizată în teritoriile românești.

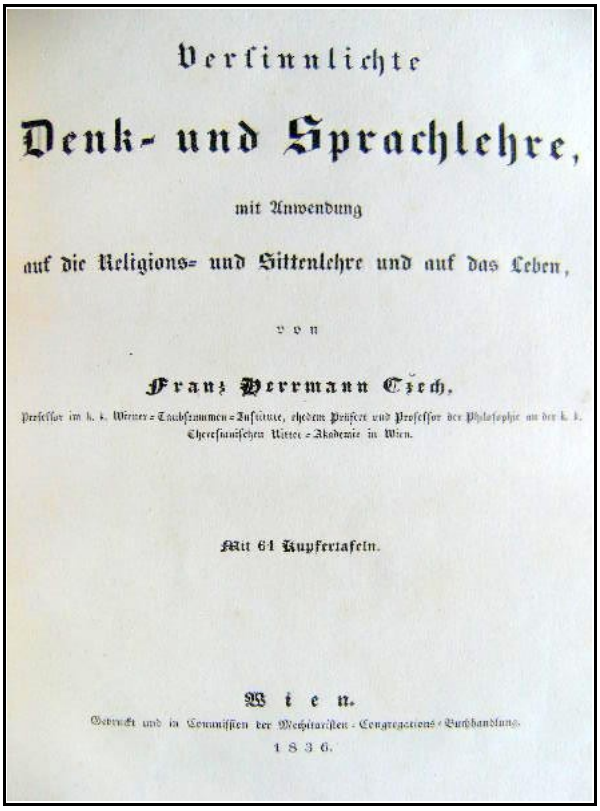

Clădirea Școlii Triviale din Bozovici (azi dispărută) și sediu a Școlii de Surdomuți.

Din [https://www.facebook.com/bozovici/photos]

https://biblioteca-digitala.ro

Comanda Generală a Învățământului Grăniceresc Bănățean din Pancevo a desemnat ca Școala Normală de Învățători din Jasenov (lângă Biserica Albă) să-i pregătească pe învățătorii ce se vor ocupa de surdomuți.

Versinnlichte

Denk- und Sprachlehre,

mit Anwendung

auf die Religions- und Sittenlehre und auf das Leben,

von

Franz Herrmann Czech,

Professor im k. k. Werner-Taubstummen-Institute, ehedem Präfect und Professor der Philosophie an der k. k. Theresianischen Ritter-Akademie in Wien.

Mit 61 Kupfertafeln.

Wien.

Gedruckt und in Commission der Mechitaristen-Congregations-Buchhandlung.

1836.

Surdometodica scrisă la Viena de Franz Herrmann Czech și utilizată la Școala de Surdomuți din Bozovici.

Înscrierea copiilor surzi se făcea prin completarea unor formulare tip, la ele se anexa un certificat medical ce demonstra, pe lângă deficiența auditivă, faptul că nu au debilități mintale și pot parcurge programa școlară. Frecvența elevilor era riguros urmărită, aplicându-se pedepse în cazul fugii dela școală.

În afara unei taxe de înscriere de 2 florini, ce se plătea o singură dată, familiile elevilor nu trebuiau să suporte alte taxe. Salariul învățătorului și cheltuielile cu rechizitele școlare se plăteau din fondurile Companiei Bozovici. Cheltuielile de cazare și masă a celor proveniți din localități mai îndepărtate se ridicau la 2 kreițari/elev/zi și susținerea lor din fondurile regimentului/companiei se aproba condiționat doar dacă aveau frecvență bună, rezultate bune la învățătură și un comportament corect. În fiecare an se analiza situația școlară a elevilor și se hotăra dacă se mai aprobă finanțarea pentru încă un an.

Spre sfârșitul anului 1839 învățătorul Michael Hoffmann s-a căsătorit și a primit aprobarea de a se transfera la „Oberschule” (Școala Superioară) din Caransebeș. În locul său, pentru educarea surdomuților, a fost numit învățătorul **Thomas Staschek**. Făcându-se o analiză a educării surdomuților, Comanda Generală a Învățământului Grăniceresc din Pancevo la lăudat pe învățătorul Michael Hoffmann pentru rezultatele obținute cu elevii surzi și, de asemenea, la lăudat pe învățătorul Thomas Staschek pentru

https://biblioteca-digitala.ro

modul în care l-a înlocuit pe învățătorul Hoffmann.

Din documentele găsite am reușit să obținem numele a 6 (șase) copii surdomuți. Patru băieți și două fete (Lorenz Karaban din satul Bigăr, com. Berzasca; Nicolae Veiscereu din Sasca; Jakob Dezsika din Măureni; Paul Velcotă din Lăpușnic; Loghin Mihăilă din Lăpușnic; Stana Puia din Bozovici). În afara lor, suntem siguri că, au mai existat copii surzi care au fost înscriși direct la școala din Bozovici și nu au format obiectul unor corespondențe care să treacă pe la registratura Regimentului din Caransebeș.

Deocamdată nu avem informații despre momentul închiderii școlii de surdomuți. Ultimul document semnalat este din 12 mai 1842 și menționa că elevul Loghin Mihăilă a absolvit cele patru clase la Școala de Surdomuți și i se permitea întoarcerea în cadrul familiei sale din Lăpușnic.

Bibliografie

1. Arhivele Regimentului Românesc de Graniță Nr. 13 Caransebeș. Direcția Județului Caraș-Severin a Arhivelor Naționale din Caransebeș. **[Reg.Graniță-...** (nr./an)**].**

2. Czech Franz Herrmann : *„Versinnlichte Denk- und Sprachlehre, mit Anwendung auf die Religions- und Sittenlehre und auf das Leben”.* (Gândirea intelectuală și învățarea limbajului, cu aplicații la învățătura religioasă și morală și la viață). Gedruckt und in Commission der Mechitaristen-Congregations-Buchhandlung Wien, 1836. **[Czech-1836].**

3. Liviu Smeu : *„Contribuții la istoria Almăjului”.* Editura Litera, București, 1977. Pag. 183-185. **[Smeu-1977].**

4. Liviu Smeu : *„Almajul grăniceresc. 1773-1872”.* Editura Litera, București, 1980. Pag. 124. **[Smeu-1980].**

5. Moldovan Gheorghe : *„Începuturile învățământului special în Timișoara”*. Editura Politehnica, Timișoara, 2007. Pag. 14-15. **[Moldovan-2007].**

6. Moldovan Gheorghe : *„Istoria învățământului bănățean pentru surdomuți”*. Editura Eurostampa, Timișoara, 2010. Pag. 14-16. **[Moldovan-2010].**

7. Moldovan Gheorghe : *„Școala de Surdomuți din Bozovici în contextul general al învățământului grăniceresc”.* În revista „Almăjanul” din Bozovici, Nr. 5 (mai) 2016 și Revista trimestrială de istorie „Morisena”, Cenad, Nr. 3/2016, pag. 15-16. **[Moldovan-2016].**

https://biblioteca-digitala.ro

2.3. Educarea surdomuților în Țara Năsăudului.

La 16 aprilie 1838, Ioan Marian (sau Mărian), vicarul greco-catolic al Năsăudului, emitea către credincioși Circulara Nr. 77 prin care transmitea unele instrucțiuni și obligații. Printre acestea se remarcă cea dela punctul „d" care precizează :

„Unde se află surdo-muți să fie trimiși la Năsăud la școala care se va deschide în 30 aprilie a.c.".

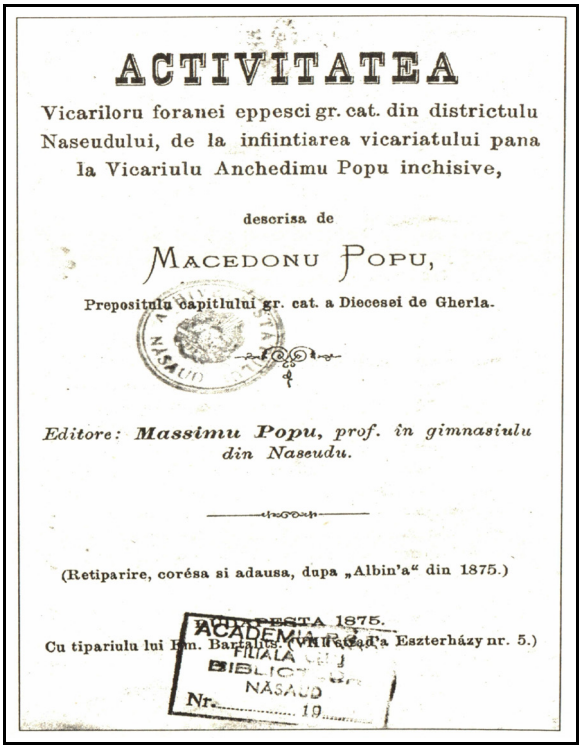
Informația a făcut obiectul comentariilor mai multor cercetători dar, cea mai importantă este cartea scrisă la 1875 de urmașul lui Ioan Marian în scaunul vicarial, Macedon Pop și intitulată ***„Activitatea vicariloru foranei*** [a] ***episcopiei greco-catolice din districtulu Naseudului, de la înființarea vicariatului până la vicariulu Anchedimu Popu inchisive".*** Referindu-se la activitatea vicarului Ioan Marian, autorul precizează : ***„a ținut școală cu surdo-muții din comune și a dat probe învederate, că și cu aceea se poate face progresul dorit. Aceasta a făcut-o pentru aceea, ca să învețe și învățătorii metoda de a instrua și învăța pe nefericiții surdo-muți în comune, după ce bani n-a avut să înființeze un institut pentru ei".***

Clădirea Școlii Triviale din Năsăud (azi dispărută) posibil și sediu al secției de surdomuți.

din [https://ro-ro.facebook.com/pages/Regimentul-2-grăniceresc-Năsăud/]

https://biblioteca-digitala.ro

ACTIVITATEA

Vicariloru foranei eppesci gr. cat. din districtulu Naseudului, de la infiintiarea vicariatului pana la Vicariulu Anchedimu Popu inchisive,

descrisa de

MACEDONU POPU,

Prepositulu capitlului gr. cat. a Diecesei de Gherla.

Editore: ***Massimu Popu,*** *prof. in gimnasiulu din Naseudu.*

(Retiparire, corésa si adausa, dupa „Albin'a" din 1875.)

BUDA-PESTA 1875.

Cu tipariulu lui Em. Bartalits. (VIII. Josefa Eszterházy nr. 5.)

ACADEMIA ... FILIALA ... BIBLIOTECA ... NĂSĂUD Nr. 19.....

Cartea referitoare la activitatea vicarilor greco-catolici din Năsăud, scrisă de Macedon Pop în anul 1875

Se cuvine să spunem câteva cuvinte despre **vicarul greco-catolic Ioan Marian**. S-a născut la 6 august 1796 în comuna Zagra din Țara Năsăudului, ca fiu de țăran grănicer. Studiile sale primare, gimnaziale și liceale au fost urmate, între 1830-33, de cele universitare, la Lemberg (azi Liov - Ucraina), în Galiția, unde a studiat pedagogia. Ca urmare a acestei pregătiri, în 1833 este numit director peste toate școlile Regimentului de Graniță din Orlat, iar în 1834 director al școlilor năsăudene. În 1835 devine și vicar al districtului militar Năsăud și asesor al Sfântului Consistor Episcopal, fiind unicul care a cumulat funcția de vicar cu cea de director al școlilor năsăudene. A decedat la 2 iulie 1846.

O explicație a apariției învățământului pentru surdomuți în zona Năsăudului ar fi aceea că în timp ce se perfecționa în pedagogie, la Lemberg, este posibil ca Ioan Marian să fi făcut cunoștință cu acest domeniu. În acel oraș, care era capitala Galiției, în anul 1828 se înființase un Institut pentru Surdomuți și, tot posibil, ar fi faptul ca Institutul Pedagogic local să fi fost receptiv la această nouă formă de învățământ și să fi introdus printre materiile pedagogice studiate și pe cele de educare a surzilor. Ca student, Ioan Marian a fost obligat să și le însușească și, reîntors acasă, a dorit să le aplice.

O altă explicație ar fi posibilitatea ca inițiativa să fi venit, la fel ca în Banat, tot dela Comanda Supremă a Școlilor Grănicerești din Viena. Am văzut că, la începutul anului 1836 pe raza regimentelor bănățene a trebuit să fie înregistrați toți surzii de vârstă școlară. Este posibil ca acel ordin să fi fost trimis către toate regimentele grănicerești și vicarul Ioan Marian să fi acționat în virtutea lui.

https://biblioteca-digitala.ro

Pe de altă parte, se pare că în zona Năsăudului existau destul de mulți surdomuți. Doi călători germani din secolul XVII, David Frölich și Eberhard Werner Happel au lăsat următoarea informație : *„Bistrița este clădită lângă râul Bistrița într-un loc bogat în vinuri. Este un oraș frumos și puternic. Locutorii de aici vorbesc limba germană mai curat decât în celelalte orașe, dar în rândurile plebeilor sunt mulți gușați,* ***surzi, muți,*** *nebuni, din cauza aerului și a apei”.*

Indiferent de motivația care a declanșat înființarea unui învățământ pentru surdomuți în Țara Năsăudului, este cert că acesta a existat fiind certificat de un document oficial, ***„Circulara nr. 77/16 aprilie 1838”***.

Pe de altă parte, informațiile oferite de Macedon Pop, fost subaltern a vicarului Ioan Marian și urmaș al acestuia, ne ajută să concluzionăm că **în 1838 s-au organizat în Năsăud cursuri de perfecționare surdologică pentru învățători (primele de pe actualul teritoriu al României).**

Și în acest caz se mai pun câteva semne de întrebare : Cine i-a instruit pe acești învățători ? Oare pentru instruire a fost și un specialist adus dela un alt institut pentru surdomuți ? Să se fi bazat totul doar pe cunoștințele obținute de vicarul Ioan Marian la Lemberg ? Până în ce an a funcționat educarea surdomuților în școlile năsăudene ? În total, câți surdomuți au fost instruiți ?

Bibliografie.

1. Bosca Emil : *„Cercetând arhivele rodnene”.* În revista „Arhiva someșană”, editată de Liceul „George Coșbuc” din Năsăud, nr. 20/1936 – pag. 374-377. **[Bosca-1936].**

2. Buzilă Ștefan : *„Documente bisericești”.* În revista „Arhiva someșană”, editată de Liceul „George Coșbuc” din Năsăud, nr. 17/1933 – pag. 234-250. **[Buzilă-1933].**

3. Macedon Pop : *„Vicarii năsăudeni”.* Ediție adnotată și adăugită de Nestor Șimon. Editori : Adrian Onofreiu și Lucian Vaida. Editura Mega, Cluj-Napoca, 2014 **[M.Pop-2014].**

4. Moisil Iuliu : *„Figuri grănițerești năsăudene”.* Scrise în Năsăud, capitala grănițerismului năsăudean. În revista „Arhiva someșană”, editată de Liceul „George Coșbuc” din Năsăud, nr. 19/1936. Capitolul : Vicarul Ioan Mărian – pag. 135-157 și capitolul : Vicarul și prepozitul Macedon Pop – pag. 158-189. **[Moisil-1936].**

https://biblioteca-digitala.ro

2.4. Educarea surdomuților în Bihor.

SALAMON FERENCZ

din

[https://hu.m.wikipedia.org/wiki/Salamon_Ferenc]

Activitatea surdo-didactică din Bihor s-a desfășurat în anii 1849 – 1851 și a fost inițiată de Salamon Ferencz. Acesta s-a născut la Deva în anul 1825, ca fiu al pastorului calvin István Salamon. De-a lungul vieții a dobândit o cultură vastă fiind licențiat în drept, dar a mai avut și studii de matematică și istorie. A fost publicist, a scris literatură și a făcut cercetări istorice. În timpul Revoluției dela 1848-49 a fost locotenent în armata maghiară și în decembrie 1848 a participat la bătălia dela Ciucea. Au alungat trupele austriece și au ocupat Clujul. În timpul luptei, un tun a trecut peste piciorul său și i l-a fracturat. Pentru vindecare a fost evacuat la ***Aleșd*** *(jud. Bihor). Aici gazda la care stătea avea un fiu surdo-mut și când Salamon s-a simțit mai bine (deja în anul 1849), s-a ocupat de acest copil și l-a învățat să vorbească, să scrie și să citească.*

În iulie 1849 participă la bătălia dela Prundul Bârgăului prin care se încerca oprirea înaintării în Ardeal a trupelor ruse. De data aceasta bătălia este pierdută și armata maghiară trebuie să se retragă.

*După înfrângerea revoluției se ascunde la **Oradea** și continuă să educe copii surdomuți (începând din anul 1850). Primul a fost un copil evreu numit Jakab care, în urma educației reușește să se angajeze ca zețar la o tipografie din Oradea. În curând ajunge să aibă 7-8 elevi surdomuți.* Nu se cunoaște unde a învățat metodica educării surzilor, însă, rezultatele obținute erau deosebit de satisfăcătoare, elevii săi reușind să învețe aproximativ 500 de cuvinte, pe care reușeau să le pronunțe, să le citească de pe buzele celor cu care discutau, să le folosească în conversație și să le scrie.

Metodica folosită de Salamon era una modernă. Din lucrarea lui Eötvös Károly aflăm că Salamon utiliza intuiția, arătând surdului obiectul a

https://biblioteca-digitala.ro

cărui denumire învățau să o pronunțe. A început cu cuvântul *„băț”* și a continuat cu *„pom”, „mamă”, „pisică”, „câine”, „ochi”, „limbă”,* etc. La fiecare cuvânt el era atent la modul în care copilul surd imita poziția buzelor și a limbii, la modul în care producea fluxul de aer necesar pronunției, etc. Fiecare încercare a copilului era repetată de aproxmativ 10 – 20 de ori, până când se obținea rezultatul dorit. Conform informațiilor oferite tot de Eötvös Károly, Salamon nu începea procesul de demutizare cu sunetele individuale, așa cum se proceda în acea perioadă, ci direct cu pronunțarea cuvintelor. Deci, el nu a folosit metodele sintetice de demutizare, ci a fost **un precursor al utilizării metodelor globale de educare a surdomuților**, care au apărut mult mai târziu. Pe lângă pronunțarea cuvintelor, elevii săi surzi erau învățați să utilizeze dactilemele și limbajul scris.

Din păcate, această muncă educativă desfășurată inițial la Aleșd și continuată la Oradea nu a ținut mult. După ce a trecut pericolul unei eventuale arestări, pentru că a făcut parte din armata revoluționară, Salamon nu a mai continuat să educe copiii surzi și în anul 1851 a plecat a Budapesta unde a avut o activitate de publicist, literat și istoric și care l-au recomandat să fie primit în Academia Maghiară.

Bibliografie.

1. **Bodó Cristina, Codrea Ionuț : *„O descoperire inedită, placa comemorativă a lui Salamon Ferencz”.*** În revista „Sargeția” a Muzeului Civilizației Dacice și Romane din Deva, VII (XLIV) 2017, pag. 4. http://www.anuarulsargetia.ro/o-descoperire-inedita-placa-comemorativa-a-lui-salamon-ferencz. **[Bodó-2017].**

2. **Borbély Sándor : *„Emlék-könyv a Siketnémák Váczi Országos Királyi Intézete. 100 éves fennállásának ünnepe. Alkalmára”.*** Paginile 359 – 360. (Cartea de amintiri a Institutului Regal Național de Surdomuți din Vacz. 100 de ani dela înființare). Budapest, 1902, Nyomtatta Fritz Ármin könyvnyomdája. **[Borbély-1902].**

3. **Eötvös Károly : *„Útazás a Balaton körül”.*** (Călătorie în jurul Balatonului). http://mek.oszk.hu/04900/04924/html/index.htm. Budapest. 1900. **[Eötvös-1900].**

4. https://hu.m.wikipedia.org/wiki/Salamon_Ferenc

5. https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar

https://biblioteca-digitala.ro

2.5. Metodele surdologice folosite.

Oficial, în Imperiul Habsburgic, înainte de anul 1833 (când Michael Venus tipărea la Viena ***„Unterrichtsbuch für die Tonsprache der Taubstumenn”*** (Carte despre instruirea surdomuților în limba sunătoare), instruirea surzilor se făcea folosind metoda gestuală de tip francez. Singurul loc în care, în acei ani, se utiliza metoda orală era Prusia. Școlile din Bozovici și Țara Năsăudului erau dirijate direct de Viena, iar pregătirea în pedagogia surzilor se făcea conform metodologiei acceptate oficial. Michael Hoffmann din Bozovici se specializase înaintea anului 1832, iar vicarul Ioan Marian din Năsăud luase contact cu acest învățământ, la Lemberg, înainte de 1830. Chiar și Băcilă din Dumbrăveni, indiferent că s-a specializat la Paris sau în interiorul imperiului, o făcuse înaintea anului 1827. Cu alte cuvinte, suntem tentați să concluzionăm că, în toate cele trei centre amintite predarea se făcea confrm metodei gestuale. Unele documente de arhivă ne vor ajuta să ajungem la o concluzie corectă.

Astfel, în cazul lui Băcilă din Dumbrăveni, un document din 1846 ne precizează că acesta combina metoda gestuală cu metoda grafică (o practică utilizată curent de „gestualiști”) : „la început, încet și cu răbdare, pe aceștia *i-a învățat să scrie literele și silabele*, ceea ce a constituit cel de al doilea succes al său” -originalul în limba latină- *(quas ille primum quidem tempus serendi ergo literas tardius syllabas elicere eo cum secundo successu).*

Într-un alt document din 1828, aflăm că același Băcilă, pe copiii surzi „*i-a învățat să citească și să scrie (loqui legere et scribere)”* -originalul în limba latină-. „Să citească” este o informație destul de ambiguă, deoarece un text poate fi citit fără a se apela la pronunțarea sa fonică (cu voce tare sau în gând). Imaginea grafică a unui cuvânt sau a unei propoziții, proiectată spre creier, poate induce în conștiința cititorului înțelesul noțiunii pe care o reprezintă. Cu alte cuvinte, citatul de mai sus nu poate fi considerat o dovadă a utilizării metodei orale.

Însă, alte două documente provenite din 1829 -în limba maghiară- ne oferă informații suplimentare și în contradicție cu cele de mai sus. În primul document Moldovan Nicolae, tatăl primilor doi copii surdomuți educați de Băcilă la Dumbrăveni, se teme că „*ai noștrii copii să nu ajungă din nou muți* (némaságra ne jussanak)*”,* iar în al doilea document se precizează că „*prin sârguință și efort a obținut capacitatea de a fi mai folositor țării făcând pe copiii muți să vorbească* (hogy néma gyermekeket

https://biblioteca-digitala.ro

szóllókká tett)". De data aceasta ne aflăm în fața unor precizări clare, deosebit de importante, care ne îndeamnă să concluzionăm că ***„metoda gestuală utilizată de Băcilă era îmbinată, pe lângă scris, și cu unele elemente ale metodei orale" (!!!).***

Cum a fost posibil acest lucru? Nu putem formula decât ipoteza că metoda gestuală nu a fost înlocuită spontan de metoda orală, ci școlile care foloseau gestualismul (de exemplu școala din Paris, cea din Viena sau oricare școală din Imperiul Habsburgic) să fi adoptat treptat elemente ale oralismului. Inițial, acestea au „migrat" din Prusia spre alte școli similare. Aici au fost considerate inițial ca ciudățenii sau curiozități. Apoi, anumiți profesori au încercat să le experimenteze și încet, încet, noile metode și-au câștigat un loc stabil în practica surdopedagogică. În felul acesta, momentul trecerii definitive la utilizarea metodei orale (în Imperiul Habsburgic la 1833) ar fi fost doar finalul unui proces îndelungat în care profesorii s-au convins treptat de avantajele metodei orale.

Dacă admitem acest lucru putem considera că, indiferent dacă s-a specializat la Paris sau Viena, Băcilă Ioan ar fi fost instruit, pe lângă metodele gestuală, dactilă sau grafică, și cu unele elemente ale oralismului, iar pe acestea le-a utilizat și la Dumbrăveni.

În cazul școlii din Bozovici lucrurile sunt mai clare. În anii 1837 și 1838 Curtea dela Viena, prin intermediul autorităților militare bănățene, a trimis la Bozovici metodica publicată în 1836 de Franz Herrmann Czech și intitulată ***„Versinnlichte Denk- und Sprachlehre, mit Anwendung auf die Religions- und Sittenlehre und auf das Leben"*** (Gândirea intelectuală și învățarea limbajului, cu aplicații la învățătura religioasă și morală și în viață). Conținutul și metoda susținută de autor propune o îmbinare fericită și logică a celor patru metode de comunicare a surzilor : mimico-gesticulară, dactilă, scrisă și orală. Găsim capitole separate care tratează cu multă acuratețe și competență demutizarea surzilor dar, în același timp rezervă alte capitole despre importanța utilizării mimico-gesticulației pentru explicarea intuitivă a unor noțiuni pentru care pronunțarea orală a respectivilor termeni nu ar induce în conștiința surzilor niciun efect. Pentru fiecare dintre cele patru metode de comunicare ni se explică locul în care trebuie folosită și cum să o combinăm cu celelalte metode. Se insistă foarte mult pe învățarea limbii materne de către surdomuți și sunt explicate metodele care trebuie folosite, iar pentru controlarea nivelului de stăpânire a limbii materne se propune limbajul scris susținând că un surd trebuie să fie capabil să-și exprime în scris toate gândurile sau sentimentele și să înțeleagă mesajul

https://biblioteca-digitala.ro

scris al altor persoane. Doar atunci putem spune că el stăpânește limba maternă fără de care nu poate parcurge informațiile niciunei științe. Aceasta era metoda de educare a surzilor la școala din Bozovici.

Despre metoda utilizată în Țara Năsăudului nu avem informații dar, considerăm că nu se putea sustrage bibliografiei oraliste care se edita atunci la Viena, Linz, Praga, Lemberg și Vác și care începuse să inunde școlile de surzi din Imperiul Habsburgic.

Dacă vom avea curiozitatea să analizăm **cele cinci principii ale școlii vieneze pentru surdomuți,** din perioada anterioară anului 1833, vom vedea că utilizarea metodei orale era doar limitată, nu și ignorată. Aceste principii sunt : **1.** Utilizarea limbajului scris pe întreaga perioadă a instruirii. **2.** „Viul grai" (limbajul oral) se va învăța numai după ce limbajul scris și-a atins scopul și doar cu copiii talentați. **3.** Nu utiliza citirea de pe buze, deși îi recunoștea importanța. Se utilizau dactilemele. **4.** Nu se folosea intuiția, iar explicarea cuvintelor/noțiunilor se făcea prin semne. **5.** La instruirea vorbirii se uza de formele gramaticale (metoda gramatiștilor). [Crăiniceanu-1925-p.21]. Iată deci că utilizarea metodei orale la Dumbrăveni și Bozovici (posibil și în Năsăud) nu era o excepție ci se încadra în principiile școlilor gestualiste din Viena și Paris.

Referitor la Salamon Ferencz și educarea surzilor în Bihor, metoda sa este explicată pe larg de către [Eötvös-1900] și se dovedește a fi una deosebit de performantă pentru anii 1850. [Borbély-1902] îl critică pe Eötvös, spunând că a acesta a greșit susținând că Salamon Ferencz ar fi inventat metoda educării orale a surzilor (în realitate metoda orală fiind inventată în Germania de Samuel Heinike și urmașii săi). La o analiză mai atentă trebuie să recunoaștem că există un sâmbure de adevăr în spusele lui Eötvös. Până la acea dată (1850) educarea orală a surzilor se făcea conform teoriei fonetiștilor, începând cu pronunțarea sunetelor, continuînd cu combinarea lor în silabe și, în final, cu pronunțarea cuvintelor. Era o metodă sintetică ce, mai târziu, a fost înlocuită de silabiști ce începeau cu pronunțarea silabelor. Metoda lui Salamon Ferencz începea direct cu pronunțarea cuvintelor și, prin aceasta, se aseamănă foarte mult cu metodele globale ale germanului Constantin Malisch și a belgianului A. Herlin, metode care au apărut mult mai târziu, după 1900. Putem spune că ***Salamon Ferencz a fost un precursor al metodelor globale de educare orală a surzilor***, ceea ce ne face să-i dăm, parțial, dreptate lui Eötvös, deși suntem convinși că el nu s-a referit exact la aspectul susținut de noi.

https://biblioteca-digitala.ro

2.6. Concluzii.

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, teritoriul de azi al României a dispus de patru centre pentru educarea surdomuților. Înființarea lor a fost rezultatul unor factori diferiți. Dacă la Dumbrăveni putem remarca o șansă norocoasă, husarul Băcilă specializându-se total întâmplător în educarea surzilor, la Bozovici și Năsăud avem de a face cu o acțiune coordonată de cei ce dirijau învățământul grăniceresc din zonă. Separat, în Bihor avem de a face cu o situație surprinzătoare prin acțiunea privată a lui Salamon Ferencz, care nu a avut nicio legătură cu celelalte centre sau instituții de educare a surzilor din cadrul Imperiului Habsburgic. În primele trei cazuri autoritățile s-au implicat și printre obiectivele urmărite era și educarea surdomuților din familiile sărace.

În acest moment se cuvine să facem un scurt bilanț al concluziilor la care am ajuns și nu putem ocoli faptul că, în această primă jumătate a secolului al XIX-lea au avut loc o serie de **premiere ale învățământului pentru surdomuțiți, raportate la actualul teritoriu al României**.

Acestea sunt :

- **1827 – înființarea primei forme de învățământ pentru surdomuți**; un învățământ privat instituit de husarul român Ioan Băcilă, la Dumbrăveni (jud. Sibiu).
- **1827 – aplicarea în premieră a metodei orale.** Ioan Băcilă învăța surdomuții să pronunțe.
- **1831 - prima școală de surdomuți susținută și finanțată de autorități**; la Dumbrăveni (jud. Sibiu), învățător Ioan Băcilă.
- **1837 – prima surdo-metodică utilizată la Bozovici de învățătorul Michael Hoffmann**; dela Viena s-a trimis metodica scrisă de Franz Herrmann Czech ***„Versinnlichte Denk- und Sprachlehre, mit Anwendung auf die Religions- und Sittenlehre und auf das Leben”*** (Gândirea intelectuală și învățarea limbajului, cu aplicații la învățătura religioasă și morală și în viață), editată la Viena în 1836.
- **1838 - primul curs de formare surdologică a profesorilor**, organizat la Năsăud de către vicarul greco-catolic, Ioan Marian.
- **1838 - prima formă de învățământ incluziv**; vicarul greco-catolic, Ioan Marian, organizează în jud. Năsăud un învățământ al surzilor în localitățile lor de domiciliu, alături de ceilalți copii.

https://biblioteca-digitala.ro

- **1849/51 – aplicarea unor procedee de demutizare precursoare ale viitoarelor metode globale de educare orală a surzilor.** În Bihor, Salamon Ferencz demutizează surzii pornind dela pronunțarea cuvintelor, nu dela sunete.

Aceste premiere au mai generat, peste ani, încă una. **În anul 1875, vicarul greco-catolic al Năsăudului, Macedon Pop**, a publicat o carte despre Activitatea vicarilor năsăudeni. Referindu-se la activitatea vicarului Ioan Marian, amintește despre eforturile acestuia de înființare a unui învățământ dedicat surdomuților. Aceasta este **prima carte tipărită care prezintă existența unui învățământ pentru surdomuți în țara noastră.**

Pe ansamblu, putem concluziona că această primă jumătate a secolului al XIX-lea a fost, din punctul de vedere al dezvoltării și încurajării învățământului pentru surdomuți, o perioadă fastă, caracterizată prin implicarea diverselor instituții administrative, prin utilizarea unor metode moderne de educare și prin facilizarea accestului la învățământ al persoanelor provenite din familiile sărace.

Numărul de centre pentru educarea surzilor, apărute în acea perioadă (patru), și modul în care majoritatea au fost susținute de autorități (Dumbrăveni, Bozovici și Năsăud), ne face să comparăm avântul anilor 1830 ... 1840 ... 1850 din Ardeal și Banat cu perioada 1770 ... 1800 ... 1820 din vestul și centrul Europei.

Păcat că toate școlile pentru surdomuți care au existat în acea perioadă s-au desființat din diferite motive.

https://biblioteca-digitala.ro

3.

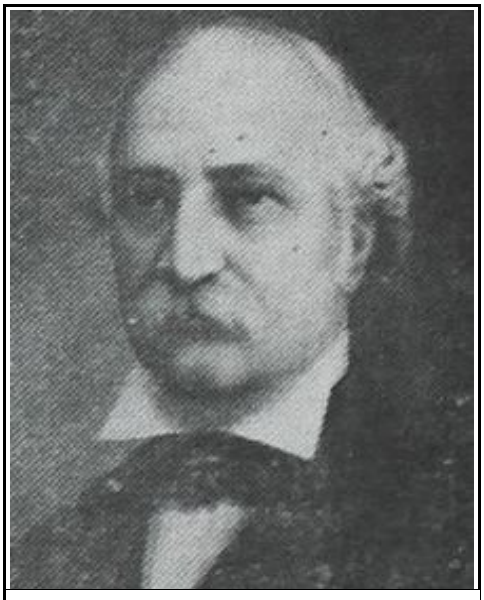
PERIOADA CUPRINSĂ ÎNTRE ANUL 1863 ŞI SFÂRŞITUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL.

Este perioada în care s-au înfiinţat şcoli ce există şi azi.

3.1. Anul 1863.

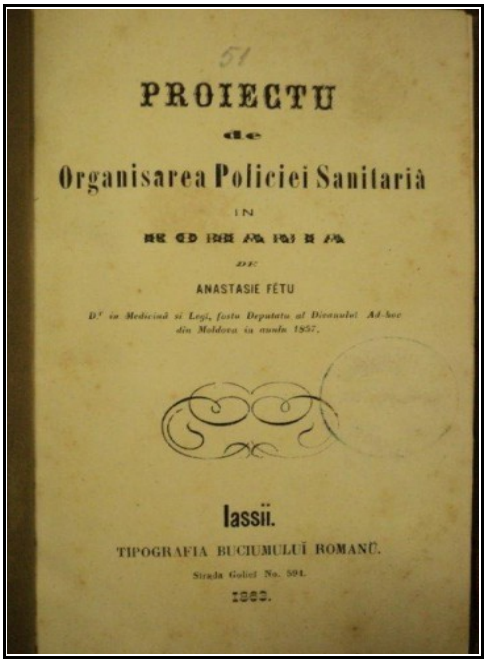
Anul 1863 are o importanţă deosebită prin faptul că punctează anumite iniţiative în fiecare din provinciile istorice ale ţării.

a. În Moldova, la Iaşi, în anul 1863, **Anastasie Fătu** tipărea : *„Proiectu de Organisarea Policiei Sanitaria in Romania”*. În acest proiect susţinea *„educarea juniloru surdo-muţi în a loru institutu specialu”* şi rezerva chiar un capitol (Titlu V) cu organizarea şi funcţionarea unor astfel de institute (art. 1483-1498) [Fătu-1863-p.355-357].

ANASTASIE FĂTU

din [Străchinaru-1968-p.116]

PROIECTU

de

Organisarea Policiei Sanitarià

IN

RE GD RE MA NI A

DE

ANASTASIE FĒTU

Iassii.

TIPOGRAFIA BUCIUMULUĬ ROMANŬ.

Strada Golia No. 594.

1863.

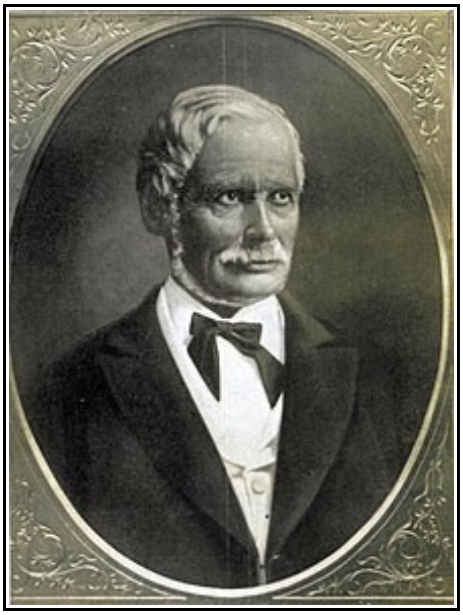
Lucrarea [Străchinaru-1968] face o analiză deosebit de competentă a proiectului publicat de A. Fătu şi ne vom permite să preluăm câteva din concluziile finale ale acestui studiu.

https://biblioteca-digitala.ro

Anastasie Fătu insista că educarea surdomuților nu trebuie lăsată pe seama inițiativelor private sau filantropice ci, trebuie preluată de stat. Copiii respectivi *„nu trebuie lăsați în voia soartei, condamnați la cerșetorie sau la exploatare prin efectuarea unor munci grele și necalificate”.*

Proiectul lui A. Fătu se ocupă și de recrutarea copiilor în aceste institute, stabilește actele necesare și susține că : *„inscrierea* [să se facă] *fără formalități complicate”, „pentru cei din familii sărace să fie fără niciun fel de plată”* și, în general, *„fără deosebire de sex”.* De asemenea, precizează meteriile teoretice care trebuie studiate, creionează un plan de învățământ și chiar o programă școlară pe durata a opt clase. Susține necesitatea profesionalizării surzilor în meserii industriale. Nu este ocolită nici educația morală, evidența riguroasă a progresului la învățătură și a conduitei fiecărui copil, și premierea celor ce se remarcă la examenele anuale.

Anastasie Fătu se ocupă și de soarta surdomuților după absolvire propunând întoarcerea lor în sânul familiei și practicarea meseriei. Și în acest caz Fătu studiază situația celor săraci și propune înființarea unor ateliere speciale în care surzii să-și câștige traiul zilnic. [Străchinaru-1968].

GRORGE BARIȚIU

din [https://ro.wikipedia.org/wiki/George_Barit]

b. <u>În Ardeal, la Sibiu</u>, în cadrul Ședinței nr. 35/25 septembrie 1863 a Dietei Ardealului, s-a petrecut un eveniment legat de educarea surzilor. **George Barițiu (1812-1893)** a avut o intervenție referitoare la starea învățământului. Acest reprezentant al românilor transilvăneni, care a fost în fruntea școlilor românești spunea **: *„Mai există încă un fel de școale, cari până în anul 1848 se aflau numai ca o umbră în câteva locuri ... precum este institutul de surdo-muți, de orbi, etc. Toate acestea, domnilor, noi nu le-am avut, nici nu am știut de ele.”.*** Iar în continuare insista pentru înființarea și subvenționarea lor de către stat. [Păcățian-1905, vol. III. - pag.353].

https://biblioteca-digitala.ro

c. <u>În Țara Românească</u>, la București, doctorul **Carol Davila** deschidea o secție de surdomuți în cadrul Azilului Elena Doamna, secție ce avea să devină cea mai veche școală de surzi din România, care mai funcționează și azi, la Focșani (vezi Cap. 3.3.).

d. <u>În Banat</u>, la Timișoara, învățătorul **Karl Schäffer** începea un învățământ privat pentru surdomuți utilizând metoda orală pură (vezi Cap. 3.4.1.).

<u>Bibliografie</u>

1. Fătu Anastasie : *„Proiectu de Organisarea Policiei Sanitaria in Romania”.* Tipografia Buciumului Romanu, str. Goliei nr. 591, Iassi, 1863. **[Fătu-1863].**

2. Păcățian V. Teodor : *„Cartea de aur sau Luptele politice-naționale ale românilor sub coroana ungară”*, Vol. III. Tipografia „Iosif Marschall” Sibiu, 1905, vol. III. - pag.353. **[Păcățian-1905].**

3. Străchinaru I. : *„Anastasie Fătu, idei despre educație și învățământ special”.* În „Contribuții la istoria învățământului special din România” - Culegere de studii editate de Ministerul Învățământului, Insttutul de Științe Pedagogice. Editura Didactică și Pedagogică București, 1968. **[Străchinaru-1968].**

3.2. <u>Inițiative private în Vechiul Regat</u>.

3.2.1. <u>Inițiativa lui Ion M. Manolescu la București</u>.

Inițiativa la care facem referire s-a petrecut <u>la începutul anului 1864</u> și o găsim în mai multe numere ale ziarului „Românul”, ce apărea la București [1 feb. 1864-p.99], [6 feb. 1864-p.115], [12 feb. 1864-p.135], [23 feb. 1864-p.176]. Din paginile lor aflăm că : *„<u>Domnul Ion M. Manolescu</u>, care a fost student și profesor la institutul de surdo-muți din Viena, ..., <u>a deschis o școală pentru învățătura surdo-muților</u> ... cu prețul cel mai moderat, pentru toți copiii în această stare și de vârstă dela 4 și 5 ani în sus. ... Institutul acesta va fi la locuința subscrisului, <u>în București, str. Râureni, Otelul</u> (!) <u>Neubauer, nr. 33</u>”*.

Nu știm dacă acel institut privat s-a deschis sau a rămas doar o intenție. Știm doar că, după încheierea lunii februarie a anului 1864 anunțurile de acest fel au încetat. Importanța inițiativei domnului Manolescu rezidă, în primul rând, prin anul în care s-a încercat acest lucru (1864), când

https://biblioteca-digitala.ro

secția de surdomuți dela Azilul Elena Doamna abia se înființase. Al doilea element important ar fi acela că, vârsta preconizată pentru începerea educației surdomuților era de patru – cinci ani, față de șapte cât se practica la noi în mod curent. Este încă o dovadă a influenței Școlii Vieneze de Surdologie care susținea, încă de atunci, necesitatea începerii timpurii a educației surdomuților.

Ceea ce este cert, este faptul că domnul Ion M. Manolescu nu a rămas un necunoscut. Un articol apărut în revista [Răsăritul nostru-nr.7/aug.1932-p.1] și intitulat *„Un adevărat întemeietor al școalei de surdo-muți : Profesorul I. M. Manolescu”* ne prezintă un document aflat la Arhivele Statului din București înregistrat ca *„Dosariu lucrările relative la școala de surdo-muti, No. 465 din 14 ianuarie 1865”*. Aflăm că în ianuarie 1865 I. M. Manolescu a depus o *„jalbă”* către domnitorul Alexandru Ioan Cuza, prin care susținea înființarea unei școli pentru surdomuți, la care se obliga să predea ca profesor. I. M. Manolescu preciza că *„mă cred capabil posedând acte care poate constata că însușesc cunoștințele speciale pentru a putea fi profesor de surdo-muți ...Am fost în străinătate în Viena, șapte ani cu spesele M. S., răposatului D. Alexandru Chica* (probabil Ghica); *am făcut un curs regulat în științele necesare în dezvoltarea inteligenții surdo-muților; cunosc limba germană, franceză și română, atât a-mi exprima ideile prin gesticulație cât și prin scrisu printr-o corectă ortografie, având și elementare cunoștințe de matematică și pentru toate acestea posed testimoni bine meritate dela facultățile unde am urmat”*. Despre limbajul oral nu pomenește nimic, deși la Viena se utiliza oficial metoda orală încă din 1833. Documentul poartă ștampila domnească cu rezoluția lui Cuza : *„La ministerul instrucțiunii”*. Un alt scris, posibil al ministrului, a notat : *„se acceptă pentru bugetul 1866”*.

În cartea [Tănăsescu-2012. pag. 185-186] acest episod, sau unul identic, este plasat la 20 octombrie 1863. Este posibil ca insistențele domnului I. M. Manolescu să se fi extins pe mai mulți ani, din octombrie 1863, până în ianuarie 1865 și într-adevăr să fi existat două intervenții către guvern sau chiar către domnitor.

Din păcate, totul a fost doar „o furtună într-un pahar cu apă”. Dumnitorul Cuza a abdicat în 1866, exact în anul în care se prevăzuseră cheltuieli bugetare pentru această inițiativă didactică. Intențiile domnului Manolescu au rămas, în acest fel, fără niciun rezultat, chiar dacă, în acel moment, funcționa deja secția de surdomuți dela Azilul Elena Doamna. Însă, este ciudat faptul că atât domnitorul, cât și ceilalți din guvern discutau cu Ion M. Manolescu fără să amintească de secția dela „Elena Doamna” (!?!).

https://biblioteca-digitala.ro

3.2.2. „Pensionatul” Scenk din Iași.

Din lucrarea [Suțu-1928-p.240-244] aflăm că în *„Pensionatul* (pensionul) *Scenk”* din Iași erau școlarizați și surdomuți (Ex. prințul Henry Ghica înainte de a fi trimis la o școală specială din Franța). Autorul conchide că : *„Devotamentul lor* [a soților Scenk] *față de nenorociții copii surdomuți, a fost neîntrecut”*. „Pensionatul” (pensionul) era o școală particulară. Mulți oameni din acea perioadă și-au început educația într-un pension.

Se pare că tot la acest pension se referă și [Bălteanu-1896-p.64] când precizează : *„A doua școală unde se primesc copii surdomuți se află la Iași* (prima era cea dela București-Tei, care atunci era în curs de mutare la Focșani) *, întreținută de un particular, căruia statul îi acordă o subvenție anuală. N-avem încă nicio cunoștință despre numărul școlarilor surdomuți nici despre metoda întrebuințată la Iași”.* Chiar dacă nu se precizează numele școlii, bănuim că este vorba tot de Pensionul Scenk.

Tot referitor la acest aspect, ziarul bucureștean „Epoca”, din 7 sept. 1897, preciza că *„d-nul. Schenek, directorul unui institut din Iași”* a fost numit director al Institutului de Surdomuți din Focșani. Deși numele este puțin diferit (Scenk - Schenek), credem că este vorba despre aceiași persoană. Iată, deci, că la doi ani după mutarea școlii de surzi dela București-Tei, la Focșani, autoritățile au fost obligate să apeleze la unica persoană din Moldova care mai educase surdomuți.

3.2.3. Institutul de fete surde al Elenei Salomeia din Focșani.

Ultima este inițiativa doamnei institutoare Elena Salomeia din Focșani, care văzând că fetele surdomute nu au în țară niciun institut, în 1912 a înființat unul privat. Specializată la Paris, unde fusese trimisă de ministrul Spiru Haret [vezi : V. D. Leorda - „Spiru Haret și școala surdomuților”, în „Răsăritul nostru” nr.132/ian. 1943-p.1], Elena Salomea a deschis acest institut privat cu cinci fete surdomute. Cu timpul, numărul elevelor surdomute a crescut. Nu a primit niciun ajutor, nici dela stat, nici dela localitatea Focșani și institutul a funcționat până în anul 1921. În educarea surdomutelor s-a utilizat metoda orală, iar pe lângă instrucția teoretică, surdomutele se perfecționeau în desen, țesut și gospodărie [vezi revista „Educația” (București) nr.2/feb.1916-p.51-52].

În 1921 Elena Salomea a fost prima profesoară angajată la noua Școală de Surdomute din București, aducând cu dânsa și elevele dela școala privată din Focșani, formând clasele a III-a și a V-a [Tănăsescu-1973]. Cu alte cuvinte, Școala de Surdomute din București s-a înființat pe baza nucleului adus de Elena Salomea dela Focșani.

https://biblioteca-digitala.ro

Bibliografie

1. Bălteanu D. Eniu : *„Cum putem face pe surdomuți să vorbească cu graiu viu”.* Este traducerea cărții lui L. Goguillot, profesor la Institutul Național de Surdomuți din Paris. Tipografia „Lupta” Al. Lefteriu, București, 1896. **[Bălteanu-1896].**

2. „EDUCAȚIA”. Revistă pentru școală și familie, editată de Gheorghe și Maria Beiu-Paladi. Redacția și administrația : București, str. Termopile nr. 6. Tipografia „Minerva” București. Primul număr a apărut în ianuarie 1916. **[Educ.-nr. .../...-pag. ...].**

3. „EPOCA”. Ziar. București. **[Epoca-nr. .../...-pag. ...].**

4. „RĂSĂRITUL NOSTRU”. Organ al Asociației Surzilor din România. Redactor : V. Dimitriu-Leorda. Redacția și Administrația a fost inițial la Focșani (primele cinci numere), iar apoi la București, unde a schimbat mai multe sedii. Perioada de apariție : februarie 1932 ... ianuarie 1949. **[Răs.nost.-nr.../...(an)-pag...].**

5. „ROMÂNUL”. Ziar apărut la București începând din anul 1857. Redacția : București, str. Fortunei, nr.15. Redactor : Anghel Ionescu. **[Românul-din ...-p. ...].**

6. Suțu Rudolf : *„Iașii de odinioară”. Vol. II.* Editura „Viața Românească”, Iași, 1928. **[Suțu-1928].**

7. Tănăsescu Ludovica : *„Înființarea primei școli pentru surde din România și primii ani de funcționare 1919-1924”.* (Anul 1973). În revista electronică „Dincolo de cuvânt” a Școlii Nr. 2 pentru Surzi din București, Nr. 5/2012 – pag. 3-7 și Nr. 6/2013 – pag. 2-3. Vezi link-urile: http://www.scoalasurzi2bucuresti.ro/wp-content/uploads/2012/01/revista-5.pdf și http://www.scoalasurzi2bucuresti.ro/wp-content/uploads/2012/01/revista-64.pdf. **[Tănăsescu-1973].**

8. Tănăsescu Ludovica, Tănăsescu Victor : *„Pagini răzlețe de istorie”.* Editura Cetatea Doamnei, Piatra Neamț, 2012. **[Tănăsescu-2012].**

https://biblioteca-digitala.ro

3.3. Educarea surzilor în Vechiul Regat.

3.3.1. Secția de surdomuți dela Azilul „Elena Doamna” din București și mutarea ei la Focșani în 1895.

Azilul „Elena Doamna” a fost construit în Cotroceni din inițiativa domnitorului Alexandru Ioan Cuza și a soției sale, Elena Cuza. Administrarea efectivă a azilului a fost încredințată doctorului Carol Davila.

În 1863 sunt aduse dela Institutul „Gregorian” din Iași 39 de fete și, odată cu ele, câțiva băieți surdomuți. Doctorul Carol Davila a hotărât să-i păstreze și să înființeze o secție specială (15 noiembrie 1863). Este momentul înființării școlii de surdo-muți. La 21 septembrie 1865 copiii au fost separați pe criterii de sex. Fetele au rămas la Cotroceni, iar băieții (auzitori și surdomuți) au fost mutați în localul Ospiciului Pantelimon. Dr. Carol Davila a angajat un profesor francez surdomut, Palla, care a coordonat educarea surzilor. Acesta a decedat după doi ani și în locul său au urmat diferiți profesori români. Primii au fost Nicolae Melic (1865), Dimitrie Ionescu (1869) și Nicolae Ionescu (1870).

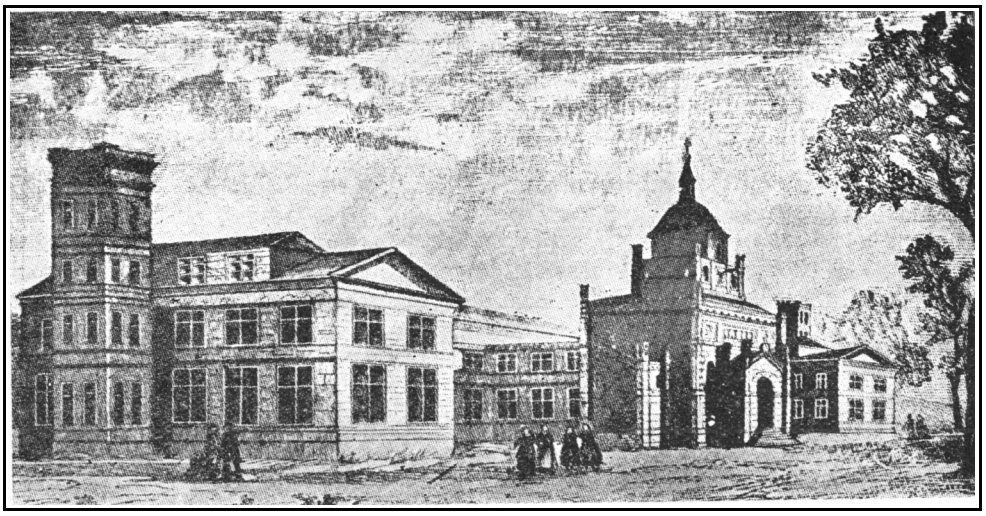

Dr. CAROL DAVILA

din [https://ro.wikipedia.org/wiki/Carol_Davila]

Din 1866 s-au adăugat atelierele de strungărie, tâmplărie și sculptură artistică, care ajutau la profesionalizarea elevilor. În cadrul orfelinatului erau copii auzitori orfani și copii surzi. Exista o organizare militărească, elevii purtând uniforme și puști cu care făceau instrucție. În perioada Războiului de Independență, Spitalul Sf. Pantelimon a fost transformat în spital militar și elevii au fost transferați la Schitul Brebu din județul Prahova. După război, orfelinatul revine în clădirea spitalului dar, în 1881 Eforia Spitalelor Civile desființează orfelinatul (atât secția de vorbitori, cât și cea de surdomuți). În anul 1882 școala este preluată de stat, inițial de Ministerul de Interne și apoi de Ministerul Instrucțiunii. Din 1882 (după alte surse din 1886) s-au mutat în casele „Ghica” și „Porumbaru” din Tei-Colentina.

https://biblioteca-digitala.ro

Azilul „Elena Doamna" din București

din [Encic.Rom./1938-vol.I-pag.522-523]

MIHAIL I. IONESCU

din [Revista „Răsăritul nostru"]

În „perioada bucureșteană" a școlii, băieții surdomuți se calificau în unele meserii care îi ajutau apoi să-și găsească un loc de muncă. Dintre meseriile învățate amintim croitoria, reparațiile de încălțăminte și tâmplăria, dar nu trebuie să neglijăm deprinderile artistice învățate în școală (desen, pictură sau sculptură) care i-a ajutat pe mulți să se angajeze la birouri cadastrale sau la cele pentru desenat hărți ale armatei.

Începând din 12 septembrie 1895, Școala de Surdomuți s-a mutat la Focșani, unde există și azi. Aici, pe un teren donat special, s-a construit o clădire destinată orfelinatului.

În anul 1900 sosește dela Paris Mihail I. Ionescu care, din inițiativa lui Spiru Haret se specializase în educarea surzilor. A fost primul

https://biblioteca-digitala.ro

profesor din Vechiul Regat specializat în acest domeniu și cel care a reorganizat educarea surzilor introducând, pentru prima dată în această parte a țării, metoda orală de educare.

Dela început, Mihail I. Ionescu a cerut sprijitul Ministerului Instrucțiunii pentru pregătirea specială a altor profesori și pentru editarea de manuale de specialitate și manuale școlare destinate copiilor surzi. Ministerul Instrucțiunii nu a fost dispus să-l ajute și, până la sfârșitul Primului Război Mondial, la școala de surzi din Focșani, Mihail I. Ionescu a fost singurul profesor calificat, iar manuale speciale nu s-au publicat. Văzând indolența celor din Ministerul Instrucțiunii și fiind convins de necesitatea formării de profesori specialiști, Mihail I. Ionescu a luat hotărârea de a-i pregăti el, în mod neoficial. Deși nu le putea asigura o diplomă, în jurul său s-au grupat un număr de profesori entuziaști. Aceștia făceau pregătirea teoretică cu Mihail I. Ionescu și prin studiu individual cu ajutorul bibliografiei primite dela el. Pregătirea practică o făceau tot sub îndrumarea lui Mihail I. Ionescu. Din păcate, roadele acestei munci de formare a specialiștilor surdologi au început să apară doar peste ani când Mihail I. Ionescu nu mai era printre cei vii.

3.3.2. Aspecte generale ale educării surzilor în Vechiul Regat.

Din punct de vedere metodic, începând din 1863 s-a folosit metoda gestuală. Deși în 1884 și 1896 la București s-au editat două cărți referitoare la metoda orală de educare a surzilor, deși după congresele intrenaționale a specialiștilor dela Milano (1880), Bordeaux (1882) și Brüxelles (1883) învățământul mondial al surdomuților a renunțat la gestualism în favoarea oralismului, în Vechiul Regat al României lucrurile rămâneau cantonate în nepăsare, neavând niciun specialist în surdologie, care să aplice metoda orală. Abia în 1900 este angajat **Mihail I. Ionescu**, care din inițiativa lui Spiru Haret se specializase în surdologie la Paris. Acesta introduce la Focșani metoda orală și rămâne, până la Primul Război Mondial, singurul specialist surdolog pe care l-a avut România. Cu toate acestea, el nu a condus școala din Focșani, decât cu intermitențe. Partidele aflate la putere, aveau nevoie să-și recompenseze diferiții clienți cu funcția de director. Că nu se pricepeau la educarea surdomuților, pe cine interesa?

Literatură de specialitate nu s-a publicat, iar profesorii nu erau pregătiți special pentru acest domeniu. Oricât s-a străduit Mihail I. Ionescu să convingă pe cei din minister despre necesitatea pregătirii profesorilor și despre necesitatea manualelor speciale, demersul său s-a lovit de o surzenie mult mai puternică decât cea a elevilor pe care îi educa. În plus, Ministerul

https://biblioteca-digitala.ro

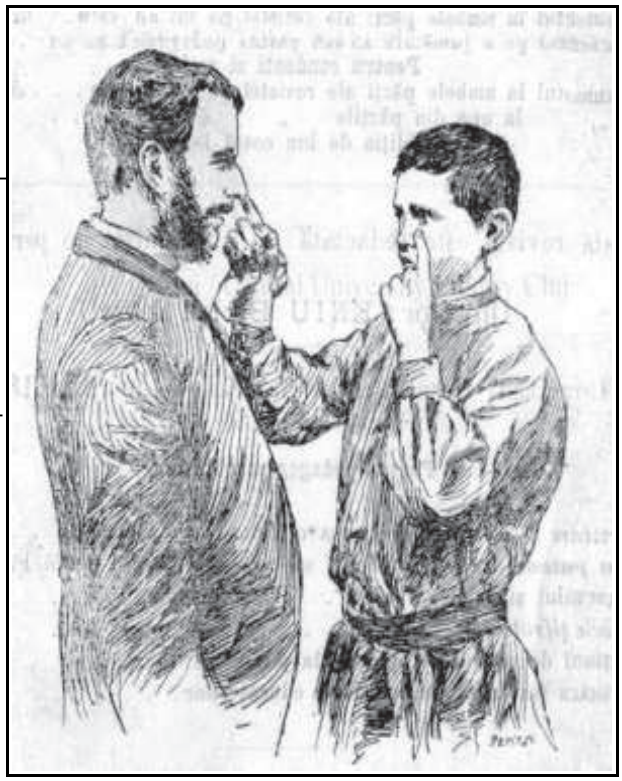
Instrucțiunii nu s-a obosit să stabilească, la nivel central, un regulament special de funcționare și nicio programă școlară. Un alt neajuns, existent în Vechiul Regat, era acela că institutul din Focșani era destinat doar băieților surdomuți. Pentru fetele surdomute, autoritățile ministeriale nu au oferit nicio șansă de instruire.

Situația literaturi de specialitate.

În Vechiul Regat al României, la sfârşitul secolului XIX au apărut două cărţi referitoare la educarea surdomuţilor. Din păcate, ambele apariții editoriale au fost urmarea unor inițiative private și nu oglindeau un plan editorial gândit de „diriguitorii învățământului românesc".

Prima carte a văzut lumina tiparului **în 1884**. Autorii erau **E. Baican şi E. Ionescu** și se intitula ***„Noţiuni de articulaţie, sau instrucţiuni pentru a face să vorbească surdo-muţii".*** [Crăiniceanu-1925 -p.40].

Cea de a doua era o traducere făcută de **Eniu Bălteanu** (proprietarul și redactorul revistei „Educația" din Bucureşti) a lucrării lui Goguillot (Paris 1889). Cartea a apărut la Bucureşti **în 1896** sub titlul ***„Cum îi facem să vorbească pe surdomuţi"*** [Crăiniceanu-1925-p.40].

Imagine din cartea lui
ENIU BĂLTEANU
„Cum îi facem să vorbească pe surdomuți"

În momentul apariției acestor două lucrări de specialitate (în 1884 și 1896) ele eru totalmente inutile deoarece, la unica școală de surzi din Vechiul Regat se utiliza încă metoda gestuală și, înainte de 1900, nu exista niciun profesor specializat în metoda orală.

https://biblioteca-digitala.ro

Situația legislativă.

Pentru analizarea situației juridice din acea perioadă am utilizat și am folosit citate (prezentate cu caractere italice) din lucrarea [Vîlciu-1969], capitolul „Legi ale învățământului primar și proiecte de regulamente ale școlilor pentru surdomuți dinainte de anul 1924" (pag. 12-15), lucrare deosebit de documentată. La fel ca autorul amintit, voi trece în revistă toate legile învățământului dintre anii 1863-1918.

a. Legea instrucțiunii din anul 1864. Deși apărea la un an după înființarea secției de surdomuți dela Azilul Elena Doamna *„legea nu numai că nu legiferează și nu reglementează cursurile pentru surdomuți, dar nici măcar nu le consemnează existența"*. De fapt, conform concepției din acei ani, *„sarcina îngrijirii și educării copiilor surdomuți, a copiilor debili mintali și a celor orbi din naștere nu revenea organelor de învățământ, ci Direcției de Asistență Publică"*. Legea instrucțiunii din anul 1864 a fost modificată la 8 iulie 1865, dar modificările aduse nu aveau legătură cu învățământul deficienților [Vîlciu-1969-pag.12].

b. Legea asupra învățământului primar și normal primar din 19 mai 1893. Acum apar primele referiri la copiii deficienți. *„Astfel, în articolul nr. 2 se prevede că pentru copiii bolnăvicioși, slabi, sau nedezvoltați la minte, intrarea în școală se poate îngădui la o vârstă mai înaintată"*. Se mai face referire și la *„copiii atinși de vreo infirmitate fizică sau intelectuală care îi face incapabili de a urma chiar o școală sau o clasă pentru copii anormali* [nu știm care școală deoarece așa ceva nu exista] *... și care ar putea influența în mod vătămător asupra celorlalți, vor fi excluși din școlile publice"*. Nici Regulamentul de aplicare al legii și nici modificările aduse ei în anii 1896, 1900, 1901, 1903, 1904, 1905, 1908, 1909, 1914 și 1919 nu au făcut nicio precizare suplimentară la educarea copiilor cu deficiențe. În final, autorul conchide că *„la 30 de ani dela înființarea școlii speciale de surdomuți, din cadrul Azilului din București ... primele reglementări prin lege asupra școlarizării copiilor cu deficiențe se refereau mai mult la excluderea lor din colectivitățile școlare"*. [Vîlciu-1969-pag.12-13].

Concluzii.

În perioada anterioară Primului Război Mondial reprezentanții Ministerului Învățământului (Instrucțiunii, Educației, etc.) au adoptat o atitudine nepăsătoare față de educarea surzilor. Nu au pregătit cadre de specialitate (Mihail I. Ionescu fiind o fericită excepție), nu au încurajat publicarea de manuale specile, nu au reglementat legislativ educarea surzilor.

https://biblioteca-digitala.ro

Bibliografie

1. Costiniu Alexandru dr. : *„Un document privitor la surdo-muți”.* În revista „Răsăritul nostru” din București [nr.55/aug.1936-p.2], [nr. 56/sept.1936-p.1-2] și [nr.57/oct.1936-p.1-2]. **[Costiniu-1936].**

2. Dimitriu-Leorda Vasile : *„Profesorul Mihail Ionescu”.* În revista „Răsăritul nostru” din Focșani [nr.5/iun.1932-p.1]. **[Leorda-1932].**

3. Dimitriu-Leorda Vasile : *„Doctorul Alex. Costiniu-senior”.* În revista „Răsăritul nostru” din București [nr.20/sept.1933-p.1]. **[Leorda-1933].**

4. Mitrea. N, Tomescu V., Apostol C. : *„Contribuții la monografia Școlii Generale de Surzi din Focșani”.* În „Contribuții la istoria învățământului special din România”, sub îngrijirea Ministerului Învățământului, Institutul de Științe Pedagogice. Editura Didactică și Pedagogică, București, 1968. Pag. 40-61. **[Mitrea-1968].**

5. Șerpescu Ștefan : *„Începutul Orfelinatului de băieți „Principesa Elisabeta” din Focșani”.* În revista „Răsăritul nostru” din Focșani Nr. 5/iun.1932-p.2. **[Șerpescu-1932].**

6. Șerpescu Ștefan : *„Monografia Orfelinatului Principesa Elisabeta din Focșani”.* În revista „Răsăritul nostru” din București [nr.88/mai 1939-p.2], [nr.89/iun.1939-p.1], [nr.90/iul.1939-p.2], [nr.91/aug. 1939-p.1] și [nr.92/sept.1939-p.1]. **[Șerpescu-1939].**

7. * * * : *„Mihail Ionescu – 1874-1926”.* În revista „Răsăritul nostru” din București [nr.8/sept.1932-p.1]. **[Răs.nostru-1938-nr.8].**

8. Vîlciu C. Ion : *„Documente privind istoria învățământului special al surdomuților din România între cele două războaie mondiale (1918-1941)”.* Capitolul : „Legi ale învățământului primar și proiecte de regulamente ale școlilor pentru surdomuți dinainte de anul 1924”. În revista trimestrială „Buletin pedagogic (Probleme de defectologie)” Nr.3 (Anul XI)/ 1969. Pag. 9-41. Editată de Centrul de Documentare și Publicații a Ministerului Muncii, Direcția Asistenței Sociale. **[Vîlciu-1969].**

https://biblioteca-digitala.ro

3.4. Educarea surzilor în provinciile românești ale Imperiului Austro-Ungar.

După dispariția școlilor de surzi ce au funcționat în prima jumătate a secolului al XIX-lea, interesul pentru această categorie de deficienți a renăscut câteva decenii mai târziu, influențat de cei doi poli ai imperiului, Viena și Budapesta. Vom analiza această activitate în ordinea apariției, inițial în Ardeal și Banat, iar ulterior în Bucovina.

3.4.1. TIMIȘOARA.

KARL SCHÄFFER

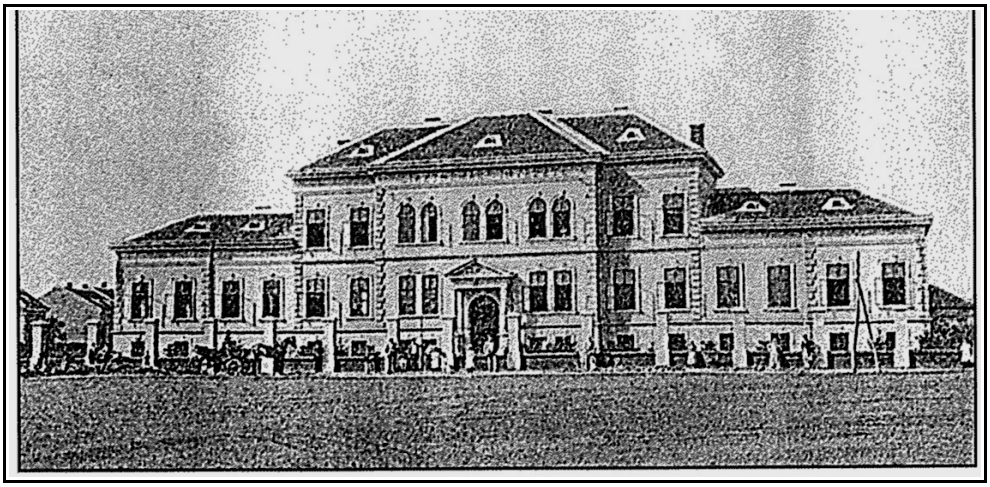
din [Ciumăgeanu-1968]

În toamna anului 1863, la Școala Elementară din cartierul timișorean Josefin se angaja învățătorul **KARL SCHÄFFER.** Anterior, acesta se specializase în pedagogia surzilor și a predat la Institutul de Surdomuți din Viena. Curând, pe lângă activitatea sa de învățător la Școala Elementară, Karl Schäffer a început un învățământ privat cu copii surdomuți. Diferența consta în faptul că **s-a utilizat metoda orală**, deprinsă de Schäffer la Viena. Elevii săi erau demutizați, parcurgeau programele școlare ale școlii de masă și dădeau periodic examene de promovare. Primul elev surdomut educat de Schäffer s-a numit Steiner Moritz și în anul 1863 avea 7 ani. După opt ani de școală generală, el a continuat trei ani de școală profesională, calificându-se în meseria de tâmplar de mobilă. Activitatea de educare privată a durat 22 de ani, până în vara anului 1885, timp în care a educat nouă copii surzi.

În primăvara anului 1885, în jurul tânărului primar Telbisz Carol s-au grupat o serie de personalități locale (Episcopul romano-catolic Alexander Bonnaz, Baader Henrik – directorul Societății Tramvaielor cu

https://biblioteca-digitala.ro

Cai, Marx Antal – inspectorul școlar sef al județului, etc.) care susțineau înființarea unei școli de surdomuți. La inițiativa lor s-a făcut un recensământ al surzilor din oraș și **la 1 octombrie 1885 s-a deschis Școala de Surdomuți a orașului Timișoara, cu un efectiv de 12 elevi.** Primul an școlar, 1885-86, școala a avut un regim privat dar, la 3 noiembrie 1886, prin Hotărârea Nr. 14.829 a fost admisă ca școală orășenească cu o subvenție de 500 florini/an (care pe parcurs a crescut). Învățătorul numit a fost același Karl Schäffer care, pe lângă educarea copiilor surzi, s-a ocupat și de formarea specialiștilor în domeniul surdologic.

Clădirea Institutului de Surdomuți din Timișoara (1897).

din [Anuarele institutului]

În primii opt ani instituția a avut regim de „școală". Ea a fost găzduită de aceiași Școală Elementară din Timișoara-Josefin, unde a funcționat seara, după orele de curs ale auzitorilor. În această perioadă, numărul profesorilor a ajuns la 4 (patru). Aceștia s-au pregătit teoretic și practic împreună cu Karl Schäffer, iar în vacanțe urmau cursurile de specializare dela Vác (se citește „Vaț") – Ungaria. Pe lângă ei, școala mai dispunea de doi profesori pentru lucru de mână (un bărbat și o femeie), plus două învățătoare cu diplomă pentru activitățile din internat. Efectivul de elevi a crescut dela 12, în primul an, la 35 în 1893. În plus, începând din anul 1889 se înființase și Școala Profesională de Surdomuți.

La 27 martie 1893, prin Ordinul Ministerial Nr. 5367 școala era ridicată la rangul de „institut". Din acel moment era obligată să dispună de o clădire proprie și să aibă profesori calificați, angajați prin concurs. Clădirea

https://biblioteca-digitala.ro

proprie de pe str. Gh. Doja avea să se termine abia în 1897, iar în perioada 1893-97 a funcționat provizoriu într-o clădire închiriată, cu program dela ora 8 la 13. Sediul propriu din str. Gh. Doja, a avut trei etape de construcție, primele două au fost finanțate de Primăria orașului (1897 – 90.800 koroane; 1901 – 53.600 koroane) și ultima finanțată de Ministerul Învățământului din Budapesta (1911 – 114.200 koroane). În final Institutul de Surdomuți din Timișoara dispunea de o clădire (D+P+E) destinată învățământului, o clădire pentru internat-cantină (D+P+E), plus o modernă sală de sport dotată cu aparatură pentru „gimnastica suedeză".

Până în 1897, când institutul s-a mutat în clădirea proprie, efectivul școlii a fost sub 50 de elevi. De îndată ce a avut spațiu suficient, efectivul a crescut constant ajungând la 67 de elevi (1906), 95 elevi (1910) și 102 elevi (1914). Chiar și în anii Primului Război Mondial institutul era frecventat de 81 elevi (1915-16), 83 elevi (1916-17), 77 elevi (1917-18) și 74 elevi (1918-19). Corpul didactic a fost și el îmbogățit, în 1914 cuprinzând 9 profesori surdologi cu diplomă, specializați la Budapesta sau Vác. La ei se mai adăugau un profesor de desen, o profesoară pentru lucru de mână fete și cinci profesori de religie (ortodox, catolic, calvin, luteran și israelit), toți absolvenți cu diplomă ai cursului scurt de surdologie.

Deși în 1906 directorul Schäffer s-a pensionat și a fost înlocuit cu **ZADOR ENDRE**, metoda de predare a rămas cea a învățământului oral, care impunea demutizarea surzilor, desvoltarea labiolecturii și stăpânirea limbii materne.

Școala profesională s-a dezvoltat și ea. Elevii surzi făceau practica în oraș alături de un meseriaș recomandat de Camera de Muncă. De două ori pe săptămână elevii surzi trebuiau să frecventeze institutul pentru învățământul teoretic specific meseriei. Susțineau examene de promovare (teoretice și practice) la sfârșitul fiecărui an școlar. Efectivul ucenicilor a ajuns la 13 elevi (1906) și s-a menținut la un nivel de 13-14 elevi până la sfârșitul Primului Război Mondial. Meseriile în care s-au calificat erau : croitor, împletitor de coșuri, tapițer, zețar, strungar, cusătoare de mănuși, călcătoreasă, cioplitor în piatră, fotograf, măcelar, zugrav, legător de cărți, blănar, sobar, sculptor în lemn, pantofar.

Ministerul Învățământului a asigurat plata salariilor profesorilor, iar Primăria Timișoarei se ocupa de cheltuielile de întreținere a clădirii, de cheltuielile ce vizau hrana, curățenia, rechizitele și de salariile personalului auxiliar. Anumiți filantropi au donat sume importante. Astfel, în 1889, Episcopul romano-catolic Al. Bonnaz a lăsat prin testament 40.000 koroane, iar în anul 1909, printr-un înalt decret imperial, Împăratul Franz Josef I a

https://biblioteca-digitala.ro

dirijat către institut 1/20 din veniturile anuale ale Loteriei Naționale. Ministerul Agriculturii participa cu 1000 koroane/an și Camera de Muncă cu 500 koroane/an. De asemenea, diferitele localități care aveau copii surzi înscriși la institut contribuiau cu anumite sume de bani.

În anul 1900, Primăria orașului Timișoara a decretat obligativitatea învățământului surzilor pe raza sa de jurisdicție (prima măsură de acest gen din Ungaria de atunci și din România de azi), iar la 23 aprilie 1909, institutul a primit Medalia de Aur la Expoziția Școlilor Speciale dela Londra. În anul 1919, după 34 de ani de funcționare, numărul elevilor surzi înscriși în Registrul Matricol ajunsese la 408. Biblioteca institutului cuprindea un număr de 184 de cărți referitoare la psiho-pedagogia specială, 243 de cărți referitoare la psiho-pedagogia generală și era abonată la douăsprezece reviste de psiho-pedagogie specială.

Bibliografie

1. Ciumăgeanu D., Atanasiu Gh., Rona Gh., Czitrom I. : *„Contribuția lui Carol Schäffer la dezvoltarea învățământului pentru copiii surzi din Timișoara”.* În „Contribuții la istoria învățământului special din România”, sub îngrijirea Ministerului Învățământului, Institutul de Științe Pedagogice. Editura Didactică și Pedagogică, București, 1968. Pag. 227-244. **[Ciumăgeanu-1968].**

2. Moldovan Gheorghe : *„Începuturile învățământului special în Timișoara”.* Editura Politehnica, Timișoara, 2007. Pag. 15-30. **[Moldovan-2007].**

3. Moldovan Gheorghe : *„Istoria învățământului bănățean pentru surdomuți”.* Editura Eurostampa, Timișoara, 2010. Pag. 22-45 și 60-162. **[Moldovan-2010].**

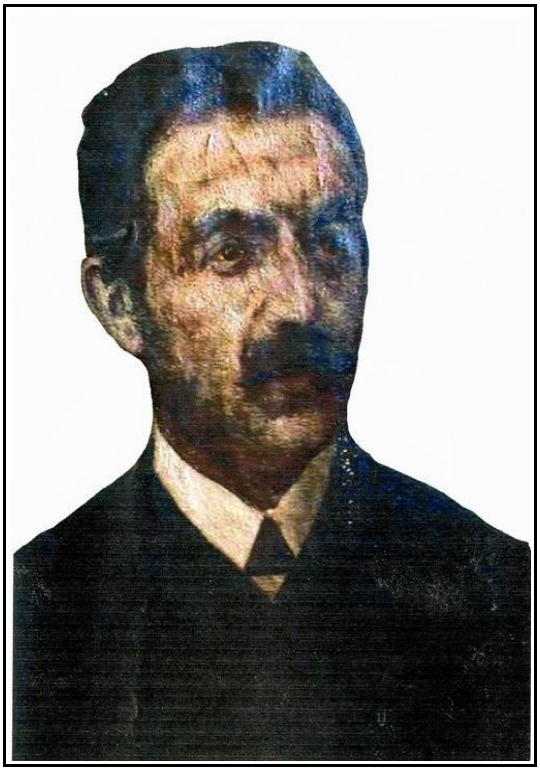
4. Moldovan Gheorghe : *„Literatura surdologică în România interbelică”.* Editura Politehnica, Timișoara, 2015. Pag. 266-288. **[Moldovan-2015].**

5. Schäffer Károly : *„A siketnémák Temesvár – városi iskolája története”.* (Istoria școlii de surdomuți a orașului Timișoara). Nyomatott Magyar testvéreknel. Temesvár, 1890. **[Schäffer-1890].**

6. Schäffer Károly : *„A siketnémák Temesvár – városi intézetének története”.* (Istoria institutului de surdomuti a orașului Timișoara). Nyomatott Uhrmánn Henrik könyvnyomdájában. Temesvár, 1896. **[Schäffer-1896].**

https://biblioteca-digitala.ro

3.4.2. ARAD.

ROBOZ JÓZSEF

din [Moldovan-2012-pag. 17]

În toamna anului 1884 sosea la Arad un tânăr învățător de 20 de ani, **ROBOZ JÓZSEF**. A fost repartizat la o școală din oraș dar, scurt timp după aceea, în timpul său liber, a educat privat 8 (opt) copii surdomuți. În primăvara următoare (1885), ziarele arădene anunțau vestea extraordinară că *„un tânăr învățător a reușit să-i facă pe surdomuți să vorbească cu viu grai”.*

Verificând informația autoritățile locale au înființat rapid o comisie formată din 21 de persoane (membrii ai clerului, avocați, medici, profesori, etc.) condusă de dr. Jánosy Demjén, conducătorul ordinului minoriților din Ungaria. Comisia și-a făcut datoria, a analizat situața și a stabilit ce măsuri trebuie luate pentru ca să înființeze o școală de surdomuți.

În acest fel, la data de **1 octombrie 1885 și-a deschis porțile Școala de Surdomuți a orașului Arad.**

În prima fază, școala a avut 12 copii și era condusă de același Roboz József care, din acel moment, nu s-a mai ocupat de copiii fără deficiențe. Primăria Aradului a oferit, ca sediu, o clădire corespunzătoare cu lumină electrică și mobilată corespunzător, fapt ce a dus la desfășurarea corespunzătoare a cursurilor. De asemenea, Primăria a mai oferit o subvenție anuală de 400 de koroane care, ulterior avea să fie majorată la 600 și apoi 1000 de koroane. Fondurile asigurate de Consiliul Orășenesc au asigurat posibilitatea ca școala să poată fi urmată și de copiii surzi proveniți din familiile sărace.

Roboz József a predat la Școala de Surdomuți din Arad timp de

https://biblioteca-digitala.ro

nouă ani. Anual el a avut un efectiv cuprins între 11 ... 16 elevi și a fost unicul cadru didactic al școlii. Activitatea didactică a lui Roboz József nu s-a limitat doar la educarea copiilor surzi pe care îi avea. Până în anul 1894, Roboz a scris mai multe manuale destinate învățământului de surdomuți :

1. **Învățământul surdomuților și întemeietorii acestuia : De L'Épée Mihail și Heinicke Samuel**. (orig. în l. maghiară : „A siketnéma-oktatás és ennek megalapitói : De L'Épée Mihály és Heinicke Sámuel"). Arad, 1886.

2. **Prima carte de învățare a istoriei și moralei biblice**. (orig. în l. maghiară : „Elsö oktatás a bibliai történet- és erkölcstanban"). Arad. 1888. ***-cel mai vechi manual școlar pentru surdomuți editat pe tritoriul de azi al României-.***

3. **Visul. Visul surdomuților și orbilor**. (orig. în l. maghiară : „Az álom. A siketnémák és vakok álmai"). Budapesta. 1894.

Clădirea Institutului de Surdomuți din Arad (1902).

din [Borbély-1902-pag. 375].

https://biblioteca-digitala.ro

În timp ce era profesor la Școala de Surzi din Arad, Roboz a avut și preocupări logopedice. În anul 1890, din proprie inițiativă, a efectuat un control al tuturor elevilor din Arad. A examinat 3.153 de elevi și printre aceșia a depistat 247 elevi cu deficiențe de vorbire (7,84%). Pe baza acestor rezultate, împreună cu medicul I. Székely, la **15 septembrie 1891** au deschis **la Arad primul Institut Ortofonic** din Ungaria de atunci și din România de azi, institut în care erau tratate persoanele cu diferite deficiențe de vorbire.

Experiența logopedică dobândită a dus la două lucrări de specialitate care au fost scrise la Arad și editate la Budapesta :

1. Predrea scris-cititului pe baza metodelor psihologice de examinare. (orig. în l. maghiară : „Az irva-olvasás modszere phsycológiái alapon vizgálva"). Supliment al revstei „Kalauz" din Budapesta, 1891.

2. Vindecarea bâlbâielii. (orig. în l. maghiră : „A dadogás gyógyitása"). Budapesta, 1894.

Mai târziu, în anul 1900, când era profesor la Institutul de Surzi din Timișoara, același Roboz József avea să editeze cartea :

Ce este bâlbâiala și cum poate fi ajutată ? (*originalul în limba maghiară* ***: „Mi a dadógás és hogyan lehet rajta segiteni ?"***).** (Editura de cărți Csendes Jakab. Timișoara. 1900), care este **prima carte de logopedie editată pe teritoriul de azi al România.**

În anul 1894 Roboz a fost promovat ca inspector ministerial și în locul său a fost adus dela Timișoara, **ELIAS JAKAB**. Acesta avea o altă concepție și a dezvoltat școala pe mai multe clase și cu mai mulți profesori. Așa se face că în anul 1906 se îndeplineau condițiile transformări școlii în institut. Erau 76 de elevi, împărțiți în șase clase și deservite de șase profesori, toți absolvenți ai Institutului de doi ani de pedagogie a surzilor din Budapesta sau Vác. Pe lângă aceștia mai erau angajați o învățătoare pentru lucru de mână fete, un profesor de sport, un profesor de desen și trei profesori de religie (ortodox/catolic, israelit, luteran/calvin). Toți erau absolvenți ai cursului scurt de pedagogia surzilor și foloseau metoda orală.

În anul 1897 școala se mutase într-un local nou, pe str. Rákóczy (vezi fotografia anexată), local ce a fost etajat în anul 1900 și pentru care Primăria a cheltuit 40.000 de koroane. În anul 1894, în cadrul școlii s-a deschis o secție de învățare a meseriei.

Printre filantropii de seamă ai școlii, din acea perioadă, putem aminti pe Împărăteasa Elisabeta (Sisi) care, în 1895, a făcut o donație de 30.000 de koroane, destinată ajutorării copiilor surdomuți săraci.

https://biblioteca-digitala.ro

Până la începerea Primului Război Mondial efectivul elevilor a fost relativ constant, oscilând între 78 și 86 de copii surzi. În timpul Primului Război Mondial efectivul a fost mult mai redus.

Bibliografie

1. **Borbély Sándor : *„Emlék-könyv a Siketnémák Váczi Országos Királyi Intézete. 100 éves fennállásának ünnepe. Alkalmára”.*** (Cartea de amintiri a Institutului Regal Național de Surdomuți din Vacz. 100 de ani dela înființare). Budapest, 1902, Nyomtatta Fritz Ármin könyvnyomdája. **[Borbély-1902].**

2. **Ellias Jakab : *„A siketnémák államilag segélyezett intézetének, ÉRTESITÖJE”.*** (Anuarele Institutului de Surdomuți din Arad). Az 1906/7, 1907/8, 1908/9 és 1915-16 – Zlinszki és társa könyvnyomdája Arad. Az 1912-13 – Kalmár Nándor és társai könyvnyomdája Arad. **[Ellias-...(**anul.)**-....**(pag.)**].**

3. **Györgyfy Ákos, Szentgyörgy Gusztáv : *„Siketnémák Zsebnaptára – 1911”.*** (Calendarul de buzunar al surdomuților pe anul 1911). Pestvidéki Nyomda Váczon, 1911. **[Zsebnaptára-1911 – p. ...].**

3. „ÎNVĂȚĂTORUL”. Organul „Asociației Învățătorilor Români din Ardeal, Banat și Părțile Ungurești”. Redacția : Cluj str. Heltai nr. 9. Administrația : Cluj str. Avram Iancu nr. 62. Revista a început să apară în anul 1920. **[Învățătorul-nr.../...(data), pag....].**

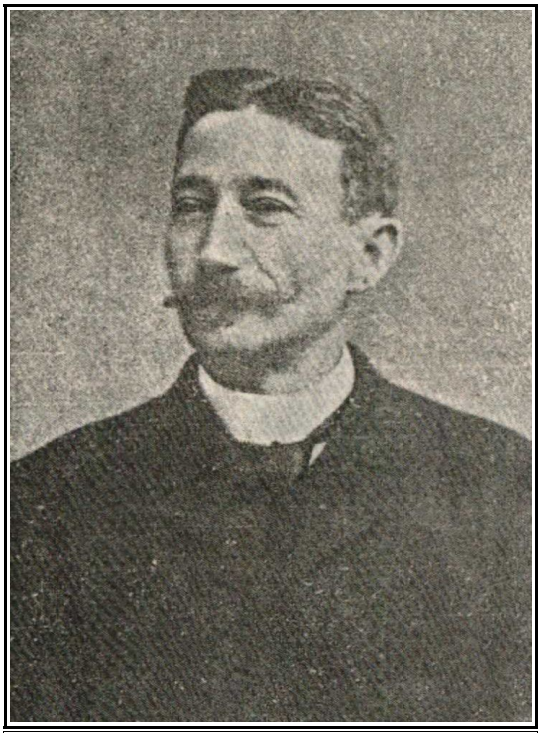
4. **Klis Lajos : *„A siketnémák oktatásának és irodalmának története hazánkban és külföldön”.*** (Istoria învățământului de surdomuți și a literaturii, la noi acasă și în lume). Pag. 203-206. Vácz, 1903-1904. Curs litografiat. **[Klis-1904].**

5. **Moldovan Gheorghe : *„Istoria învățământului bănățean pentru surdomuți”.*** Editura Eurostampa Timișoara, 2010. Pag. 46-59 + 203-204. **[Moldovan-2010].**

6. **Moldovan Gheorghe : *„Prima carte de logopedie tipărită în România. - Timișoara – 1900 -”.*** Editura Politehnica Timișoara, 2012. Pag.15-26. **[Moldovan-2012].**

https://biblioteca-digitala.ro

3.4.3. CLUJ.

OLGYAY JÁNOS

din [Vizi-1999-pag. 121]

Școala de Surdomuți din Cluj s-a deschis la 3 sept. 1888, cu 8 elevi, în Casa Hutflesz din str. Közép (ulterior str. Deák Ferenc). Învățător a fost **OLGYAY JÁNOS,** adus special dela Institutul de Surzi din Vác (se citește „Vaț"). La această adresă școala a funcționat aproximativ o lună, după care s-a mutat în Mănăștur în Casa Grof Kun. Această a doua locație a fost utilizată până la 29 oct. 1893 când s-a inaugurat noua clădire, construită special pentru acest scop. Între timp, școala a fost declarată „institut". Inițiativa înființării unei școli pentru surdomuți a aparținut consilierului municipal Szvacsina Géza, care mai târziu a fost primar al Clujului.

Comisia de Supraveghere a școlii și-a propus, ca primă sarcină, să organizeze această nouă unitate de învățământ și pentru aceasta a elaborat un Regulament de funcționare, bazat pe regulamentul Institutului de Surdomuți din Vác. Din acest regulament putem spicui scopul și obiectivele școlii de surdomuți din Cluj; limita de vârstă la care copiii surzi pot fi primiți (8 – 12 ani); durata de școlarizare de 6 ani (!); condițiile de înscriere; taxele ce trebuiesc achitate; controlul medical; materiile ce urmează a fi studiate; probleme disciplinare; asigurarea fondurilor; etc. Contrar celor prevăzute, pentru completarea claselor, în primii ani au fost admiși și surzi în vârstă de 15, 18 și chiar 24 de ani.

În primii doi ani școlari (1888-89 și 1889-90) a existat un singur profesor, Olgyay János, secondat de soția sa care a predat fetelor lucrul manual. În anul școlar 1890-91, a fost adus dela Vác un profesor de desen. În toamna anului 1891, profesorul Olgyay János a fost numit director și tot atunci, pentru anul școlar 1891-92 au mai fost aduși dela Vác cadre

https://biblioteca-digitala.ro

didactice noi : o profesoară de lucru de mână și doi profesori practicanți. Lucrul manual a fost exins și pentru băieți, care confecționau împletituri din paie, din hârtie, rogojini și perii.

Clădirea Institutului de Surdomuți din Cluj (1893).

din [Vizi-1999-pag. 123]

În anul 1894 Olgyay János a solicitat reîntoarcerea la institutul din Vác. Cu această ocazie, în funcția de director a fost numit **TARITZKY FERENC,** care funcționase ca profesor la Institutul de Surdomuți din Vác, timp de 25 de ani**.** Noul director avea vederi mai largi decât Olgyay. Avea preocupări mult mai evoluate, fiind un adept al fostului director al institutului din Vác, Fekete Károly. Viziunea sa în domeniul învățământului de surdomuți poate fi urmărită în articolele pe care le-a publicat în diferite reviste de specialitate : „Kalauz", „Tanügy" (Învățământul) și „Család és iskola" (Familia și școala). În anul 1889, a făcut o călătorie de șase săptămâni vizitând institutele de surdomuți din Germania, iar la înapoiere a fost solicitat să predea surdo-metodica la profesorii stagiari din Vác. Cu această ocazie editează cartea ***„A siketnémák nyelvoktatásának módszertana"*** (Metodica predării limbii la surdomuți). Din punct de vedere administrativ, noul director s-a îngrijit ca institutul să aibă un medic propriu și a dorit, în conformitate cu sistemul practicat în Germania, să mărească durata de școlarizare la 8 clase. Deoarece s-a lovit de greutăți financiare s-a

https://biblioteca-digitala.ro

recurs la o soluție de compromis : într-un an școlar studiau clasele II, IV, VI și VIII, iar în următorul an școlar clasele I, III, V și VII. Aceasta a dus la scăderea numărului de elevi și în anul școlar 1902-03 s-a revenit la durata de școlarizare de 6 clase. Abia în anul 1913, când institutul sărbătorea 25 de ani dela înființare, s-a reușit instituirea duratei de școlarizare de 8 clase.

Efectivele elevilor din primii 16 ani școlari au fost [Klis-1904] :

Anul școlar	Număr elevi	Anul școlar	Număr elevi	Anul școlar	Număr elevi
1888-89	8	1894-95	48	1900-01	40
1889-90	19	1895-96	48	1901-02	48
1890-91	34	1896-97	46	1902-03	48
1891-92	43	1897-98	42	1903-04	48
1892-93	48	1898-99	39		
1893-94	60	1899-00	42		

Din [Klis-1904] mai aflăm că cei 48 de elevi surzi, din anul școlar 1903-04 erau împărțiți astfel : 27 băieți și 21 fete; 45 interni și 3 externi; 12 în clasa I-a, 12 în clasa a II-a, 13 în clasa a III-a și 11 în clasa a V-a.

În anul 1908, după 14 ani dela numirea în funcția de director, Taritzky Ferenc s-a pensionat și în locul său a fost numit **NÁGY PÉTER**, un alt absolvent al școlii de pregătire din Vác.

Din sursa bibliografică, [Zsebnaptára-1911–p.57], aflăm că în anul școlar 1910-11 existau 67 elevi (60 interni și 7 externi), iar colectivul didactic era compus din Nagy Péter – director; Dávid Mihály, Kabán József, Paull István, Tar József și Ürmösi Jenő – profesori pentru surdomuți cu diplomă; Incze Károly – profesor de desen; Zattler Ida – profesoară de lucru manual; Boros József și Zádor Benő – profesori de religie.

Se cuvine să-l mai menționăm și pe împăratul Franz Josef care a donat 36.000 koroane pentru susținerea institutului și pe cei peste 300 de donatori care au oferit sume între 50 și 950 de koroane.

Inițial, programele școlare erau la latitudinea fiecărui institut. După un studiu făcut la toate institutele de profil, în anul 1900 s-a aplicat o programă școlară unică întocmită de Borbély Sándor și Klis Lájos. Toate acestea au fost posibile ca urmare a faptului că în 1898 învățământul special s-a reformat și pe lângă Ministerul Învățământului dela Budapesta s-a înființat un Consiliu Național al Învățământului Special (Gyógypedagógiai

https://biblioteca-digitala.ro

Országos Szaktanács) care a coordonat și a controlat de minim două ori pe an activitatea tuturor unităților școlare de învățământ special.

Bibliografie.

1. Györgyfy Ákos, Szentgyörgy Gusztáv : *„Siketnémák Zsebnaptára – 1911”.* (Calendarul de buzunar al surdomuților pe anul 1911). Pestvidéki Nyomda Váczon, 1911. **[Zsebnaptára-1911 – p. ...].**

2. Klis Lajos : *„A siketnémák oktatásának és irodalmának története hazánkban és külföldön”.* (Istoria învățământului de surdomuți și a literaturii, la noi acasă și în lume). Pag. 206. Vácz, 1903-1904. Curs litografiat. **[Klis-1904].**

3. Nagy Péter : *„Emlékkönyv a siketnémák államilag segélyezett Kolozsvári országos intézete 25 éves fennállásának ünnepére”.* (Carte de amintiri în cinstea sărbătoririi a 25 de ani de la înființarea Institutului de Surdomuți Subvenționat de Stat din Cluj). Nyomatott Stief Jenő és társa könyvnyomdai műintézetében, Kolozsvárt, az 1913-ik évben. **[Nagy-1913].**

4. Vizi Ildikó, Crișan Erika : *„Hállássérültek magyar nyelvü oktatása erdélyben. 110 éves a hallássérültek kolozsvári intézete”.* (110 ani de învățământ a limbii maghiare în institutul clujan pentru deficienți de auz). Nyomdai elökészités : Furdek L. Tamás. Kolozsvár 1999. **[Vizi-1999].**

3.4.4. Aspecte generale ale educării surzilor în Ardeal și Banat.

Școli și institute.

Pentru ca cititorii să nu fie derutați de folosirea uneori a denumirii de școală și alteori a celui de institut, vom explica diferența dintre aceste două titulaturi, în țările vestice. În zona central europeană, între școală și institut era o delimitare strictă. **Școlile** aparțineau învățământului primar și deserveau interesele educaționale ale unei comunități restrânse (sat, comună, cartier). Nu aveau internat, bucătărie sau activități de învățare a unei meserii. De asemenea, învățătorii și profesorii aveau un anumit nivel de pregătire și salarizare. **Institutele** aparțineau învățământului secundar și deserveau interesele educaționale ale unor zone mai întinse (județ, provincie, țară). Aveau internate, bucătării, săli de mese, spălătorii, etc. Unde era necesar, în interiorul institutelor se desfășurau atât activități de învățare teoretică, cât și deprinderea unor meserii. Profesorii trebuiau să aibă un nivel de pregătire mai ridicat, decât al celor din școli. Institutele de

https://biblioteca-digitala.ro

surdomuți din Ardeal și Banat, inițial s-au înființat ca școli și au funcționat în diferite locații închiriate alături de alte unități școlare. În momentul în care au fost declarate „institute", erau obligate să aibă sediile lor pe care să le folosească singure. Toate au fost dotate cu sedii corespunzătoare, atât pentru desfășurarea cursurilor, cât și pentru internat și ateliere.

Metodica folosită și pregătirea profesorilor specialiști.

În toate cele trei localități, chiar înaintea înființării oficiale a școlilor de surdomuți (în Timișoara din 1863, în Arad din 1884) s-a folosit metoda orală de educație. Profesorii erau pregătiți după principiile surdo-pedagogiei germane și austriece care avea ca înaintași pe Johanes Vatter, Michael Venus, Walter Ede, Friedrich Hill și alții. Pentru pregătirea profesorilor, inițial s-a deschis un curs special de formare pe lângă Institutul de Surzi din Vác, iar după o perioadă el a fost mutat la Budapesta. Pentru înscrierea la cursurile de formare în învățământul special candidații trebuiau să fie absolvenți cu diplomă ai școlilor normale de învățători, să aibă 3 ani de practică în învățământ cu rezultate recunoscute de inspectorii de specialitate și să cunoască limba germană pentru a putea studia literatura de specialitate. Cursul dura doi ani și se încheia cu un examen de absolvire.

Reforma învățământului special începută în anul 1898.

Pînă la 1898 nu exista o legislație după care institutele să se conducă și nu era o coordonare centralizată a lor, fiecare institut avea propria programă școlară și propriul regulament de funcționare. Literatura de specialitate era preponderent în limba germană. Se simțea nevoia unei reforme care să reglementeze toate aceste neajunsuri. Pentru aceasta, Ministerul Învățământului a înființat în anul 1898 **Consiliu Național pentru Învățământ Special** (Gyógypedagógiai Országos Szaktanács) condus de un președinte cu rang de secretar de stat și ajutat de un grup de membrii permanenți din patru persoane (directorii institutelor de surzi din Budapesta și Vác; directorul institutului de orbi din Budapesta și directorul institutului de debili mintali din Budapesta). La nevoie se mai putea completa cu un grup de membrii externi în care se cooptau specialiști dela diferite institute speciale din țară. Deci, nu se foloseau politicieni ci profesioniști. În subordinea consiliului se aflau câte un inspector ministerial pentru fiecare specialitate (surzi, orbi, debili mintali, logopedie). S-au elaborat legi prin care a fost stabilită sarcina financiară a guvernului (plata salariilor profesorilor) și cea a administrației locale (întreținerea clădirilor și plata personalului ajutător). S-au întocmit programe școlare unice și regulamente de funcționare unice. S-au emis legi și ordine ministeriale care reglau toate aspectele învățământului special : trierea elevilor în funcție de deficiența

https://biblioteca-digitala.ro

fiecăruia; durata de şcolarizare; numărul de elevi într-o clasă; obligativitatea şcolarizării deficienţilor; vorbirea orală a surdomuţilor şi notarea ei (Ordinul Min.Inv.Nr.27.544/1906); învăţământul privat al surdomuţilor; învăţământul profesional al surdomuţilor; perfecţionarea surdologică a profesorilor de religie, desen, lucru manual şi a pedagogilor de după masă; zonele geografice care se arondează fiecărui institut; etc.

Dezvoltarea reţelei de institute de surdomuţi.

Ungaria, din care făceau parte Ardealul şi Banatul, avea la 1898 opt institute de surdomuţi (2 la Budapesta şi câte unul în Vác, Timişoara, Arad, Zagreb, Cluj şi Kaposvár). Ele nu acopereau uniform întreaga suprafaţă a ţării. Odată cu începerea reformei s-a insistat şi pe dezvoltarea reţelei de unităţi şcolare şi în perioada 1900-1905 au apărut 9 (nouă) noi institute de surdomuţi (Kecskemét, Szeged, Jolsva, Eger, Debrecen, Körmöcsbánya, Sopron, Ungvár, Bratislava) ridicând la 17 numărul lor total.

În anul 1905 s-a înfiinţat la Vác prima grădiniţă de surdomuţi.

Literatura de specialitate şi publicaţiile periodice speciale.

În Ungaria, de care atunci depindeau institutele de surzi din Timişoara, Arad şi Cluj, a existat o preocupare pentru editatea de manuale destinate educării surzilor încă dela începutul secolului al XIX-lea. Primul manual a fost editat de Simon Anton (în 1804). Schwarczer Antal a publicat în 1817, 1823 şi 1828 surdometodici care utilizau limbajul oral mai mult decât confraţii săi dela Viena. Preocupări asemănătoare au existat la fiecare institut şi am văzut acest lucru chiar la Timişoara, unde Karl Schäffer a publicat două cărţi de istorie a institutului (în 1890 şi 1896); la Arad, unde Roboz József a publicat trei cărţi de educare a surzilor (la 1886, 1888 şi 1894); şi la Cluj, unde Taritzky Ferenc a publicat o carte de învăţare a limbajului la surdmuţi (la 1889). Însă, publicarea lor nu era coordonată şi nici susţinută financiar de către guvern. Din această cauză, reforma începută în 1898 şi-a propus ca sarcină prioritară formarea unei literaturi surdologice (dar şi pentru celelalte deficienţe) comparabilă cu cea germană. Rezultatul final poate fi văzut în lucrarea **Borbély Sándor : *„Bibliográfiája és adatgyüjteménye 1920 végéig”*** (Bibliografie şi culegere de date până la sfârşitul lui 1920), în care sunt prezentate toate cărţile de natură surdologică apărute până în 1920. Putem vedea că s-au editat peste 500 de titluri (!). Doar astfel putem înţelege de ce în anul 1914, în biblioteca Institutului de Surdomuţi din Timişoara existau un număr de 184 de cărţi referitoare la psiho-pedagogia specială şi 243 de cărţi referitoare la psiho-pedagogia generală. Suntem convinşi că o situaţie similară exista şi la Arad sau Cluj.

https://biblioteca-digitala.ro

Pregătirea continuă a profesorilor se făcea și cu ajutorul publicațiilor periodice și cele trei institute la care ne referim au beneficiat de următoarele patru reviste de specialitate în limba germană : **„Blätter für Taubstummen bildung”** (Revistă ilustrată pentru instruirea surdomuților) 1887-1914**, „Organ der Taubstummen-Anstalein”** (Organ al institutelor de surdomuți) 1888-1914**, „Taubstummen-Courier”** (Curierul surdomuților) 1890-1914**, „EOS”** 1905-1914, plus opt reviste în limba maghiară : „**Gyógypaedagógiai Szemle”** (Cronica pedagogiei speciale) 1899-1914**, „Kalauz”** (Călăuza) 1899-1914**, „Siketnéma-Világ”** (Lumea surdomuților) 1895-1914, **Siketnémák közlönye** (Publicația surdomuților) 1901-1914**, Magyar siketnéma-oktatás** (Învățământul maghiar pentru surdomuți) 1907-1914**, Magyar gyógypedagógia** (Pedagogia specială maghiară) 1898, 1909-1914**, Siketnémák képes lapja** (Revista ilustrată a surdomuților) 1911-1914**, Siketnémák zsebnaptára** (Calendarul de buzunar al surdomuților) 1910-1914**.** Aceste publicații beneficiau de susținere financiară din partea statului. În ele se găseau articole de specialitate scrise de profesori ai institutelor de surdomuți, printre autori găsindu-se și profesori din Timișoara, Arad sau Cluj.

Bibliografie

1. Borbély Sándor : *„Bibliográfiája és adatgyüjteménye 1920 végéig” - I. kötet.* (Bibliografie și culegere de date până la sfârșitul lui 1920. - Vol. I.). Kiadja a magyar siketnéma-oktatás című szaklap 25 éves fennállásának évfordulóján a fentnevezett egyesület á vellás-és közoktatásügyi minisztérium támogatásával. Vácz, 1924. **[Borbély-1924].**

2. Crăiniceanu Gheorghe Dr. : *„Istoricul instrucțiunei, literaturei și legislațiunei copiilor anormali”*. Litografia Basa Cluj. 1925. **[Crăiniceanu-1925].**

3. Moldovan Gheorghe : *„Istoria învățământului bănățean pentru surdomuți”*. Editura Eurostampa. Timișoara.2010.**[Moldovan-2010].**

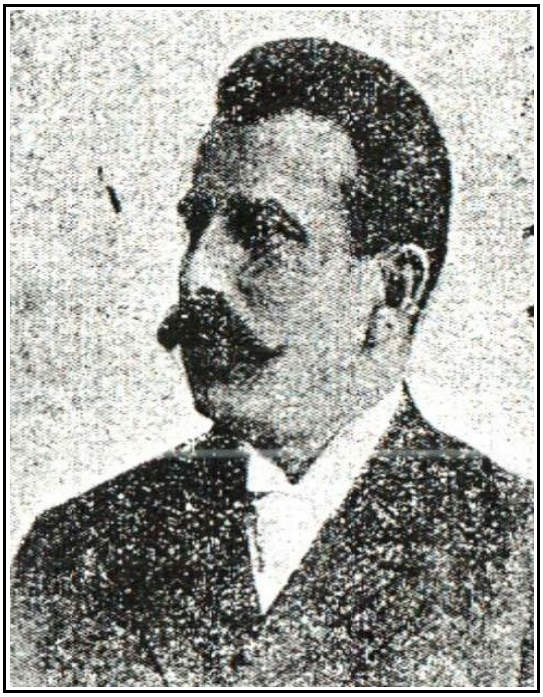
4. Moldovan Gheorghe : *„Literatura surdologică în România interbelică”.* Editura Politehnica Timișoara, 2015. **[Moldovan-2015].**

5. Pufan Constantin : *„Probleme de surdo-psihologie”-* vol. I. Edidtura Didactică și Pedagogică București. 1972. **[Pufan-1972].**

6. Anuare ale institutelor din Timișoara, Arad și Cluj.

https://biblioteca-digitala.ro

3.4.5. CERNĂUȚI.

IOAN BOȘNEAG

din [Curierul Surdo Muților-nr.1/1927-pag.1]

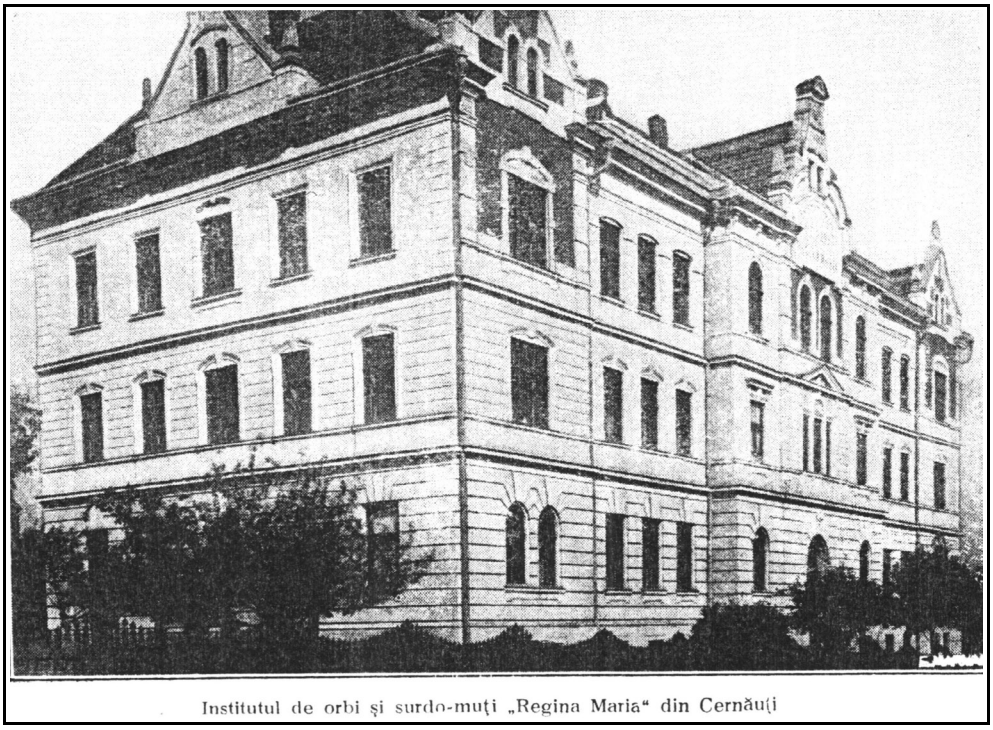
La 16 martie 1907, ca urmare a propagandei întreprinse de profesorul **IOAN BOȘNEAG**, a luat ființă Asociația pentru Ocrotirea Orbilor și Surdomuților din Bucovina. Primul scop al asociației era înființarea și administrarea unui institut destinat orbilor și surdomuților. La scurt timp, o serie de instituții publice fac donații substanțiale în vederea realizării acestui scop. Primăria orașului Cernăuți donează o parcelă de 6.810 mp. De asemenea, întreaga populație a Bucovinei participă la o colectă publică în urma căreia se strâng 100.000 de koroane. Printr-un Decret Imperial, dat la 9 iulie 1907, împăratul Franz Josef hotărăște transferarea în contul asociației a sumei de 10.000 de koroane din veniturile loteriei naționale pe anul în curs.

Clădirea, cu parter și două etaje, este inaugurată la 2 decembrie 1908, zi în care se sărbătoreau 60 de ani de la urcarea pe tron a împăratului Franz Josef. Acesta a fost motivul pentru care prima denumire a institutului a fost *„Institutul de Orbi și Surdomuți jubiliar Împăratul Francisc Josif”*.

Primul director al institutului a fost profesorul Ioan Boșneag care la condus între 2 decembrie 1908 și 6 noiembrie 1910.

Inițial institutul a avut două clase. O clasă de orbi, condusă de Ioan Boșneag și o clasă de surdomuți, condusă de Josif Kamil. Se înființează și primele ateliere unde se învățau meseriile de împletituri de nuiele și confecționarea periilor pentru orbi, tâmplărie și sculptură în lemn pentru surdomuți. În perioada 6 noiembrie 1910 și 31 august 1913, directorul institutului a fost **AMBROS WLADYGA**, după care a fost numit **DIMITRIE RUSCEAC.**

https://biblioteca-digitala.ro

Institutul de orbi şi surdo-muţi „Regina Maria“ din Cernăuţi

<u>Clădirea Institutului de Orbi și Surdomuți din Cernăuți (1908)</u>.

Din [Anuarele Institutului]

Timp de șase ani, între 1908 și 1914, institutul s-a dezvoltat constant, numărul de clase a crescut și, odată cu ele, a crescut și numărul de profesori. Anuarele perioadei interbelice ne oferă unele indicii referitoare la cadrele didactice care au funcționat în perioada 1908-14. Aceste indicii sunt incomplete, deoarece nu ni se specifică pregătirea pe care o aveau și nu cunoaștem dacă au funcționat în învățământul orbilor sau a celui pentru surdomuți. Excepție fac doar profesorii care au activat la Cernăuți și după terminarea Primului Război Mondial.

Iată aceste cadre didactice în ordinea angajării în institut (sunt subliniați cei despre care am găsit date certe că au fost calificați la Viena; în paranteză este specificat anul angajării) : Ion Boșneag (1908), <u>Josif Kamil</u> (1908) – primul profesor pentru surdomuți ce a funcționat la Cernăuți, Aglaia Prelipcean (1909), Ioan Volcinschi (1909), <u>Ambrozius Wladyga</u> (1910), <u>Dimitrie Rusceac</u> (1910), <u>Gheorghe Halarevici</u> (1911), Paula Hylda Hauser (1912), E. Hnidei (1912), <u>Adolf Lunz</u> (1912), <u>Francisc Marcinovschi</u> (1912) și Ștefania Chisanovici (1912).

https://biblioteca-digitala.ro

De asemenea, aceleași anuare ne oferă date referitoare la efectivele de elevi surdomuți din institut din perioada 1908-1914 :

- Anul școlar 1908-09.....11 elevi surdomuți.
- Anul școlar 1909-10.....17 elevi surdomuți.
- Anul școlar 1910-11.....17 elevi surdomuți.
- Anul școlar 1911-12.....17 elevi surdomuți.
- Anul școlar 1912-13.....22 elevi surdomuți.
- Anul școlar 1913-14.....23 elevi surdomuți.

Între 1914 și 1919 institutul și-a încetat activitatea din cauza războiului, iar clădirea sa a devenit spital de campanie, când pentru trupele Austro-Ungare, când pentru cele rusești.

Bibliografie

1. Anuarele institutului din Cernăuți pe anii școlari 1919/20, 1920/21, 1921/22, 1922/23, 1931/32, 1932/33, 1933/34, 1934/35, 1935/36, 1936/37, 1937/38, 1938/39 și 1939/40. **[Anuar-an școlar....].**

2. Moldovan Gheorghe : ***„Literatura surdologică în România interbelică”.*** Editura Politehnica Timișoara. Ediția I-a tipărită în 2015 și Ediția a II-a electronică (CD) în 2017. Pag. 245-265. **[Moldovan-2015].**

3.5. Asociații ale surdomuților adulți.

După terminarea școlii mulți surdomuți rămâneau în localitatea în care au fost școlarizați și astfel numărul lor creștea. De obicei, aceste localități erau și centre industriale și comerciale care absorbeau forța de muncă oferită de ei. Acesta este motivul pentru care primele asociații ale surdomuților au apărut pe lângă institutele care i-au pregătit.

Din documentele oferite de arhive și diferite ziare sau reviste, primele asociații ale surzilor s-au înființat în anul 1913 la Cluj și Arad, fiind urmate de Timișoara în 1914. Se urma astfel exemplul diferitelor comunități din Ungaria în care unele își înființaseră astfel de asciații începând dela sfârșitul secolului XIX (la Vác) și altele au continuat până în 1914.

În general, aceste asociații se intitulau „de cultură și de ajutorare”. Ele erau organizate pe principiul „caselor de ajutor reciproc” putând oferii,

https://biblioteca-digitala.ro

cu dobândă, anumite ajutoare financiare rambursabile. De asemenea se ocupau cu organizarea diferitelor manifestări relaxante (baluri) și distractive (excursii, maialuri, concursuri, etc.).

Deși nu avea o școală de surdomuți, la București se grupaseră mulți deficienți de auz, atrași de posibilitățile de angajare oferite de capitala țării. După 1910 s-a încercat înființarea unei asociații. În anul 1911 s-a editat chiar și un statut de funcționare dar, înființarea propriu-zisă avea să se finalizeze abia după terminarea Primului Război Mondial.

Focșaniul, deși avea o școală de surzi, nu dispunea de un număr suficient de adulți care să poată iniția o astfel de acțiune, absolvenții școlii se reîntorceau la domiciliile lor sau își căutau angajări în alte orașe ale țării.

3.6. Concluzii.

În final, putem concluziona că în Vechiul Regat a existat o mentalitate balcanico-levantină, egoistă și nepăsătoare față de învățământul surzilor. Acțiunea medicului italo-francez, naturalizat în România, Carol Davila a reușit să tulbure pe moment apele, însă, după decesul său, Școala de Surdomuți din București a fost tot mai marginalizată și doar sclipirea de geniu a lui Spiru Haret, care a hotărât trimiterea lui Mihail I. Ionescu la Paris, combinată cu mutarea școlii la Focșani, a salvat-o dela pierire.

La vest de Carpați situația a fost total diferită. Cele trei institute de surdomuți au fost conectate la un sistem dinamic care avea ca scop egalarea, sau chiar depășirea, învățământului de surzi austriac și a celui german. Toate componentele acestui învățământ, ca dotarea cu clădiri corespunzătoare și suficiente, pregătirea surdologică a profesorilor, oferirea unor programe didactice și a unei literaturi de specialitate la cel mai înalt nivel, crearea unui învățământ profesional eficient, etc., au fost gândite și perfecționate continuu pentru atingerea scopului principal ce se urmărea, integrarea socio-profesională a deficienților de auz. Din punct de vedere material, se ajunsese la situația în care, deși învățământul nu era gratuit, peste 95% din elevii surzi urmau școala fără a plăti taxe școlare, deoarece costurile erau acoperite printr-un sistem eficient de sponsorizări filantropice. Pe de altă parte, în Ardeal și Banat existența unui astfel de institut era o mândrie pentru orașul respectiv, autoritățile locale lăudându-se cu el în fața fiecărui oaspete important care venea în vizită.

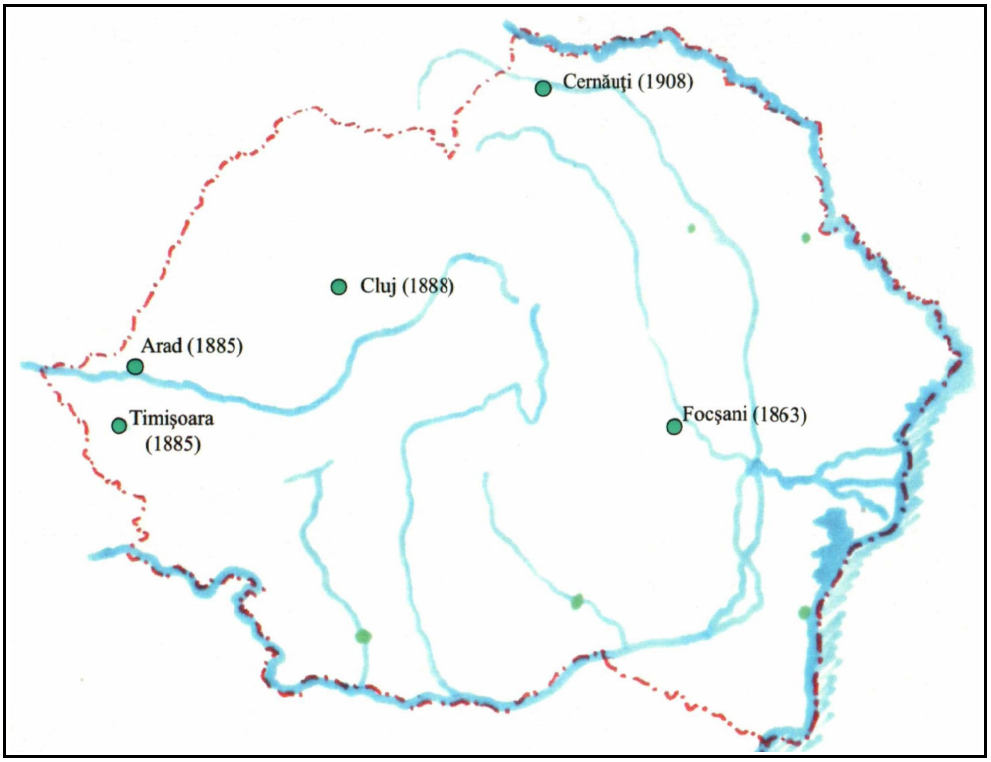
https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

4.
PERIOADA INTERBELICĂ.

4.1. Rețeaua școlară.

Formarea României Mari a creeat și condițiile de începere a realizării unui sistem surdologic românesc. Dar, din start autoritățile române s-au găsit în fața unei situații jenante. România dispunea de un singur institut în Vechiul Regat și patru din fostul Imperiu Austro-Ungar.

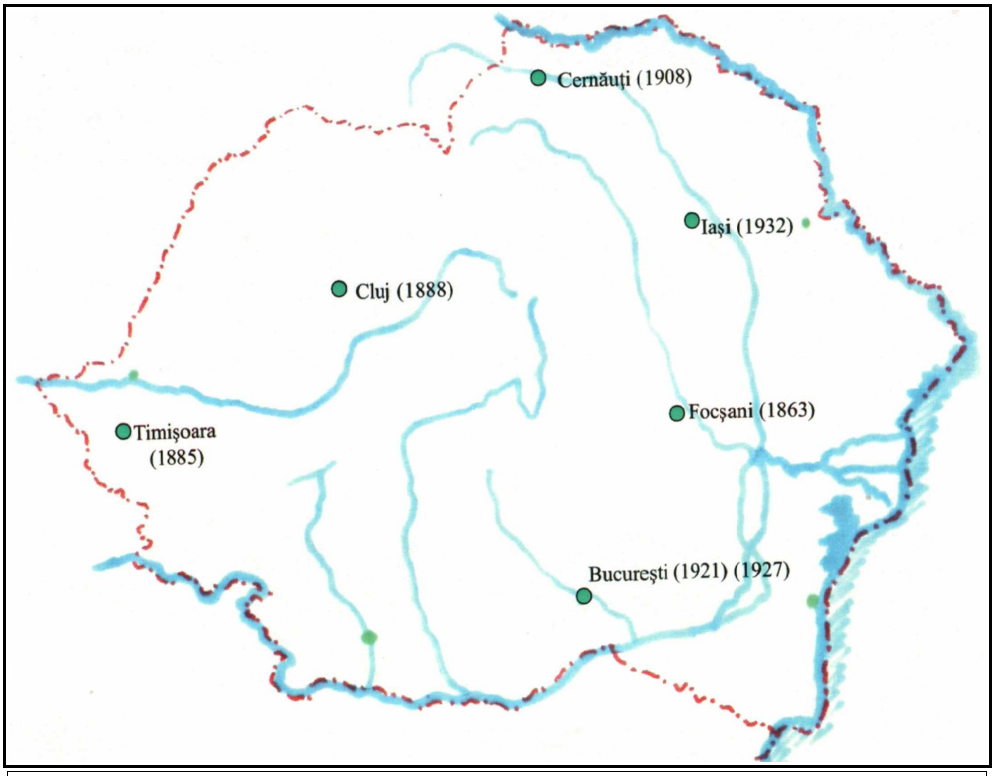
Institutele de surdomuți din România la terminarea Primului Război Mondial.

Din [Moldovan-2010-planșa XVIII]

În mod cert, existența unui sistem educațional pentru surdomuți nu mai putea fi ignorat, așa cum făcuseră când aveau o singură unitate școlară surghiunită la Focșani. În plus, capitala țării nu dispunea de nicio astfel de instituție și pentru a șterge acest aspect rușinos, în 1921 s-a înființat Institutul de Fete Surdomute din București. Acesta ar fi rămas unica școală

https://biblioteca-digitala.ro

de profil înființată după război dacă nu insista Ion Ciorănescu, inspector ministerial pentru învățământul medico-pedagogic, și în anul 1927, tot la București, s-a înfiinţat Institutul de Băieţi Surdomuţi. Societatea civilă din Moldova, în general, și cea din Iași, în special, a luat prin surprindere autoritățile ministeriale și în 1932 au înființat la Iași un nou institut de surdomuți, pe care l-au dotat cu tot ce era necesar. S-a consemnat și o pierdere. Din motive pe care le vom expune mai jos, institutul arădean pentru surdomuți și-a schimbat profilul într-unul pentru orbi. În acest fel, în perioada interbelică au funcționat șapte institute pentru surdomuți.

Institutele de surdomuți din România între cele două războaie mondiale.

Din [Moldovan-2010-planșa XIX]

Zadarnic s-au făcut memorii ca să se înfințeze și alte institute similare. Astfel, la Conferința dela Cluj din 14-15 iunie 1920 (vezi cap. 4.2.) printre cererile formulate era și *„înființarea unui Institut de Orbi și Surdomuți la Chișinău”* [Învățătorul-nr.10/1920.p.5-8]. Ion Ciorănescu, inspectorul general al Ministerului Instrucțiunii pentru institutele medico-pedagogice cerea într-un Raport din 6 aprilie 1929 înființarea unor școli pentru surdomuți la Constanța și Craiova [Manolache-1968]. Zadarnic un

https://biblioteca-digitala.ro

autointitulat „comitet național” [Țețu-1932] ținea conferințe și întocmea un regulament de funcționare a unui institut model pentru surdomuți, care să se înființeze la București. Guvernanții aveau alte probleme, „mult mai importante”, decât să dea atenție unor persoane cu deficiențe.

O altă stângăcie a autorităților, apărută în perioada interbelică, a fost aceea că întreg învățământul medico-pedagogic (o denumire preluată prin traducerea termenului german *„medizinische pädagogik”* și utilizată în perioada interbelică), așa plăpând cum era, a fost împărțit între două ministere. Ministerul Instrucțiunii a preluat unitățile din Vechiul Regat și Bucovina (pentru surdomuți, inițial au fost cele din Focșani și Cernăuți și apoi cele două din București și unul la Iași), iar Ministerul Sănătății și Ocrotirilor Sociale, unitățile din Ardeal și Banat (pentru surdomuți erau cele din Timișoara și Cluj). A fost o stângăcie care, pe lângă nepăsarea guvernanților, a dăunat procesului de uniformizare a acestui învățământ de-a lungul întregii țări. Necazul cel mai mare era că fiecare minister sabota acțiunile celuilalt. Separarea aceasta a creeat și unele aspecte ciudate. Școlile Ministerului Instrucțiunii au avut o durată de școlarizare de 8 ani și erau numite „INSTITUTE” deși, după standardele europene (vezi cap. 3.4.4.), dotarea celor două „institute” bucureștene era mult sub standardele unor școli sărace. Pentru a se delimita, Ministerul Sănătății a stabilit o durată de școlarizare de 7 ani și și-a numit unitățile școlare „AȘEZĂMINTE DE OCROTIRE”. Cele două ministere și-au stabilit sistemele de coordonare a învățământului medico-pedagogic în felul următor :

Ministerul Sănătății și Ocrotirilor Sociale prin Regiunea I-a a Ocrotirilor Sociale Cluj a înființat postul de *„Inspector general al instituțiilor medico-pedagogice din Transilvania și Banat”* (cele de surzi, orbi, debili mintali și reeducare) funcție în care a fost numit ***Dr. Gheorghe Crăiniceanu.*** În anul 1926, după decesul inspectorului Crăiniceanu, funcția a fost preluată de ***Eleonora Lemeny,*** dar în anul 1933, același Minister al Sănătății a dat un ordin totalmente șovin prin care, începând cu toamna aceluiași an, „disponibiliza” mai mulți „funcționari” (!?) de altă etnie decât cea română. Lista începea cu inspectoarea Eleonora Lemeny și continua cu patru profesori din Timișoara, plus trei dela Cluj. Evenimentul a lăsat o pată pe onoarea învățământului din acei ani. Crivățul intoleranței, care începuse să spulbere întreaga societate europeană a anilor 1930, își trimitea ghearele hidoase și asupra firavului învățământ special românesc. Odată cu această „disponibilizare” funcția de inspector a fost desființată.

Separat, Ministerul Instrucțiunii a înființat o funcție similară în anul 1927 și l-a numit inspector pe ***Ion Ciorănescu.***

https://biblioteca-digitala.ro

4.1.1. Institutul de Surdomuți din Arad.

La 7 noiembrie 1919, institutul a fost preluat de statul român şi din acel moment, pentru elevii clasei I-a s-a predat în limba română. Înscrierile pentru anul şcolar 1919-20 s-au făcut în 22-23 noiembrie şi cursurile au început la 24 noiembrie. S-au înscris în total 27 de elevi : clasa I-a – 10 elevi, clasa a II-a – 8 elevi şi clasele a III-a + a IV-a – 9 elevi. Dintre aceştia 22 de elevi au terminat anul şcolar. În institut mai funcţionau 3 profesori la care se mai adăuga unul pentru desen şi o profesoară pentru lucru de mână la fete [Învățătorul-Nr.2/1921, p.11-13]. Nu cunoaştem numele acestor profesori, însă surpriza provine din partea conducătorului institutului. Directorul era **HERTILA CONSTANTIN** care fusese director adjunct şi se pensionase medical în anul 1915**.** Nu cunoaştem ce s-a întâmplat cu directorul Elias Jakab. Să se fi pensionat ? Să fi decedat în război ? Să fi plecat în Ungaria ? Cert este că Hertila a fost rechemat din pensie şi reactivat.

A fost o perioadă grea pentru institutele de surdomuți din Timişoara şi Arad. O mare parte din teritoriile care trimiteau elevi acestor instituţii aparţineau acum altor ţări (Iugoslavia sau Ungaria). Acesta a fost motivul pentru care efectivele de elevi au scăzut în ambele institute. Şcoala arădeană a avut o scădere dramatică mult mai accentuată decât cea timişoreană. De la aproximativ 80 de elevi, cât aveau înainte de război, acum erau sub 30. La lipsa elevilor se mai adăuga şi lipsa cadrelor de specialitate. În anul şcolar 1915-16, aici se găseau 7 profesori specializaţi, iar după război erau doar 3. Cel mai grav lucru era faptul că viitorul nu putea aduce nicio îmbunătăţire a situaţiei deoarece teritoriile învecinate îşi trimiteau copiii surdomuţi la Timişoara sau Cluj.

Probabil conducerea institutului arădean a purtat discuţii cu institutele învecinate şi cu dr. Gheorghe Crăiniceanu, inspector peste institutele medico-pedagogice din Transilvania, deoarece la prima Conferinţă a directorilor şi experţilor din institutele medico-pedagogice din Transilvania, Banat şi Părţile ungureşti, desfăşurată la Cluj între 14-15 iunie 1920, printre propunerile care s-au făcut, una se referea la viitorul acestui institut : ***„(VIII.c.) Institutul de surdomuţi din Arad să fuzioneze cu cel din Timişoara ; în schimb, la Arad să se instaleze un atelier pentru oarbe adulte, ieşite din institutele medico-pedagogice de orbi”*** [Învățătorul-Nr.10/1921.p.5-8]. În baza acestei propuneri, Ministerul Instrucţiunii din Bucureşti, cu adresa nr.57.128/1 iulie 1921, solicita direcţiunea institutului arădean să facă propuneri referitoare la această problemă. Institutul răspundea cu adresa nr.165/1921 comunicând fuzionarea sa cu Institutul de surdomuţi din Timişoara [Vîlciu-1969.p.14].

În toamna aceluiaşi an, în registrul matricol al Institutului de Surdomuţi din Timişoara se înscriau 18 elevi care începuseră şcoala la Arad. Dintre aceştia : clasa a II-a - 6 elevi, clasa a III-a – 5 elevi, clasa a IV-a – 4 elevi şi clasa a VI-a – 3 elevi. Directorul Hertila Constantin s-a transferat în acelaşi an la Cluj unde a preluat

https://biblioteca-digitala.ro

conducerea institutului de surdomuți.

Astfel, **în vara anului 1921, după 36 de ani de funcţionare continuă, Institutul de Surdomuţi din Arad s-a autodesfinţat**. România care avea o mare lipsă de institute pentru surdomuţi, a fost nevoită să desfinţeze unul existent din cauza aşezării sale geografice în care mai erau încă două institute de profil. În acest timp în alte regiuni ale ţării aceste instituţii de învăţământ lipseau cu desăvârşire.

4.1.2. Așezământul pentru Ocrotirea Surdomuților din Timișoara.

După război, în urma modificării granițelor geografice, **efectivele de elevi** au scăzut. Cum Banatul a avut o soartă diferită de cea a Transilvaniei (datorită ocupației militare sârbești), preluarea școlii de către statul român a întârziat până la 28. 05. 1921. Între timp, în anul şcolar 1919-20, au fost doar 48 de elevi, iar în anul şcolar 1920-21, 45 de elevi. Aşa cum am arătat mai sus, în anul 1921 s-au primit 18 elevi pentru clasele II ... VI dela fostul institut arădean. La ei s-au mai adăugat încă 9 elevi originali din județele Arad și Bihor care au fost înscriși în clasa I-a. Odată cu ei, Timișoara mai beneficia și de zona geografică care înainte trimitea copiii la Arad. Ca urmare a faptului că în țară existau puține institute de surdomuți, cu timpul, la Timișoara au început să se înscrie și copii din alte provincii ca Transilvania, Țara Românească, Moldova și Dobrogea. În acest fel efectivul elevilor s-a stabilizat și în anul școlar 1921-22 existau deja 74 de elevi. În continuare, pe parcursul anilor 1920 numărul elevilor s-a stabilizat la 82-87, cu un maxim în anul școlar 1923-24 când au existat 94 de elevi. În decursul anilor 1930 efectivele de elevi au oscilat între 80 și 97, dar maximul a fost atins în anii războiului (1941 ... 1944) când școala a fost frecventată de 100 ... 107 elevi (exceptând anul 1944-45 când, datorită faptului că țara noastră a fost traversată de linia frontului, au fost doar 66 elevi). [Anuare Timișoara] și [Moldovan-2010].

Întorcându-ne la anul 1921, trebuie să amintim că școala din Timișoara a trebuit să facă față unei **încercări de desființare** venită din partea primarului Cornel Grofșoreanu care în ședința din 10.08.1921 a cerut cu hotărâre *„dislocarea școlii de surdomuți”* și *„mutarea școlii în alt edificiu, eventual în altă localitate”*. Primăria își rezerva dreptul de a da celor două clădiri o altă destinație. A fost necesară o adevărată luptă între Primărie și Ministerul Instrucțiunii pentru ca autoritățile locale să înțeleagă faptul că nu pot schimba destinația clădirilor. Atunci, Primăria a recurs la un alt mod de a pedepsi școala, a anulat fondurile de întreținere. Directorul **ANDREI ZADOR**, care conducea școala din 1906, a obținut atunci fonduri ministeriale, până când situația s-a reglementat legislativ și Primăria a fost obligată să asigure întreținerea școlii. Eșuând și în această acțiune, Primăria a trecut la a o treia formă de pedepsire a școlii. Jumătate din spațiul ce îl deținea a fost dat Gimnaziului Maghiar de Fete, iar acest „concubinaj” nefericit a funcționat până în anul 1938. [Moldovan-2010].

Introducerea limbii române s-a făcut treptat începând cu anul școlar 1921-22, pentru clasele nou înființate. La clasele vechi existente s-a continuat folosirea limbii maghiare până ce ele absolveau. Ultimele clase de limbă maghiară au absolvit în anul 1925.

https://biblioteca-digitala.ro

„Schimb de generații”. Directorul Andrei Zador și viitorul director Gheorghe Atanasiu în mijlocul elevilor clasei I-a (1929).

Din [Moldovan-2010-planșa XXI]

Corpul didactic . Din vechiul corp didactic, existent înainte de război, după 1921 8 profesori specialişti şi o profesoară de lucru de mână au rămas la şcoala timişoreană, deşi erau de altă etnie. Ei au introdus predarea în limba română şi au întocmit o programă şcolară bazată pe fonemele româneşti. Pentru desen şi religie nu s-a mai apelat la profesori din afară, ci predarea s-a făcut de profesorii existenți. Director a rămas acelaşi Andrei Zador care a condus aşezământul pentru surzi până la pensionarea sa în anul 1931.

Începând din anul 1925 colectivul didactic s-a completat cu absolvenți ai noului Institut de Formare a Specialiştilor Medico-Pedagogi din Cluj şi în anul 1931, când conducerea aşezământului de surzi a fost preluată de noul director **GHEORGHE ATANASIU**, colectivul didactic era format din 9 profesori (4 „veterani” angajați la începutul secolului (Hrivneak Ladislau, Zsutty Adalbert, Klampfer Francisc, Schmitz Matei) şi 5 absolvenți recenți ai institutului din Cluj (Atanasiu Gheorghe, Atanasiu Cornelia, Butnaru Nety, Câmpeanu Ana şi Aleodor Suciu). [Anuare Timişoara] şi [Moldovan-2010].

Metoda de predare a fost, ca de altfel în toată țara, cea a învățământului oral. Elevii erau demutizați şi învățați să folosească labiolectura.

https://biblioteca-digitala.ro

Internatul Aşezământului pentru Ocrotirea Surdomuților din Timişoara, construit în anul 1911.

Din [Moldovan-2010-planșa XV]

Şcoala profesională a funcţionat în cadrul aceluiaşi „Aşezământ pentru Surdomuți", fiind frecventată anual de un număr de 13 ... 26 de elevi surzi, în vârstă de minimum 14 ani şi care iniţial absolviseră cele şapte clase de şcoală generală. Durata de şcolarizare a fost stabilită la 4 ani, timp în care elevii parcurgeau etapele „ucenic"-„călfiță"-„calfă". Fiecare an şcolar se încheia cu un examen de absolvire. După doi ani ucenicii primeau „Adeverinţa de călfiță", iar la sfârşitul celor patru ani, „Diplomă de calfă". Indiferent de meserie, pe lângă practica făcută într-un atelier, elevii erau obligaţi să frecventeze şcoala pentru a urma cursuri teoretice. În cadrul aşezământului timişorean existau următoarele ateliere :

1. Lucru de mână pentru fete înfiinţat în 1885, odată cu şcoala.
2. Croitorie pentru femei înfiinţat în anul 1898.
3. Tâmplărie înfiinţat în anul 1910.
4. Reparaţii încălţăminte înfiinţat în anul 1922.
5. Ţesut covoare înfiinţat în anul 1931.

Conform unui Ordin al Ministerului Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale, veniturile obţinute din valorificarea produselor confecţionate în atelierele aşezământului se împărţeau astfel : 40% pentru fondul de rulment; 40% ucenicilor, călfiţelor şi calfelor; 10% maistrului; 10% pentru fondul de premii şi ajutoare.

Cei care doreau să se specializeze în alte meserii făceau practică la meseriaşii din oraş.

În final, putem concluziona că dintre elevii surzi care au urmat institutul

https://biblioteca-digitala.ro

timişorean în perioada interbelică 60…70% proveneau din Banat, Arad şi Crişana; 10% din Ardeal; 10…14% din Muntenia; 10% din Oltenia,; 3…4% din Moldova; 0…1% din Dobrogea şi 0…1% din Basarabia.

După naţionalitate : români 66…70%, maghiari 15…18%, germani 7…10%, evrei 1…2%., iar restul erau sârbi, cehi, slovaci, greci.

În funcţie de ocupaţia părinţilor, 64…68% erau agricultori, 23…25% muncitori, 6% meseriaşi, 5…6% funcţionari, 2% comercianţi şi 2% necunoscuţi.

Din punct de vedere al sexului elevilor, aproximativ două treimi erau băieţi şi o treime fete. [Anuare Timişoara] şi [Moldovan-2010].

4.1.3. Aşezământul pentru Ocrotirea Surdomuţilor din Cluj.

Primele informaţii legate de institutul clujan de surdomuţi le avem din [Învăţătorul-Nr.2/15.01.1921.p.12-13], care ne precizează că noul an şcolar s-a deschis la 1 octombrie 1919 cu 73 de elevi (31 fete şi 42 băieţi). Din totalul elevilor, doar 15 erau români (6 ortodocşi şi 9 greco-catolici). Colectivul didactic era format din 8 profesori specialişti în pedagogia surzilor, o maistră pentru lucrul de mână şi un profesor de desen. Predarea religiei s-a repartizat profesorilor din aşezământ şi nu catiheţilor trimişi de parohii. Pe parcursul acestui prim an şcolar, 3 profesori au ales să emigreze în Ungaria. Tot în acelaşi an şcolar s-a trecut la predarea în limba română, pentru elevii clasei I-a. Pentru ceilalţi elevi limba română a fost facultativă. Predarea oficială a aşezământului către Statul Român s-a făcut la 13 mai 1920. Până la această dată director a fost **NÁGY PÉTER**, însă, el a ales să emigreze în Ungaria şi a lăsat postul vacant. [Învăţătorul-nr.2/ian.1920.p.13].

Pentru anul şcolar 1920-21 nu s-a găsit un director potrivit şi funcţia a fost suplinită de **Dr. GHEORGHE CRĂINICEANU,** inspectorul medico-pedagog al tuturor institutelor medico-pedagogice din Ardeal şi Banat, din subordinea Direcţiei I-a a Ocrotirilor Sociale cu sediul la Cluj, direcţie componentă a Ministerului Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale. Dr. Crăiniceanu era medic oftalmolog şi la acea dată avea 67 de ani. Vârsta înaintată, dar şi faptul că dorea să organizeze un învăţământ medico-pedagogic la standarde internaţionale, l-a împiedicat să facă faţă sarcinilor sale, deşi se baza mult pe secretarul său Mihai Hurducaciu. [Vizi-1999].

O primă rezolvare a acestei situaţii s-a încercat în toamna anului 1921 când s-a desfiinţat Institutul de Surdomuţi din Arad. Profitând de situaţie a fost adus dela Arad directorul **CONSTANTIN HERTILA** şi câţiva profesori. Numirea ca director la Cluj a lui Constantin Hertila nu rezolva doar problema conducerii Aşezământului de Surdomuţi, ci şi o alta tot aşa de importantă. În aceiaşi toamnă, 1921, se deschidea la Universitatea din Cluj un Institut de Formare a Cadrelor Didactice din Învăţământul

https://biblioteca-digitala.ro

Medico-Pedagogic (pe scurt Academia Medico-Pedagogică) și Dr. Gheorghe Crăiniceanu l-a desemnat pe Constantin Hertila să predea materiile teoretice destinate educării surzilor și să organizeze practica pedagogică a studenților cu elevii așezământului clujan. Având o sănătate șubredă (în 1915 se pensionase medical), Constantin Hertila s-a achitat așa cum a putut de cele două sarcini didactice până în anul 1924 când s-a pensionat definitiv. Pe lângă cele două sarcini majore cărora trebuia să le facă față, Hertila s-a mai confruntat și cu o luptă subterană pentru funcția de director, dar și o fluctuație a celor ce se angajau ca supraveghetori. Toate acestea au dăunat eforturilor de creare a unei atmosfere echilibrate și sănătoase. Pentru această perioadă mai trebuie menționat că, în baza Constituției din 1923, în mod facultativ se înființau și clase cu limba de predare maghiară. [Vizi-1999].

Dela Constantin Hertila a rămas în manuscris un *„Curs special pentru învățământul surdo-muților”* pe care l-a folosit în predare la Academia Medico-Pedagogică. În anii 1940 acest curs încă mai exista și putea fi consultat de cei ce doreau, el apărând în unele liste bibliografice. [Timofte-1942].

În toamna anului 1924, director a fost numit **ION CĂPRARIU** care avea un bun spirit organizatoric și o viziune apreciabilă de viitor a așezământului. Rezultatul s-a văzut curând, perioada sa fiind considerată una ascendentă. Conform datelor din [Vizi-1999], efectivul s-a mărit până la 110-120 de elevi și, corespunzător numărului de clase au existat 10-11 peofesori medico-pedagogi. Nu cunoaștem, însă, ritmul de creștere anuală. Tot atunci s-au înființat trei ateliere pentru băieți (croitorie bărbați, reparații încălțăminte și tâmplărie) și două pentru fete (croitorie de dame și țesătorie covoare persane). Școlarizarea elevilor surdomuți se făcea de-a lungul a 7 clase (școala generală), după care învățarea meseriei în atelierele școlii mai necesita încă 2 ani (considerăm cam puțin). În final, absolvenții dădeau un examen de absolvire și primeau diploma de „calfă”. [Vizi-1999].

La fel ca la așezământul din Timișoara, în toamna anului 1933, printr-un ordin al Ministerului Sănătății au fost disponibilizate trei cadre didactice care nu erau de etnie română. A durat o lungă perioadă până au obținut în instanță anularea ordinului de demitere.

În anul 1934 a ars acoperișul clădirii ce adăpostea așezământul. Până la reglementarea situației cursurile s-au ținut la parter și la subsol, dar arhiva școlii a ars aproape în întregime. Ministerul Sănătății a alocat fondurile necesare și odată cu refacerea acoperișului s-a renovat întreaga clădire, s-au făcut zugrăveli interioare și exterioare, sobe noi de teracotă și, unde a fost necesar, mobilier nou. Directorul Ion Căprariu a acordat o mare

https://biblioteca-digitala.ro

atenție dotării școlii cu tot ce era necesar, elevii erau echipați cu îmbrăcăminte și încălțămine corespunzătoare, iar hrana oferită a fost de calitate și îndestulătoare. De asemenea, s-a preocupat de funcționarea corectă a așezământului, din punct de vedere didactic, dar a pus accent mai mare pe învățarea meseriilor decât însușirea culturii generale. Ca metodă surdo-didactică, la fel ca în toată România acelor ani, s-a folosit metoda orală prin care copiii surzi erau demutizați și învățați să folosească labiolectura. [Vizi-1999].

Astfel au stat lucrurile până în vara anului 1940 când, în urma Dictatului dela Viena, România a pierdut Ardealul de Nord și odată cu el, orașul Cluj. Din acel moment Așezământul pentru Ocrotirea Surdomuților din Cluj s-a scindat în două.

- Directorul Ion Crăpariu și profesorii de etnie română s-au refugiat la sudul noii linii de demarcație a Ardealului, la Sibiu. Aici, în anul următor au redeschis Așezământul pentru Ocrotirea Surzilor și au continuat școlarizarea în limba română a copiilor surzi rămași în Ardealul românesc, până la sfârșitul războiului, în vara anului 1945.

- Separat, profesorii de etnie maghiară și elevii surzi rămași în Ardealul de Nord au continuat școlarizarea la Cluj sub egida guvernului maghiar, până în 1945. Director a fost profesorul Szabó Rezső.

4.1.4. Institutul de Orbi și Surdomuți „Regina Maria" Cernăuți.

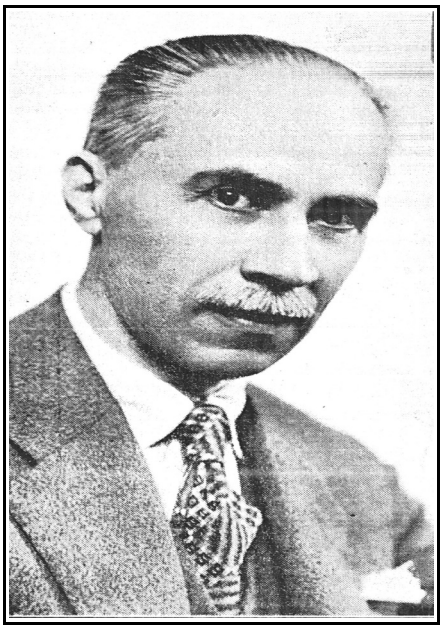
Între 1914 și 1919 institutul și-a încetat activitatea din cauza războiului, iar clădirea sa a devenit spital de campanie, când pentru trupele Austro-Ungare, când pentru cele rusești.

După război Bucovina s-a alăturat regatului român. Asociația pentru Ocrotirea Orbilor și Surdo-Muților din Bucovina și-a propus efectuarea reparațiilor imobilului și remobilarea tuturor încăperilor. Între timp, o parte dintre profesori s-au întors din război sau prizonierat și în toamna anului 1919 institutul s-a redeschis luîndu-și numele de *Institutul de Orbi și Surdo-Muți „Regina Maria" din Cernăuți*. Directorul institutului a rămas **DIMITRIE RUSCEAC.** La 25 octombrie 1920 institutul a fost vizitat de M. S. Regele Ferdinand și A. S. R. Prințul moștenitor Carol.

La 2 decembrie 1920 Secretariatul General pentru Comerț, Industrie și Îngrijire Socială din Cernăuți a invitat pe toți curatorii institutului și pe reprezentanții Asociației pentru Ocrotirea Orbilor și Surdo-Muților din Bucovina. În cadrul acestei ședințe s-a aprobat trecerea

https://biblioteca-digitala.ro

Institutului de Orbi și Surdo-Muți din Cernăuți, din proprietatea susnumitei asociații în proprietatea statului român.

Dimitrie Rusceac

din [Moldovan-2015, pag. 35]

În vara anului 1940 trupele sovietice au ocupat nordul Bucovinei și totodată orașul Cernăuți. Activitatea institutului a fost stopată și mulți profesori s-au refugiat în România. În vara anului 1941 România a reocupat Bucovina de nord și institutul și-a reluat activitatea. Au fost doar doi ani școlari, deoarece în 1943, sesizând că soarta războiului este defavorabilă menținerii, pe viitor, a nordului Bucovinei, s-a luat hotărârea mutării institutului în sudul Bucovinei, comuna Vicovul de Sus, satul Bivolărie, din județul Suceava, unde se află și azi.

Corpul didactic destinat învățământului pentru surdomuți. În perioada interbelică, la clasele de surdomuți ale institutului din Cernăuți au predat un număr total de doisprezece profesori. Inițial, în anul școlar 1919-20 erau 3 profesori specializați la Viena, 3 profesori de religie (ortodox, catolic și mozaic), 2 profesori de muzică pentru orbi și 3 maiștri pentru ateliere. La 24 iunie 1934, când se sărbătoreau 25 de ani dela înființarea institutului, colectivul de cadre didactice era format din 9 profesori, o învățătoare de lucru de mână pentru fete, 3 profesori de religie și 4 maiștrii pentru ateliere. În anul școlar 1937-38 mai mulți profesori ce absolviseră examenul de definitivat erau în curs de calificare pentru învățământul surdomuților. Dintre profesorii existenți unii și-au luat examenul la Viena, alții la Academia Medico-Pedagogică ce a funcționat la Cluj între 1921-27, iar alții au urmat cursurile individuale ținute de Ion Ciorănescu la București și apoi au reușit la examenul de absolvire.

Cei doisprezece profesori care, în anumite perioade, au predat copiilor surzi la institutul din Cernăuți sunt : Dimitrie Rusceac, Josif Kamil, Francisc Marcinovschi, Calistrat Jemna, Ecaterina Rusceac, Vasile Sofroniuc , Ioan Guga, Elisaveta Ștefaniuc, Aglaia Mandiuc, Napoleon Scarlat, Veronica Carpiuc, Filomela Costaș.

Pe lângă directorul Dimitrie Rusceac, profesorii Francisc

https://biblioteca-digitala.ro

Marcinovschi, Ioan Guga și Napoleon Scarlat au avut preocupări științifice și au publicat articole de specialitate în mai multe reviste ale vremii. Pe lângă acestea, profesorul Francisc Marcinovschi întocmise la începutul anilor 1920 manuscrisul unui *„Abecedar pentru surdomuți”* care a fost utilizat la institutul din Cernăuți, însă autoritățile nu au fost interesate să-l tipărească.

Nu avem date despre cei care au revenit la institut în perioada anulor 1941-43.

Efectivele de elevi . În anul școlar 1919-20 numărul elevilor era de 13 orbi, cuprinși în clase diferite (I, IV, VI) și 14 surdomuți, toți în clasa I-a. Dela an la an numărul elevilor, numărul claselor și numărul cadrelor didactice a sporit continu. La 24 iunie 1934, când se sărbătoreau 25 de ani dela înființarea institutului, existau 110 elevi (17 orbi și 93 de surdomuți). Începând cu anul școlar 1933-34, numărul total al elevilor surdomuți a depășit constant 90 de persoane.

Învățământul profesional. La institutul din Cernăuți, învățământul profesional se desfășura paralel cu învățământul teoretic. Dimineața, între orele 8 și 12 avea loc învățământul teoretic, iar după masa, între orele 14 și 19, învățământul profesional. La acesta din urmă, participau toți elevii începând cu clasa I-a și până în clasa a VIII-a. Pentru cei din ciclul inferior (clasele I – IV) obiectivul era formarea îndeletnicirilor practice, iar pentru cei din ciclul superior (clasele V – VIII) se urmărea învățarea corectă a meseriei. La sfârșitul clasei a VIII-a (deci la aproximativ 14 ani) elevii susțineau un examen pentru obținerea diplomei de meseriaș. În cadrul institutului, elevii surzi dispuneau de următoarele ateliere :

1. Lucru de mână pentru fete. Înființat imediat după război. Obiectivul final era ca la finalul clasei a VIII-a, când fetele susțineau examenul de absolvire, ele să poată confecționa rufărie, broderie, lucrări de croitorie, cusături naționale, să împletească ciorapi și mănuși, etc.

2. Împletituri de nuiele. Destinat, în special orbilor, meseria a fost urmată și de unii elevi surzi.

3. Cismărie. Din anul 1927, a calificat anual între 9 și 18 elevi.

4. Croitorie. Din anul 1929. A fost cea mai dorită meserie. Anual se calificau între 8 și 31 elevi surzi.

5. Tipografie. Din anul 1930, fiind condusă de un fost absolvent al institutului, Teodot Cernăuțean. Exista o singură presă de tipărit și numărul persoanelor care puteau face acest lucru nu putea fi prea mare, pentru a nu

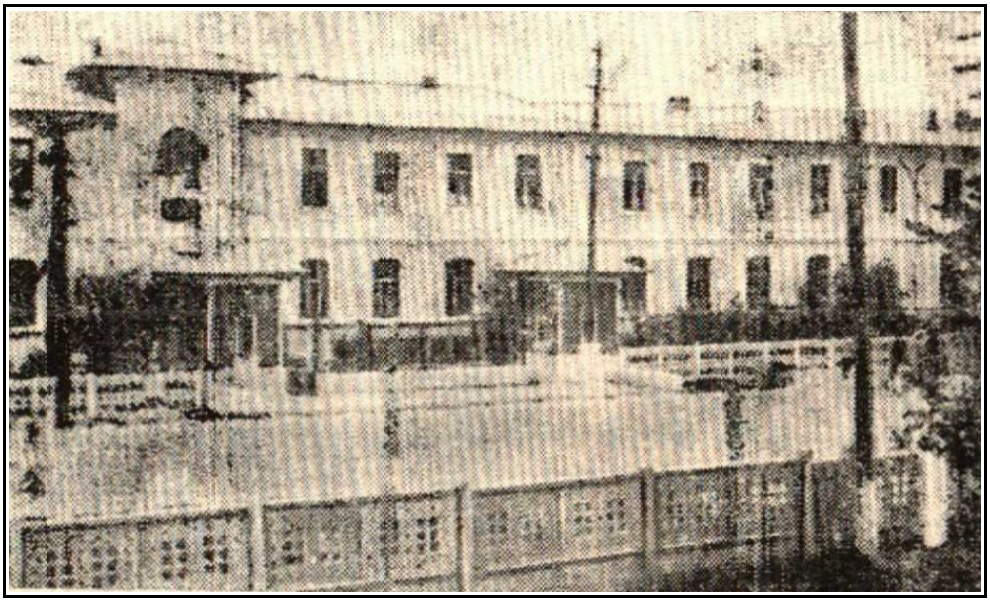
https://biblioteca-digitala.ro

produce o aglomerare inutilă. Din această cauză, numărul elevilor ce se calificau în acest atelier era redus, între 8 și 14 elevi anual.

Din vânzarea produselor se obțineau beneficii care de împărțeau astfel : 30% elevilor, 20% maiștrilor, iar restul de 50% se adăuga unui „fond de rezervă" din care se plăteau utilajele, sculele și materialele necesare executării diferitelor lucrări.

4.1.5. Institutul de Surdomuți „Principesa Elisabeta" Focșani.

Pe parcursul Primului Război Mondial școala nu a funcționat. În 1918 s-a redeschis, dar abia în 1920 a ajuns la capacitatea normală. La 15 iulie 1921 surdomuții au fost evacuați și trimiși în trei localuri improprii din oraș. Clădirea orfelinatului a fost ocupată de Școala Normală. În 1922, Mihail Ionescu împreună cu prefectul Mamigonian și primarul dr. Pascu au format un comitet care, cu aprobare ministerială, au strâns 1.300.000 lei pentru construcția unei noi școli și 60.000 lei pentru un muzeu al surdomuților. Acești bani au fost depuși la bancă și așteaptau folosirea lor.

Institutul de Surdomuți „Principesa Elisabeta" din Focșani.

din [Mitrea-1968, pag. 60]

Din păcate, la conducerea institului s-au perindat foarte multe persoane fără pregătire surdologică și care s-au schimbat într-una, motiv pentru care au fost numiți „directori de consumație". Numărul lor este mare,

https://biblioteca-digitala.ro

doar între 1923-33 au existat 7 (șapte) directori. A fost unicul institut de profil din țară la care a existat acest fenomen fluctuant. [Răsăritul Nostru-mai-sept. 1939].

În 1926 directorul de studii Mihail Ionescu a decedat în mod tragic. În 1932 Institutul de Surdomuți și-a recăpătat localul și timp de doi ani și jumătate a folosit o parte din colecta făcută de Mihail I. Ionescu executând diferite reparații ale clădirii. La 11 noiembrie 1935, după ce și-a utilizat fondurile, institutul a fost din nou evacuat pentru a face loc aceleiași Școli Normale. În 1938 surdomuților li se dă voie să revină într-o aripă a școlii. În acei ani au existat preocupări eșuate de mutare a Institutului de Surdomuți la Buzău sau Alexandria. [Timofte-1942.pag. 113-114].

Date statistice referitoare la acest institut sunt destul de puține. Din lucrarea [Vîlciu-1969.p.27-28] aflăm că în anul școlar 1933-34 existau 90 de elevi surzi (clasele I-VIII), împărțiți la 10 profesori (C-tin. Pricop, El. V. Cristea, Lucia Teodorescu, Șt. Șerpescu, Al. Obreja, Adolf Lunz, Gh. Constantinovici, C-tin. Vlad, Maria Apostol, Gabriel Climescu), iar în anul școlar 1940-41, erau 100 de elevi.

Ceea ce trebuie precizat este faptul că, în perioada interbelică s-au simțit roadele efortului făcut de Mihail I. Ionescu încă dela începutul secolului XX de pregătire surdologică a profesorilor dela Focșani. Deși nu aveau diplome de profesori medico-pedagogi, profesorii de aici s-au remarcat ca specialiști de primă mână și au publicat în presa vremii o serie de articole de specialitate. Amintim aici pe :

- Ecaterina R. Barbu a publicat articole referitoare la metoda globală Malisch, la teoria surdității corticale a lui Gusztav Barczi (ambele metode moderne de educare a surzilor, neutilizate în România) și un studiu despre surdomuți întocmit împreună cu elvețianul Iohannes Hepp. Competența sa a fost remarcată și de inspectorul ministerial Ion Ciorănescu care, în 1927 a transferat-o la școala înființată de el la București.

- Gheorghe V. Constantinovici în 1929-30 a întocmit în manuscris un *„Abecedar pentru surdomuți”* a cărui imagini au fost executate de elevi ai institutului din Focșani sub conducerea profesorului de desen Vasile Dimitriu-Leorda. Manuscrisul a fost luat de un reprezentant al Ministerului Învățământului (să fi fost oare Ion Ciorănescu ?) și trimis la o expoziție în Cehoslovacia, unde s-a pierdut (- ciudat - !?!). A publicat în presă multe articole despre pedagogia și psihologia surzilor. În toamna anului 1935 a fost transferat, împreună cu soția sa Maria, la Institutul de Băieți Surzi din București unde, la sfârșitul anilor 1940 a ajuns chiar director.

https://biblioteca-digitala.ro

- Adolf Lunz specializat la Viena în psihopedagogia surzilor, a ajuns la Focșani după ce a lucrat inițial la institutul din Cernăuți. A tradus celebra carte „Handbuch des Taubstummenwesens” (Carte pentru educarea surdomuților) apărută în Germania în anul 1929 dar, Ministerul Învățământului nu a fost interesat să o publice și manuscrisul s-a pierdut.

Mai amintim profesorii Constantin Vlad, Brătilă I. Victor, Ștefan Șerpescu, Constantin Gh. Vultureanu, Constantin Pretorian și Vasile Dimitriu-Leorda, ce au publicat articole de surdologie în diverse reviste. Din păcate, autoritățile ministeriale nu erau interesate și nu putem decât să ne imaginăm cât de bogată ar fi fost surdologia românească dacă lucrările acestor specialiști ar fi fost adunate într-un volum tipărit.

4.1.6. Institutul de Fete Surdomute „Principesa Mărioara” București.

D-na. Laurenția Bacalbașa

(Bust la intrarea în Școala Profesională Specială pentru Deficienți de Auz „Sfânta Maria” din București)

[Foto : Nuți Gălețeanu]

Primii pași pentru înființarea acestei unități de învățământ special destinat fetelor surdomute s-a făcut la 5 august 1919, când Ministerul Instrucțiunii Publice a trimis Primăriei capitalei adresa Nr. 77.059 prin care solicita un local corespunzător. La 23 octombrie 1919 același minister a emis Ordinul Nr. 128.629, prin care d-na. **LAURENȚIA BACALBAȘA** era *„însărcinată cu girarea direcțiunei Orfelinatului de fete surdo-mute din Bucureşti”*.

Pentru funcționarea unei astfel de școli era necesară existența unei clădiri corespunzătoare în care să se organizeze școala propriu-zisă, internatul, bucătăria și atelierele fetelor surde. Primăria nu a putut satisface cererea și atunci Ministerul Instrucțiunii a oferit localul fostului Gimnaziu „Gheor-

https://biblioteca-digitala.ro

ghe Șincai", situat în curtea bisericii Sf. Gheorghe Vechi, din Calea Moșilor nr. 36. Primăria avea sarcina de a-l repara, însă, aceasta s-a plâns că nu poate aloca decât 37.000 lei (jumătate din cât se planificase inițial). Doamna Bacalbașa a apeleat atunci la fonduri ministeriale, dar și ministerul s-a plâns de lipsă de bani. Atunci, ministerul a autorizat-o pe doamna Laurenția Bacalbașa să efectueze o strângere publică de fonduri. [Tănăsescu-1973].

Prof. Sevastia Popescu

din [Răs.nost.-nr.70/nov.1937-p.1]

În anul 1920, deși s-au primit unele donații importante, cum ar fi cele dela Banca Marmorosh Blank (12.000 lei), Banca de Credit a României (6.000 lei) și Banca Națională (4.000 lei), lucrările de reparații nu s-au terminat. Nu exista mobilier, sobe de încălzit, iar corpul sanitar era inexistent. Deschiderea școlii a trebuit amânată pentru anul următor. Eforturile directoarei Laurenția Bacalbașa au continuat și în anul 1921. [Tănăsescu-1973].

În luna februarie 1921 a fost angajată prima institutoare calificată, Elena Salomea (specializată la Paris) și adusă dela Focșani împreună cu fetele ei surdomute, după ce și-a desființat propriul institut privat (vezi cap. 3.2.3). Fetele ei erau deja demutizate și au fost înscrise în clasele a III-a și a V-a. Noile eleve înscrise au format clasa I-a, urmând a începe cursul de demutizare. Astfel, **la 1 martie 1921 s-au deschis cursurile Institutului de Fete Surdo-Mute din București.** [Tănăsescu-1973]. Funcția de director a institutului nu i s-a dat nici d-nei Bacalbașa și nici d-nei. Elena Salomea. La scurt timp, ambele au părăsit institutul și, se pare că, d-na. Elena Salomea ar fi decedat în anul următor.

Directoare a fost numită d-na. **SEVASTIA POPESCU,** specializată și ea tot la Paris. În localul amenajat cu multe eforturi și într-o

https://biblioteca-digitala.ro

totală lipsă de bază materială (într-o adresă Ministerul Instrucțiunii comunica institutului că nu are posibilitatea de a-l dota cu cele *„două table de scris pe care le solicită” - !!!*), erau înghesuite 52 de fete surdomute. Din cauza aceastei aglomerări institutul nu-și putea desfășura activitatea cu toate clasele. Nu exista sufragerie și, de trei ori pe zi, o sală de clasă era transformată în sală de mese, pentru ca jumătate de oră mai târziu să redevină sală de clasă. Mai exista un dormitor comun pentru toate elevele. Majoritatea fetelor erau interne. [Răsăritul Nostru-dec.1932.pag.1]. Institutul dispunea de ateliere pentru **țesătorie, croitorie, lenjerie** și **desen**, care funcționau în aceleași săli de clasă, în perioada după amiezii. [Timofte-1942.pag. 116].

Biserica Sfântul Gheorghe Vechi.

din [Tănăsescu-1973-pag.4]

La 3 februarie 1922, institutul a fost vizitat de Regina Maria, însoțită de d-na. Laurența Bacalbașa și ministrul Anghelescu. [Universul-nr. 27/5 feb.1922-p.1]. Același ziar „Universul”, în [nr.194 bis/28 aug.1922-p.4] prezintă un anunț referitor la modul în care se pot face înscrierile la acest institut. Printre altele, părinții trebuiau să dea o declarație că vor lăsa fetele pe întreaga durată de 8 ani a școlarizării, în caz contrar trebuind să plătească toată întreținerea. De asemenea, elevele trebuiau să-și aducă propriile așternuturi de pat (!?!), pe lângă îmbrăcămintea și rufăria necesară.

https://biblioteca-digitala.ro

Elevele Institutului de Surdo-Mute „Principesa Mărioara" din București, în ianuarie 1934, împreună cu directoarea Sevastia Popescu și celelalte profesoare.

din [Ilustr.Rom-nr.5/24 ian.1934-pag.5]

Autoritățile bucureștene s-au obișnuit destul de greu cu ideea existenței unui institut de surdomuți și în anul 1925, la doar patru ani dela înființare, doreau să scape de el. S-a pornit o campanie (ziarul „Dimineața" din 23.03.1925) prin care se susținea că *„școalele de surdo-muți trebuie scoase din centrele unde viața este atât de scumpă și unde lipsa de terenuri mari pentru instalarea lor fac imposibilă o funcționare normală"* și se aduceau acuze (!!) institutului din Cernăuți că *„școala* [lor] *nu este prea populată deși este instalată într-un adevărat palat"*. Drept urmare se susușținea că **cele 57 de fete surde din București** ar trebui trimise la Cernăuți. [Glasul Bucovinei-nr.1796/2 apr.1925-p.2]. S-au purtat discuții pro și contra, iar în final Institutul din București nu s-a desființat dar, în 1936 a mai constituit obiectul unei dubioase afaceri cu terenuri. În anul 1926, Primăria „Sectorului II – negru" aprobase repartizarea unei parcele de 6556 mp. pentru Institutul de Fete Surde în vederea construirii unei școli. Zece ani mai târziu, în 1936, aceiași Primărie anula actul de cedare și dirija terenul spre alte destinații. Oare cine s-a îmbogățit cu acel teren? [Monitorul

https://biblioteca-digitala.ro

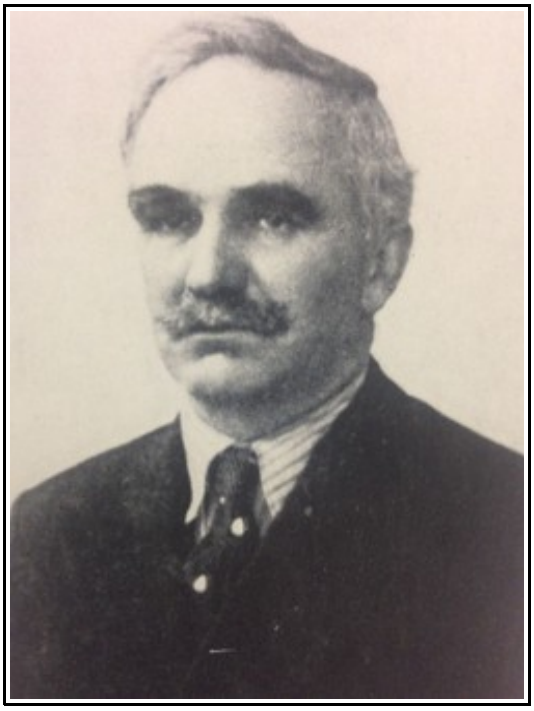
Primăriei-nr.7/16.02.1936,p.11-12].

Printre primii profesori angajați la acest institut s-a numărat și Ion Ciorănescu, specializat la Berlin, unde a fost trimis de același ministru, Spiru Haret. Se pare că, la scurt timp, între el și directoarea Sevastia Popescu au apărut o serie de frecușuri, fapt ce a dus la părăsirea institutului de către Ion Ciorănescu.

Din lucrarea [Vîlciu-1969, pag.27-28] aflăm că în anul școlar 1932-33 predau următoarele profesoare : Sevastia Popescu, O. Vartolomeu, Lidia Petrescu, Păun Elena și Maria Iordăchescu, iar în anul școlar 1940-41 efectivul era de 50 de eleve surdomute.

Cu toate condițiile improprii, Sevastia Popescu și celelalte profesoare din institut au reușit să ofere fetelor surde o educație adecvată, iar unele profesoare, ca Sevastia Popescu și Lidia Petrescu, s-au remarcat prin activități științifice publicând, în presa vremii, lucrări de specialitate.

4.1.7. Institutul de Băieți Surdo-Muți „Principele Mircea" București.

Ion Ciorănescu

din [https://adevarul.ro]

A fost înființat în anul 1927, ca urmare a eforturilor depuse de către **ION CIORĂNESCU,** specializat în pedagogia surzilor la Berlin. El a fost primul director și, în același timp, a fost Inspectorul Ministerului Instrucțiunii/Educației pentru Învățământul Medico-Pedagogic. Dela înființare institutul a funcționat în diferite localuri de școală unde își desfășura activitatea după masa. Nu avea internat, toți elevii surzi erau externi. De asemenea, nu dispunea nici de ateliere pentru învățarea meseriei. Cu toate acestea, rezultatele educației copiilor surdomuți erau la un nivel deosebit de ridicat [Timofte-1942. pag. 116-7].

O relatare a serbării de sfârșit de an din 24 iunie 1939

https://biblioteca-digitala.ro

[Răs.Nostru nr. 90/iulie 1939-p.2] ne informează că şcoala îşi desfăşura activitatea într-o clădire din locul numit „La cuibul cu barză” dar, neavând spaţiu suficient, serbarea a trebuit să se ţină la Ateneul Marele Voievod Mihai din Calea Griviţei. Manifestarea a cuprins exerciţii fizice, recitări şi o piesă de teatru, ambele interpretate de elevii surzi folosind limbajul oral. Spectatorii au fost deosebit de impresionaţi dar spectacolul nu s-au bucurat şi de o atenţie din partea autorităţilor responsabile pentru bunul mers al învăţământului.

O relatare similară a fost făcută de un ziarist bucureştean invitat la o serbare din anul următor [Răs. Nostru nr. 98/martie 1940-p.2]. Era ultima manifestare didactică a directorului Ion Ciorănescu înainte de pensionare şi spera ca din banii strânşi cu această ocazie să ofere elevilor o excursie. Nu a reuşit deoarece prea puţine persoane au dat curs invitaţiei.

În aceste condiţii chinuite, Ion Ciorănescu a dat şcolii şi o altă valenţă. Aici, înaintea anului 1938 a pregătit individual diferiţi profesori pentru şcolile de surzi şi apoi solicita Ministerului Instrucţiunii organizarea unui examen de calificare (vezi cap. 4.3.).

În 1940 autorităţile au oferit şcolii un local pe str. Griviţei nr. 199 şi se spera ca acolo să-şi poată amenaja internatul şi atelierele. Posibilităţile erau şi aici limitate deoarece clădirea era improprie unei şcoli. Nu toate sălile de clasă aveau ieşire separată pe un coridor. La multe se ajungea trecând prin alte săli, deranjând procesul de învăţământ. Cutremurul din 1940 şi apoi bombardamentele din timpul războiului au creat mari stricăciuni clădirii.

Colectvul didactic pe care l-a format Ion Ciorănescu a conţinut şi trei profesori transferaţi dela institutul din Focşani : Ecaterina R. Barbu, în anul 1927 şi Gheorghe V. Constantinovici cu soţia sa Maria, în anul 1935. Înaintea transferării soţilor Constantinovici dela Focşani, mai exact în anul şcolar 1934-35, colectivul didactic era format din patru profesori : Ion Ciorănescu, Ecaterina R. Barbu, Radu M. Andrei şi Constantinescu Spînişoara Marioara. [Vîlciu-1969, pag.27-28].

Informaţiile despre acest institut sunt puţine dar, referitor la efectivul de elevi surzi am aflat că în anul şcolar 1939-40 existau 45 de băieţi, iar în anul şcolar 1940-41 se ajunsese la 90 de băieţi [Vîlciu-1969, pag.27-28]. Exista deci o fluctuaţie mare a efectivului, posibil cauzată de faptul că familiile ce doreau să-şi înscrie băieţii la acest institut trebuiau să rezolve iniţial problema cazării, iar aceasta diferea dela un an la altul.

O altă informaţie provenită dela un ziarist care a vizitat institutul la

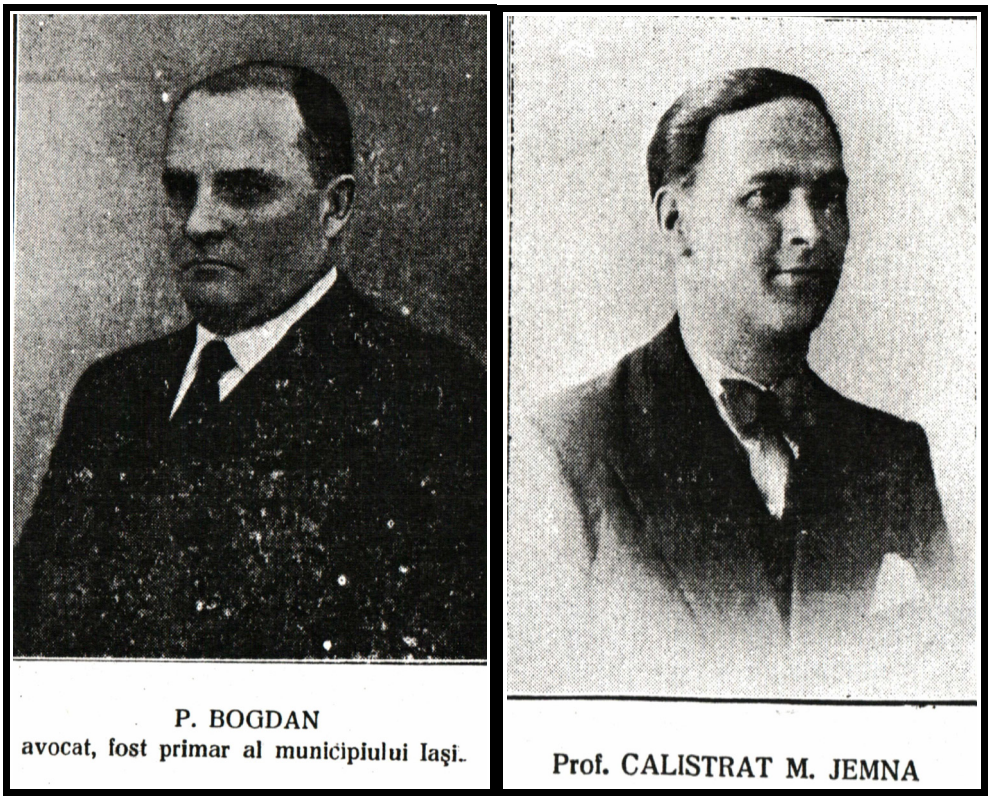
https://biblioteca-digitala.ro

28 mai 1943, ne informează că, la acea dată, erau șase clase cu șase profesori [Răs.Nostru nr. 138/1943-p.4].

În 1940, Ion Ciorănescu s-a pensionat. Conform [Timofte-1942. pag. 116-7] funcția de director a fost atribuită lui **ANDREI RADU,** dar [Vîlciu-1969, pag. 15-25] susține că director ar fi fost **NAPOLEON SCARLAT** ce se refugiase dela Cernăuți.

4.1.8. <u>Institutul de Surdomuți „Marele Voievod Mihai" din Iași</u>.

Din inițiativa primarului Petru Bogdan, la Iași s-a înființat Societatea pentru Ocrotirea Copiilor Orbi și Surdo-Muți din Moldova și Basarabia. Scopul principal al societății era de a înființa institute de educarea copiilor atinși de aceste deficiențe. Prima inițiativă a societății a fost de a înființa o școală *„la nivel occidental"* pentru copiii surdomuți.

P. BOGDAN
avocat, fost primar al municipiului Iaşi.

Prof. CALISTRAT M. JEMNA

<u>Imaginile primarului PETRE BOGDAN (stânga) și a directorului CALISTRAT M. JEMNA (dreapta)</u>

din [Revista Asociației – Nr. 7-10/1936 - pag. 129 + 132]

https://biblioteca-digitala.ro

S-a comunicat că înscrierile copiilor surzi se vor face la sediul Primăriei, începând cu data de 20 iulie 1932 şi dorinţa iniţiatorilor era ca la şcoală să se înscrie şi copiii surdomuţi proveniţi din familii sărace. Se dorea ca această şcoală *„să devie un patrimoniu al oraşului nostru* [Iaşi]*”,* iar pentru aceasta se făcea apel la toţi cetăţenii, să se înscrie ca membri cotizanţi ai societăţii, căci doar aşa şcoala va putea să-şi îndeplinească scopul propus. De asemenea, erau bine primite orice donaţii destinate şcolii. [Opinia - iulie ... sept.1932].

Institutul s-a deschis la 1 octombrie 1932 având ca director pe **CALISTRAT M. JEMNA,** specializat în educarea surzilor la Viena. Primul sediu al institutului a fost situat în str. Vasile Lupu nr. 39, Existau trei pavilioane dotate cu lumină electrică, încălzire centrală, baie şi apă curentă. Primăria Iaşului a oferit clădirea, mobilierul necesar, cheltuielile cu lumina, apa şi combustibilul. Societatea pentru Ocrotirea Copiilor Orbi şi Surdo-Muţi din Moldova şi Basarabia achita salariile personalului administrativ şi de întreţinere. Spitalul Socola a oferit aşternuturile şi vesela de bucătărie. Diferiţi comercianţi din oraş au completat vesela, au donat articole farmaceutice şi restul inventarului necesar. Domnişoara P. Solomon, profesoară de gimnastică, s-a oferit să predea gratuit gimnastica. Şi dacă totul a fost rezolvat, Ministerul Instrucţiunii Publice nu a mai avut încotro şi a acceptat, de voie, de nevoie, să plătească salariile profesorilor. La deschidere efectivul institutului se compunea din 23 de elevi: clasa I-a – 17 elevi (C. M. Jemna) şi clasa a II-a + III-a - 6 elevi (Aglaie Jemna). [Rev.Asociaţiei-nr. 7-8/1932–p.31-33].

Ministerul Instrucţiunii Publice a trimis d-lui. P. Bogdan, primarul Iaşului, adresa următoare : ***„Avem onoare a vă face cunoscut că Ministerul aprobă înfiinţarea şi funcţionarea unei şcoli de surdo-muţi şi orbi în oraşul Iaşi, solicitat de Dvs. şi de ceilalţi membrii din comitet cu cererea înregistrată la No. ... Totodată Ministerul mulţumeşte întregului comitet organizat în acest scop, atât pentru nobila sa iniţiativă cât şi pentru faptul că se obligă să întreţină pe copiii încercaţi atât de greu de soartă, procurându-le local, hrană, etc.”*** . Cu toată diplomaţia folosită, în final nu s-au putut abţine să nu avertizeze autorităţile ieşene să nu vină cu pretenţii financiare care să depăşască plata salariilor profesorilor. Cu alte cuvinte „dacă v-a trebuit şcoală de surdomuţi, îngrijiţi-vă să o întreţineţi”. [Opinia-nr. 7636/9 oct.1932-p.3].

În cursul primului an şcolar efectivul s-a completat la 27 de elevi. Marele Voievod Mihai (viitorul rege Mihai I), care atunci avea doar 11 ani, a trimis un ajutor financiar şi, în plus, simbolic, pentru viitorul atelier, o

https://biblioteca-digitala.ro

tejghea de tâmplărie cu toate sculele necesare. Inaugurarea oficială a institutului a avut loc duminică 26 februarie 1933, ora 16, la sediul școlii din str. Vasile Lupu. Directorul institutului profesorul Calistrat M. Jemna împreună cu soția sa, Aglaie Jemna, ambii specializați la Viena, au fost aduși dela institutul din Cernăuți. Din primul an s-a pus problema înființării unor ateliere de croitorie dame, cismărie și tâmplărie și a unei ferme agricole. La 25 iunie 1933, ora 9, a început examenul public de absolvire a primului an școlar. Putea participa oricare cetățean și în final publicul a putut vizita institutul și expoziția cu lucrări ale copiilor. Vara elevii surzi au fost trimiși la Colonia de Vară dela Strunga. [Opinia-nr. 7851/28 iun.1932-p.3].

Înstitutul de Surdomuți din Iași (str. Smeul nr. 3).

din [Ilustrațiunea română – 9/23 feb. 1938-pag. 3]

Încă dela început, Institutul de Surdomuți din Iași a intrat în atenția Universității ieșene, în special a prof. univ. dr. Leon Ballif, care împreună cu un mare număr de studenți și doctoranzi în medicină l-a vizitat în ziua de 14 mai 1935. Cu această ocazie aflăm că institutul avea deja clasele a I-a (prof. Calistrat Jemna ajutat de asistentul Rezneac Arsenie), a II-a (înv. asistent Gheorghe Zorici), a III-a (inv. asistent C. P. Timofte) și a IV-a + a V-a (prof. Aglaie Jemna). La acea dată erau deja înființate atelierele de tâmplărie, croitorie, lenjerie și țesătorie. [Opinia-nr.8427/18 mai.1935-p.2].

https://biblioteca-digitala.ro

În toamna anului 1935 institutul s-a mutat în str. Smeul nr. 3. În anul școlar 1936-37 a fost frecventat de 68 de elevi (băieți și fete) împărțiți în șapte clase. Predarea materiilor teoretice a fost asigurată de 5 profesori, iar 4 maiștrii desfășurau activități de învățare a meseriilor. Se preda după programa întocmită de Ion Ciorănescu și se utilizau manualele școlare editate la Cernăuți, București și Timișoara. În cadrul atelierelor elevii executau lucrări de croitorie, broderie, pictură, pirogravură, tâmplărie și țesătorie. [Rev.Asociației-nr.7-10/1936-p.127-136].

Pentru același an școlar 1936-37, [Vîlciu-1969,p.27-28] ne oferă câteva date ușor diferite. Aici se susține că numărul elevilor ar fi fost de 72 (clasa I – 15, clasa II – 8, clasa III – 9, clasa IV – 13, clasa V – 9, clasa VI – 10, clasa VII – 3, clasa VIII – 5), iar colectivul didactic ar fi fost format din : Calistrt Jemna, V. Rezneac, A. Derenețchi, Larie Eduard, C. P. Timofte și Aglaie Jemna. De asemenea, din aceiași sursă aflăm că în anul școlar 1940-41 erau 90 de elevi.

Ultima informație interbelică despre institut este oferită de revista „Ilustrațiunea română" [nr.9/23.02.1938-p.3]. Aflăm că la acea dată frecventau 73 de elevi, băieți și fete, iar pe lângă aspectele deja relatate în alte articole ni se precizează că la Iași elevii surdomuți aveau două ateliere separate de croitorie. Unul pentru bărbați și unul pentru femei.

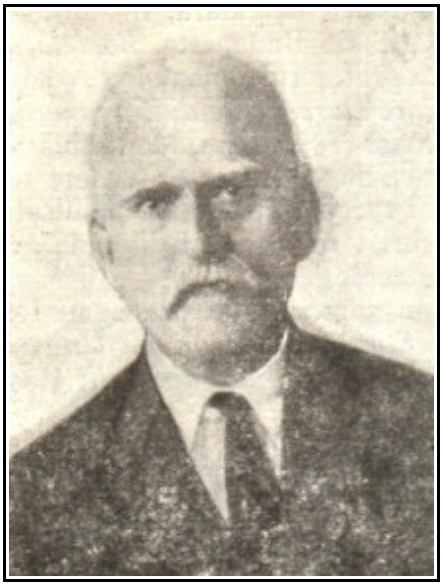
Așa cum am constatat preocupările științifice ale profesorilor din alte institute, și la Iași puținii profesori existenți au avut preocupări similare. În toamna anului 1935, în cadrul institutului s-a înființat un ***„Cerc colegial"*** cu scop științifico-profesional din care făceau parte : Calistrat M. Jemna – directorul institutului, Constantin P. Timofte – secretar, Aglaia Jemna, Gheorghe Zorici și I. Rezneac. Profesorii acestui colectiv au publicat articole de specialitate în diferite reviste. [Revista Asociației- Nr. 7-10/sept.-dec.1935.pag.168].

În concluzie, trebuie să menționăm faptul că societatea civilă din Moldova, în general, și cea din Iași, în special, s-a achitat cu cinste de sarcina pe care și-a propus-o. A înființat un institut de surdomuți la standarde europene. L-au dotat cu mobilier și material didactic, cu ateliere, o grădină de zarzavat, internat și cantină. L-au finanțat continuu și s-au mândrit cu existența lui. În final au realizat o unitate școlară demnă de numele de INSTITUT, lucru cu care cele două școli bucureștene nu se puteau mândri. CINSTE IEȘENILOR!

https://biblioteca-digitala.ro

4.2. Conferința dela Cluj din 14-15 iunie 1920.

din [Învățătorul-nr. 10/iunie 1920, pag. 5-8].

Gheorghe Crăiniceanu

din [Moldovan-2010-planșa XX]

Așa cum am arătat anterior, în anul 1919 Ministerul Sănătății și Ocrotirilor Sociale l-a numit pe medicul oftalmolog Gheorghe Crăiniceanu ca Inspector General al Institutelor Medico-Pedagogice din Ardeal și Banat. În primul an (1919-1920), Dr. Gheorghe Crăiniceanu s-a documentat și și-a formulat concluziile necesare. În vara anului 1920 considera că a sosit momentul să se treacă la acțiuni concrete. Pentru început trebuia să organizeze o conferință a specialiștilor care lucrau în acest domeniu, pentru ca împreună să formuleze un plan de acțiune. Astfel, **în zilele de 14-15 iunie 1920 a organizat la Cluj Conferința directorilor și experților de la institutele medico-pedagogice din Transilvania, Banat, Părțile ungurene și Bucovina.** Deși oficial a fost organizată doar pentru partea de vest a țării, Dr. Crăiniceanu a invitat persoane competente și din Vechiul Regat. Evenimentul a avut loc în clădirea Institutului de Surdomuți din Cluj. Participarea a fost sub așteptări din cauza faptului că autoritățile nu au răspuns cererii solicitanților de a le oferi *„unele înlesniri de transport”*. Pe lângă trei persoane din Cluj, care au organizat evenimentul (Dr. Gh. Crăiniceanu , Dr. Marius Sturdza - secretar general al Salubrității Asistenței Publice din Cluj și profesorul Mihai Hurducaciu – secretar al Inspectoratului General al Institutelor Medico-Pedagogice), au mai fost prezenți Gheorghe Csapó – directorul Institutului de Debili Mintali din Ineu, județul Arad, tiflopedagogul Gheorghe Halarevici din Cernăuți și doi orbi din București. Unii specialiști au trimis telegrame și scrisori de adeziune. Aceștia au fost : Mihai Ionescu directorul Institutului de surdomuți din Focșani, I. V. Tassu directorul școlii primare de orbi din București, Constantin Hertila directorul Institutului de surdomuți din Arad și Dimitrie Rusceac directorul Institutului de orbi și surdomuți din Cernăuți.

https://biblioteca-digitala.ro

Organizată şi condusă de Dr. Gheorghe Crăiniceanu, conferinţa a pus în discuţie diferite aspecte concrete, absolut necesare dezvoltării unui învăţământ medico-pedagogic performant. Astfel : viitorii profesori să aibă pregătire universitară; candidaţii pentru această profesiune să fie absolvenţi ai şcolilor normale cu bacalaureat sau absolvenţi de licee cu bacalaureat, cu cel puţin 2 ani de practică în învăţământ; la Universitatea din Cluj urma a se înfiinţa o secţie pentru formarea specialiştilor în domeniul medico-pedagogic; candidaţii se vor încadra ca funcţionari de stat, iar bursierii, în afară de bursă, vor avea întreţinere gratuită; la cusurile academiei vor putea fi primiţi şi deficienţi de auz şi de vedere, cu condiţia ca să aibă calificările prevăzute anterior; după obţinerea diplomei de „profesor medico-pedagog", absolvenţii vor fi asimilaţi profesorilor secundari; se va elabora un Regulament Organic şi un Plan de Învăţământ al institutelor medico-pedagogice; se va elabora un plan de scriere şi editare a manualelor şcolare speciale; rezolvarea problemei ierarhiei institutelor, astfel încât toate să fie conduse de acelaşi minister; înfiinţarea de noi institute medico-pedagogice în zonele unde ele lipsesc (referitor la învăţământul surdomuţilor, se propunea fuzionarea Institutului din Arad cu cel din Timişoara şi la Arad să se organizeze un atelier pentru oarbele adulte ; de asemenea se propunea înfiinţarea unui institut de orbi şi surdomuţi la Chişinău).

Considerându-se deosebit de importanţă organizarea unui învăţământ medico-pedagogic performant, participanţii au propus organizarea unui congres la care să participe reprezentanţi ai tuturor unităţilor şcolare. S-a propus ca el să fie la Ineu (jud. Arad) la data de 29 august 1920. Pentru pregătirea şi organizarea acestui congres s-a stabilit o comisie formată din inspectorul Dr. Gheorghe Crăiniceanu, profesorul Mihail Hurducaciu din Cluj şi directorul institutului din Ineu, domnul Gheorghe Csapó. S-a stabilit şi programul acestui congres : „Problema instrucţiei şi educaţiei speciale a orbilor, surdomuţilor şi debililor mintali, ca nouă problemă românească" (referent Dimitrie Rusceac – Cernăuţi); „Organizarea învăţământului special, recrutarea, calificarea şi salarizarea profesorilor medico-pedagogi" (referent Dr. Gheorghe Crăiniceanu); „Revizuirea regulamentelor şi planurilor de învăţământ în conformitate cu noile împrejurări şi necesităţi ale României întregite" (referenţi : pentru orbi, Helarevici – Cernăuţi ; pentru surzi, Hertila – Arad ; pentru debilii mintali, Csapó – Ineu.); „Chestiunea cărţilor didactice" (referenţi : pentru orbi, Tassu – Bucureşti, pentru surzi, Ionescu – Focşani); „Ierarhia învăţământului special" (referent M. Hurducaciu – Cluj); „Muzica orbilor" (referent A. Ivela – Bucureşti); „Munca orbilor" (referent Ge. Halarevici – Cernăuţi).

Din păcate, aceste iniţiative întreprinse de oameni inimoşi, bine

https://biblioteca-digitala.ro

intenţionaţi şi deosebit de responsabili, nu au fost susţinute de autorităţi şi ca urmare, mult doritul „congres” nu s-a putut ţine. Dezinteresul autorităţilor a continuat pe toată perioada interbelică, ducând la multe neajunsuri.

4.3. Pregătirea profesorilor medico-pedagogi.

Academia Medico-Pedagogică dela Universitatea din Cluj (1921-1927).

Doctorul Gheorghe Crăiniceanu nu s-a demoralizat în urma primelor eşecuri. Convins de importanţa misiunii sale reuşeşte să convingă conducerea Ministerului Sănătăţii ca împreună cu Universitatea din Cluj să înfiinţeze un institut superior de formare a profesorilor pentru învăţământul special. Aşa se face că **din toamna anului 1921, la Universitatea din Cluj s-a înfiinţat Institutul de Formare a Specialiştilor Medico-Pedagogi,** numită și **Academia Medico-Pedagogică.**

Studenții Institutului Medico-Pedagogic din Cluj în anul 1926.

(Primul din stânga – Aleodor Suciu; primul din dreapta – Gheorghe Atanasiu)

din [Moldovan-2010-planșa XX]

https://biblioteca-digitala.ro

Ministerul Instrucţiunii a avut amabilitatea de a aproba înfiinţarea acestui institut, însă nu s-a preocupat să trimită pentru pregătire profesori de la institutele din subordine. Cursurile au fost ţinute de profesori universitari, iar practica pedagogică sa desfăşurat la Institutul de Surdomuţi sub conducerea noului director Constantin Hertila şi la Institutul de Orbi sub conducerea noului director George Halarevici. Gheorghe Crăiniceanu a ţinut cursurile de anatomie şi pe cel de istorie şi legislaţie. Absolvenţii acestui institut au primit titlul de profesori medico-pedagogi şi au fost asimilaţi profesorilor secundari. Durata cursurilor era de doi ani şi pe parcursul perioadei 1921-1927 au existat trei promoţii (1921-1923, 1923-1925 şi 1925-1927). În prima promoţie au absolvit 10 profesori, toţi din Transilvania, cu excepția doamnei Ecaterina Rusceac din Cernăuți, care s-a deplasat pe propria cheltuială, la Cluj, şi a susţinut examenele de absolvire la acest institut [Rusceac-1923] și [Anuare-Cernăuți]**.** În total, se pare că în cele trei promoții ar fi absolvit aproximativ 40 de profesori [A.Suciu-1941].

În ultimul an al Academiei Medico-Pedagogice, 1926-27, după decesul doctorului Crăiniceanu și a pensionării lui Constantin Hertila, cursurile au fost ținute de : prof. univ. Dr. Vladimir Ghidionescu, prof. univ. Dr. Iosif Popovici (fonetician), prof. univ. Dr. Ureche (psihiatru), prof. univ. Dr. Ștefănescu-Goangă (psiholog), Dr. Ilcuș (asistent laborator de pedagogie experimentală), Dr. Popoliță (asistent laborator de fonetică experimentală), profesor medico-pedagog Graf (debili mintali), profesor medico-pedagog I. Căprariu (surdomuți) și profesor medico-pedagog George Halarevici (orbi). [Curierul S.M.-nr.1/tr. II. 1927, pag.4].

Nu cunoaştem motivele pentru care acest institut a funcţionat doar şase ani. Analizând situaţia din acea perioadă nu putem să bănuim decât două motive. În primul rând a apărut o situaţie paradoxală şi anume că, la un moment dat, absolvenţii institutului nu mai aveau plasament. Aşa cum am arătat mai sus, institutele provenite din fostul Imperiu Habsburgic aveau personal calificat la Viena, Budapesta sau Vác şi acesta a trebuit doar completat, lucru posibil în primii ani. După completarea colectivelor didactice nu mai existau posturi vacante în Transilvania şi Banat. Celelalte institute aparţineau de Ministerul Instrucţiunii care nu a participat efectiv la înfiinţarea şi susţinerea institutului clujean. Din unitățile școlare existente la est și sud de Carpați nu s-a înscris niciun student. În al doilea rând, inspectorul general Dr. Gheorghe Crăiniceanu, prin a cărui efort s-a înfiinţat şi a funcţionat acest institut, s-a stins din viaţă la 19 noiembrie 1926. Să fie doar o coincidenţă faptul că, în vara următoare Academia Medico-Pedagogică s-a desfiinţat ? Nu ar fi primul caz în care „morile de vânt” au putut să doarmă liniştite deoarece niciun „hidalgo” nu le mai deranja.

https://biblioteca-digitala.ro

Cursurile de pregătire a profesorilor din școlile de surdomuți dela Universitatea din București (1938-1940).

Faptul că nu suntem departe de adevăr ne-o dovedeşte situaţia dintre **1938-1940 de la Bucureşti, când la insistenţele lui Ion Ciorănescu, Ministerul Culturii Naţionale şi Cultelor în colaborare cu Facultăţile de Psihologie şi a celei de Medicină din Bucureşti au deschis** (în sfârșit) **Cursurile pentru Pregătirea Cadrelor Didactice din Şcolile de Surdomuţi** (doar de surdomuți !!!)**.** Înființarea cursului s-a făcut în baza Decretul Min. Educ. Naționale Nr. 190.419/14 oct. 1938, publicat în Monitorul Oficial nr. 242/18 oct.1938 la paginile 4972-73 și care era întitulat astfel : *„Decret de înființare a cursurilor speciale pentru pregătirea profesorilor din școlile de surdo-muți, care se desfășoară la Școala de Băieți Surzi din București pe durata a 2 ani”.*

Nici aceste cursuri nu vor avea o viaţă prea lungă. În 1940, la doar doi ani dela înființare, ele au fost suspendate. În perioada celor doi ani au fost calificate 14 persoane (!!!). Ele lucraseră anterior în domeniul învăţământului pentru surdomuţi şi aveau nevoie de o diplomă de specialitate. De atât era nevoie pentru institutele din subordine, perspective de viitor nu-și făcea nimeni. În 1940 Ion Ciorănescu s-a pensionat şi cursurile s-au desfiinţat. Aceleaşi „mori de vânt” au adormit din nou.

Pregătirea individuală făcută de Ion Ciorănescu.

Și pentru că am atins problema pregătirii cadrelor didactice medico-pedagogice, o eventuală istorie a învățământului interbelic de surdomuți nu ar fi completă fără a aminti activitatea desfășurată de Ion Ciorănescu înainte de respectivele cursuri din anii 1938-40. Văzând nepăsarea autorităților, el a reușit să obțină aprobarea pentru o formulă de compromis. A pregătit personal anumiți profesori și i-a instruit printr-o pregătire teoretică individuală. Paralel făceau practică pe lângă alți profesori din institutele de surzi, orbi, debili *(anormali)* mintali și comportamentali *(vicioși* sau *defectivi morali)*. În final dădeau examen de absolvire atunci când aproba Ministerul Instrucțiunii. Astfel de aprobări nu se făceau anual. O informație din [Revista Asociației nr. 1-3/ ian.-mart. 1932, pag.47] ne relevă starea de fapt care exista atunci : *„Învățătorii detașați și asistenții cu stagiu de pe lângă institutele de orbi, surdo-muți, anormali mintali și vicioși din țară, roagă pe d-l. Ministru al Instrucțiunii să binevoiască a fixa o sesiune de examen în decursul acestui an școlar pentru specialitățile referitoare la instituțiile amintite. Numai în urma acestui examen, solicitatorii ar putea deveni titulari definitivi la școalele speciale. Ultimele examene s-au ținut în București în 1929”.*

https://biblioteca-digitala.ro

Anuarele Institutului din Cernăuți ne precizează numele unor profesori ce au beneficiat de aceste cursuri : Elisaveta Ștefaniuc în 1929, Aglaia Mandiuc în 1932 și Veronica Carpiuc în 1932. În mod cert nu au fost singurii, însă, nu avem documente care să ne informeze despre alți profesori din alte institute medico-pedagogice care ar fi beneficiat de astfel de cursuri de pregătire. Ar fi necesare cercetări în arhivele Ministerului Învățământului, ale Universității din București și ale Institutului de Băieți Surdomuți din București, pentru a reuși să se închege totalitatea muncii pe care a depus-o Ciorănescu în acea vreme. [Anuare-Cernăuți]**.**

Nu avem informații dacă după anul 1932 s-ar mai fi aprobat vreun examen de acest gen.

4.4. Situația juridică a învățământului medico-pedagogic.

Din [Vîlciu-1969, pag. 15-25].

Specialiștii medico-pedagogi din România acelor ani doreau organizarea unui sistem educativ performant, iar aceasta includea și existența unei legislații corespunzătoare după care să se conducă respectivul învățământ. Primul specialist care a susținut aceasta a fost Dimitrie Rusceac, directorul Institutului de Orbi şi Surdomuţi din Cernăuţi, cel mai mare specialist în surdologie pe care l-a avut România interbelică. Campania sa a fost dusă pe mai multe căi : articole în revista „Glasul Bucovinei”, memorii depuse la Ministerul Instrucţiunii, propunerea unui proiect de lege pentru organizarea şcolilor de orbi şi surdomuţi şi publicarea în anul 1923 a lucrării *„Orbii, surdomuţii şi anormalii. Studiu despre reforma şcolară”*. Din păcate, cei care trebuiau să-l citească nu erau interesați de aceste probleme.

Cu toate aceste presiuni din partea specialiştilor, autorităţile nu mai puteau ignora existenţa unui învăţământ pentru deficienţi şi la **24 iulie 1924** a fost promulgată **Legea (nr.176) pentru învăţământul primar al statului şi învăţământul normal primar**, care a reprezentat un moment deosebit de însemnat pentru învăţământul special deoarece, pentru prima dată în România s-a stabilit cu precizie locul învăţământului pentru deficienţi, arătând că *„şcolile şi clasele speciale pentru copiii debili şi anormali educabili, fac parte din învăţământul primar, care reprezintă primul grad al învăţământului”*. Articolele din lege care făceau obiectul învățământului pentru deficienți erau cuprinse în Capitolul nr. VI : Art. nr. 102 (preciza categoriile de deficienţi pentru care se înfiinţează şcoli şi clase speciale:

https://biblioteca-digitala.ro

întârziaţi mintali, slabi, bolnăvicioşi, cu apucături rele, orbi şi surdomuţi); Art. nr. 105 (necesitatea organizării de cursuri speciale pentru pregătirea personalului didactic); Art. nr. 106 *(„elevilor surdomuţi li se predă programa şcolii primare, precum şi îndeletnicirile practice”.* În plus stabilea necesitatea ca şcolile pentru surdomuţi şi orbi să fie prevăzute cu internat ; se vor primi copii cu vârstele cuprinse între 7 şi 16 ani ; li se va preda programa şcolii primare şi îndeletnicirile practice ; elevii pot să fie interni sau externi şi din punct de vedere al taxelor pot fi bursieri, semibursieri şi solvenţi); Art. nr. 108 (autoriza două ministere să tuteleze şcolile speciale. Acestea erau Ministerul Instrucţiunii şi Ministerul Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale); Art. nr. 111 (stabilea că *„în şcolile şi clasele speciale vor funcţiona învăţători titulari care sunt recrutaţi din rândul învăţătorilor asistenţi -cu stagiu de 2 ani în învăţământul special şi cu examen special-, sau dintre absolvenţii cursurilor speciale”)*.

Un mare defect al acestei legi consta în faptul că nu făcea precizări în privinţa învăţământului special. Astfel, pentru învăţământul surdomuţilor ea nu prevede demutizarea, dezvoltarea pronunţiei, labiolectura, învăţarea unei profesiuni.

Deşi nu a fost o lege destinată numai învăţământului special, ci a fost doar un capitol în cadrul unei legi mai ample, ea a constituit actul pe baza căruia învăţământul destinat deficienţilor a putut să se desfăşoare, în cea mai mare parte a perioadei interbelice.

În anii 1930 se simţea nevoia modificării Legii Învăţământului din 1924. O serie de personalităţi ale învăţământului special au făcut propuneri de îmbunătăţire. Astfel, în 1932 un grup de membri ai Asociaţiei Corpului Didactic Medico-Pedagogic reprezentaţi de Dimitrie Rusceac, George Halarevici şi Ion Ciorănescu au înaintat Ministerului Instrucţiunii un referat privind „reforma învăţământului special”. În anul următor, Dimitrie Rusceac revenea cu propuneri pentru modificarea proiectului anterior al legii pentru reforma învăţământului. Nu au fost singurele intervenţii. Ele s-au înmulţit după iunie 1938 când s-a înfiinţat o comisie ministerială pentru pregătirea noii legi a învăţământului. Cu această ocazie, I. V. Tassu, directorul Institutului de Orbi din Bucureşti şi Sevastia Popescu, directoarea Institutului de Surdomute din Bucureşti, au intervenit şi ei cu memorii referitoare la modificarea legii din 1924. De asemenea, la propunerea Asociaţiei Corpului Didactic Medico-Pedagogic, comisia de modificare a legii învăţământului a fost completată cu Ion Ciorănescu.

La **17 mai 1939** este promulgată **Legea învăţământului primar şi normal** care făcea mai multe precizări în domeniul învăţământului special.

https://biblioteca-digitala.ro

A stabilit necesitatea pregătirii profesionale a surdomuţilor, iar referitor la pregătirea lor teoretică, le-a fixat un anumit volum de cunoştinţe de bază. De asemenea, preciza importanţa integrării surdomuţilor în societate. Referitor la „locul şcolilor speciale în cadrul învăţământului primar" şi la „obligativitatea şi gratuitatea acestui tip de învăţământ", noua lege nu diferea de cea din 1924. Și în legea din 1939 capitolul VI era destinat învăţământului special (articolele 68-83). Dintre ele spicuim: Articolul 69 - *„în şcolile speciale se vor încadra profesori şi învăţători cu studii speciale universitare; învăţători absolvenţi ai şcolii normale superioare, secţia primară; învăţători care s-au pregătit anume pentru şcolile speciale"*; Articolul 78 arată condiţiile şi procedurile care trebuie parcurse la înfiinţarea şcolilor pentru copiii surdomuţi; Articolul 80, litera „d" precizează că în şcolile pentru surdomuţi învaţă elevi interni şi externi, cursurile primare se vor desfăşura după o programă specială, pe o durată de 8 ani şi stabilea, ca scop principal al învăţământului pentru surdomuţi: *„redarea vorbirii cu grai"* (demutizarea), *„de a prinde cu ochii vorbirea altora"* (labiolectura) şi *„instrucţia necesară în sens practic profesional"*; Articolul 155 litera „a" stabilea că examenul pentru obţinerea gradului didactic II al profesorilor medico-pedagogi trebuie completat cu o a doua probă scrisă din „probleme de pedagogie şi psihologie aplicată în şcolile speciale".

Este adevărat că Legea învăţământului din 1939 era, în privinţa învăţământului special, mai explicită şi mai cuprinzătoare decât cea din 1924, însă problemele specifice au rămas cantonate tot într-un singur capitol şi legea era departe de a clarifica toate situaţiile specifice. De acest fapt s-au convins, în sfârşit, şi oficialităţile, respectiv **Ministerul Educaţiei Naţionale** care **în anul 1941, prin Ordinul nr. 67.673 înfiinţează** o **Comisie de specialitate** în vederea redactării unui ***„Proiect de lege pentru învăţământul special al deficienţilor"***. Comisia era compusă din : 1. George Halarevici - profesor şi director al Institutului de Orbi din Cluj, refugiat la Bucureşti. 2. Calistrat Jemna-directorul Institutului de Surdomuţi din Iaşi. 3. Napoleon Scarlat - directorul Institutului de Surdomuţi din Bucureşti (înlocuiturul lui Ion Ciorănescu). 4. Sevastia Popescu - directoarea Institutului de Surdomute din Bucureşti. 5. A. Ilarion - directorul Şcolii de Îndreptare (Reeducare) din Iaşi-Copou.

O privire aruncată asupra acestei comisii ne face să tragem câteva concluzii. George Halarevici își făcuse studiile la Viena, Calistrat Jemna la Viena, Napoleon Scarlat la Cluj dar funcționase mulți ani la Cernăuți, iar Sevastia Popescu studiase la Paris. Deci, patru din cei cinci membri ai comisiei erau obișnuiți cu rigoarea gândirii vest europene, cu severitatea

https://biblioteca-digitala.ro

analizei şi cu modul occidental de organizare şi conducere. Nu este de mirare că au elaborat un proiect de lege bine gândit, bine structurat şi care cuprindea toată problematica învăţământului pentru deficienţi. Au definitivat proiectul de lege în acelaşi an şi l-au pus la dispoziţia Ministerului Educaţiei Naţionale. Din el spicuim :

Articolul 1 - specifică categoriile de deficienţi.

Articolul 22 - Pentru surdomuţi se vor înfiinţa „Institute de demutizare" care sunt şcoli pentru copiii surdomuţi.

Articolul 23 - Scopul acestor institute este de a educa şi abilita organele fonatorii şi respiratorii, în vederea demutizării. De asemenea, în cadrul acestor institute elevii vor fi diagnosticaţi şi selectaţi pe categorii.

Articolul 24 - Institutele de demutizare sunt mixte sau demixtate, însă cu secţiuni separate. Ele vor fi dotate cu internat, însă vor putea primi şi elevi externi. Elevii vor fi solvenţi, semisolvenţi şi bursieri. Bursele se acordă în baza „certificatului de pauperitate".

Articolul 25 - În Institutele de demutizare se vor primi numai copii fără auz, care au împlinit 7 ani.

Articolul 27 - Durata învăţământului este de 8 ani. În primele 4 clase se va urmări dezvoltarea vorbirii cu grai viu şi în ultimele 4 clase se va pune accent pe desăvârşirea vorbirii, dezvoltarea îndeletnicirilor practice şi însuşirea celorlalte cunoştinţe din primul ciclu al învăţământului primar.

Articolul 28 - Absolvenţii a 8 clase pot urma încă 4 clase de pregătire profesională.

Articolul 29 - Efectivul unei clase este stabilit la 15 elevi.

Articolul 70 - Pe lângă Institutele de Surdomuţi se va înfiinţa câte o tipografie şi o legătorie în scopul tipăririi de manuale didactice, lucrări de specialitate pentru învăţământul deficienţilor, precum şi o revistă care să se ocupe cu problema învăţământului deficienţilor.

Articolul 71 - Pe lângă şcolile de surdomuţi se vor înfiinţa ateliere pentru învăţarea meseriei, cât şi pentru confecţionarea materialului didactic.

Pe lângă cele precizate în cadrul proiectului de lege, comisia de elaborare a întocmit şi o „Expunere de motive" în care şi-a spus părerea în legătură cu diferite aspecte ale învăţământului special. În legătură cu pregătirea cadrelor didactice, comisia a lăudat iniţiativa Ministerului Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale care între 1921-1927 a organizat la Cluj acel institut de pregătire.

https://biblioteca-digitala.ro

Din păcate, acest proiect de lege nu a fost pus în aplicare. Nu cunoaştem motivele pentru care conducerea ministetului s-a răzgândit. Oare, să se fi speriat de faptul că un proiect de lege destinat unei reţele reduse de şcoli avea un volum şi o consistenţă care concurau cu întreaga Lege a învăţământului ? Sau poate, prevederile acestui proiect, foarte precise şi greu de ocolit prin diferite interpretări, au pus pe gânduri guvernul că o dată aprobată o astfel de lege l-ar obliga la cheltuieli şi investiţii pe care nu era doritor să le facă ? Indiferent care au fost motivele renunţării, cert este faptul că la **2 mai 1941, Ministerul Educaţiei Naţionale a emis Ordinul nr.3237 prin care propunea un Anteproiect de Decret-lege pentru organizarea şi funcţionarea şcolilor primare şi normale.** În cadrul acestuia, învăţământul special dispunea tot de capitolul VI, ca şi în legile din 1924 şi 1939. El a fost pus în discuţia tuturor unităţilor şcolare care erau invitate să facă propuneri de îmbunătăţire. La scurt timp, cel de Al Doilea Război Mondial a început şi pentru România. Aceste reforme legislative au fost abandonate şi Legea Învăţământului din 1939 a rămas valabilă până după război.

Ca o concluzie putem spune că, din punct de vedere legislativ, România interbelică a făcut unele progrese. De la stadiul iniţial, marcat de sfârşitul Primului Război Mondial, în care existenţa unui învăţământ pentru deficienţi nu era menţionată în nici o lege şi până în 1941, când a lipsit doar puţin pentru ca acesta să aibă propria sa lege, este o evoluţie care trebuie recunoscută de toţi cei ce studiază respectiva perioadă.

4.5. Programă şcolară unică.

Pentru realizarea unui sistem surdo-didactic pur românesc era necesară existența unei programe școlare unice pe tot cuprinsul țării. Necesitatea aceasta a fost solicitată încă la Conferinţa specialiştilor ţinută la Cluj în 1920. Au fost luaţi în seamă ? Deloc !!!

Putem face un adevărat istoric al solicitărilor făcute de diferiţi specialişti. Primul dintre ei a fost **Dimitrie Rusceac** care în 1923 a publicat la Editura „Glasul Bucovinei" din Cernăuţi ***„Programa de studii a institutelor de surdomuţi din România"***. Doisprezece ani mai târziu, a revenit în nr.7-8/1935 al Revistei Asociaţiei Corpului Didactic Medico-Pedagogic din România cu o ***„Schiţă de programă analitică pentru şcolile de surdomuţi"***. **Ion Ciorănescu** a făcut şi el două încercări. În 1927 a înaintat Ministerului Instrucţiunii o ***„Programă analitică şi îndrumări metodice pentru şcolile de surdomuţi"***. A doua tentativă a fost în nr. 7-10 din anul 1935 ale Revistei Asociaţiei Corpului Didactic Medico-Pedagogic

https://biblioteca-digitala.ro

din România unde a publicat un ***„Anteproiect de Programă Analitică pentru şcolile de surdomuţi”***. Ultima încercare de sensibilizare a ministerului a fost făcută de **Gheorghe Atanasiu** directorul institutului timişorean, care a publicat în aceeaşi Revistă a Asociaţiei Corpului Didactic Medico-Pedagogic din România, nr. 4-6 şi 7-10 din 1936 ***„Programa analitică pentru cursul inferior şi superior al surdomuţilor”.***

Toate aceste încercări au rămas fără nici un rezultat. În toată perioada interbelică, institutele de surdomuţi – ca şi celelalte institute de handicapaţi – nu au avut o programă şcolară unitară aprobată. Fiecare unitate şcolară şi-a întocmit propria ei programă şi a aplicat-o pe proprie răspundere. Unii analişti ai acestei perioade, au încercat să scuze atitudinea pasivă a ministerului prin justificarea că cei trei autori de programe aveau pregătire în instituții diferite, ceea ce ar fi dus la concepții metodologice diferite şi programele rezultate nu erau uniforme, din punct de vedere al concepţiei. Într-adevăr, Dimitrie Rusceac era specializat la Viena, Ion Ciorănescu la Berlin şi Gheorghe Atanasiu la Cluj, însă aceasta nu constituia o problemă de nerezolvat. Toţi trei, ca de altfel şi cele trei şcoli pe care le absolviseră, erau parte al aceluiaşi curent „oralist” apărut în Germania la sfârşitul secolului XVIII. Micile diferenţe între anumite curente, ale acestui învăţământ oralist, nu au fost o piedică pentru nici o ţară europeană în încercarea de a-şi crea propriul sistem de învăţământ pentru surdomuţi. Singura problemă era dorinţa de a realiza acest lucru, şi Ministerul Instrucţiunii (Educaţiei) nu a avut această dorinţă. Atitudinea pasivă pe care au avut-o autoritățile prin neunificarea programelor şi a metodelor de învățământ, a fost principala cauză care a împiedecat crearea unei surdologii tipic românești în perioada interbelică.

4.6. Regulament unic de funcționare.

Situaţia a fost similară şi în privinţa **regulamentelor de funcţionare a institutelor medico–pedagogice.** În anul 1920, **Dimitrie Rusceac** a întocmit un ***„Proiect de regulament pentru şcolile speciale”*** în care fixa numărul anilor de studii şi materiile de studiat pentru diferitele categorii de handicapaţi. În anul 1923, **Ion Ciorănescu** a înaintat Ministerului Instrucţiunii un ***„Proiect de regulament pentru învăţământul special”***. Acesta este urmat, la scurt timp, de ***„Proiectul de regulament pentru şcolile de surdomuţi”*** întocmit de **Sevastia Popescu.** Anii au trecut şi regulamentele au rămas doar pe hârtie. Nici un reprezentant al ministerului de resort nu a avut iniţiativa să creeze un regulament unic pentru întreg învăţământul medico – pedagogic.

https://biblioteca-digitala.ro

4.7. Asociații ale profesorilor.

În orice țară și în orice domeniu, existența unor asociații profesionale garantează colaborarea între membrii asociației, ușurează folosirea experienței acumulate, asigură răspândirea noutăților apărute pe plan mondial și crează premizele evoluției calitative a domeniului respectiv. Din această cauză, încă dela Congresul ținut la Cluj în zilele de 14-15 iunie 1920 (vezi cap. 4.2.) se urmărea o astfel de colaborare profesională a tuturor specialiștilor medico-pedagogi din țară.

Patru ani mai târziu, între 21-23 aprilie 1924, Dr. Gheorghe Crăiniceanu a organizat la Universitatea din Cluj un alt Congres al Profesorilor Medico-Pedagogi din Romînia Mare la care, așa cum se susține în revista Lamura nr.12/dec.1926 (p.413-415), ar fi participat specialiști din toată țara. Ei au propus un „program special" de dezvoltare a învățământului pentru deficienți, dar de care nu s-a sinchisit nimeni.

Și astfel ajungem la momentul **„8-9 ianuarie 1927"** când, tot la Cluj, a avut loc un nou congres ce a hotărât înființarea **ASOCIAȚIEI CORPULUI DIDACTIC MEDICO - PEDAGOGIC DIN ROMÂNIA**. [Învățătorul-nr.1/25 ian.1927-p.40-41]. La acea dată Dr. Crăiniceanu nu mai era în viață. Putem spune că dorința sa a fost îndeplinită „post mortem". La congres s-au discutat o serie de probleme specifice învăţământului medico–pedagogic, precum şi situaţia cadrelor didactice. S-a criticat faptul că şcolile de profil aparţin de două ministere, ceea ce dăunează întregului proces de învăţământ. De asemenea, participanţii au fost unanimi în aprecierea faptului că cei care au conceput capitolul VI din Legea Învăţământului din 1924 erau străini de problematica şcolarizării persoanelor cu handicap (SÂC! celor ce susțin că legea din 1924 ar fi constituit o „reformă a învățământului special"). În final, această asociaţie şi-a propus să ducă o activitate susţinută pentru a convinge factorii responsabili că este absolut necesară o reformă adevărată a învăţământului medico – pedagogic.

În comitetul de conducere al asociaţiei au fost aleşi : **George Halarevici** (directorul Inst. de orbi din Cluj) **– preşedinte** , I. V. Tasu (directorul Inst. de orbi din București) –vicepreşedinte, I. Boieriu–secretar general, I. Căprariu–casier, I. Popiţianu–secretar de şedinţe şi M. Hurducaciu– membru. Este evident că asociația dorea unirea tuturor profesorilor medico-pedagogi din țară. Doar în acest fel putem explica prezența lui I. V. Tasu, dela Institutul de Orbi din București, în conducerea asociației înființate la Cluj.

https://biblioteca-digitala.ro

La scurt timp, însă, așa cum precizează Dimitrie Rusceac în [Rev.Asociației-nr.2 (oct.)/1931-p.22], în România existau două asociații ale profesorilor medico-pedagogi. Asociația înființată la Cluj a continuat să funcționeze cu profesorii din institutele aparținând Ministerului Sănătății și în octombrie 1931 avea aproximativ 80 de membrii. Între timp, însă, Ministerul Instrucțiunii a impus ca profesorii ce-i aparțineau să constituie o asociație separată cu sediul la Cernăuți și în octombrie 1931 ea avea aproximativ 70 de membrii. Din acest moment suntem nevoiți să tratăm diferit fiecare asociație, cu plusurile și minusurile pe care le-au avut.

Asociația din Cluj aparținând de Ministerul Sănătății.

După decesul doctorului Gheorghe Crăiniceanu, în anul 1926, colaborarea cu revista „Învățătorul" din Cluj s-a rărit până la anularea totală. Asociația nu și-a înființat o revistă proprie care, la acea dată, ar fi fost unica modalitate de a menține o legătură cu membrii săi. Este motivul pentru care activitatea desfășurată de asociație s-a pierdut aproape total. Ea a fost consemnată în anumite procese verbale care cu timpul au dispărut. Cunoaștem puțin despre congresele ținute, nu știm nimic despre colectivele de conducere pe care le-au avut. Din presa vremii am recuperat doar faptul că au existat următoarele congrese :

- Congresul din 8-9 ianuarie 1927 de înființare a asociației - vezi revista [Învățătorul-nr.1/25 ian. 1927-p.40-41].

- Congresul din 10-12 nov.1933. Ca dovadă a existenței sale ne-a rămas o broșură editată de Gheorghe Atanasiu, directorul așezământului timișorean și care cuprinde discursul ținut la acest congres.

- Congresul din 7-8 mai 1935. Despre existența sa ni se relatează în ziarul arădean „Știrea" din 16 mai 1935 (pag.6) și în două numere ale ziarului clujan „România Nouă" cel din 8 mai 1935 (pag.2) și cel din 17 mai 1935 (pag.2). Președintele asociației era domnul Răsmeriță și lucrările congresului au fost conduse de directorul general al ocrotirilor sociale din Ministerul Sănătății , domnul C. Stănescu, împreună cu inspectorul general sanitar Dr. M. Băcivanu. Au participat delegați dela toate așezămintele medico-pedagogice din subordine conduși de directorii lor. Dela institutele de surzi : I. Căprariu (Cluj) și Gh. Atanasiu (Timișoara); dela cele de orbi : G. Halarevici (Cluj), Grama (Arad) și I. Arsene (Timișoara); dela cele de debili mintali : Retezanu (Cluj) și D. Moldovan (Ineu); dela Așezământul de Needucabili Târgu Mureș domnul E. Graff.

Suntem convinși că, în afara acestora, au mai existat și alte congrese dar informațiile s-au pierdut.

https://biblioteca-digitala.ro

<u>Asociația din Cernăuți aparținând de Ministerul Instrucțiunii</u>.

Informațiile legate de această asociație au o continuitate mai mare datorită faptului că, încă dela înființare, s-a hotărât publicarea unei reviste proprii intitulată Revista Asociației Corpului Didactic Medico-Pedagogic din România. Revista a apărut în perioada septembrie 1931 – decembrie 1936 și ne oferă, printre altele, amănunte despre activitatea asociației. Aflăm că la **<u>7 iunie 1931</u>** a avut loc **„Adunarea constitutivă”** de înființare a **ASOCIAȚIEI CORPULUI DIDACTIC MEDICO - PEDAGOGIC DIN ROMÂNIA** din institutele aparținând de Ministerul Instrucțiunii. S-a aprobat statutul asociației și s-a ales ca **președinte Dimitrie Rusceac** (ulterior, la cererea sa, a fost înlocuit cu **Eugen Bâcu**), și redactorul Revistei Asociației tot Dimitrie Rusceac. De asemenea, s-a mai ales un Comitet Central, membrii supleanți și cenzori. În total, o conducere compusă din 16 persoane. S-a hotărât ca anual să se desfășoare o Adunare Ordinară la care să se dea raportul asupra activității din anul precedent, să se prezinte gestiunea casei, să se aprobe bilanțul și raportul comisiei de cenzori, după care întreg comitetul să demisioneze și să se aleagă unul nou. S-a stabilit o cotizație de fiecare mumbru (180 lei/an, redusă apoi la 120 lei/an) și abonamentul la Revista Asociației (200 lei/an, redus apoi la 100 lei/an). [Rev.Asociației-nr.1/sept.1931-pag.20].

Revista Asociației ne mai informează asupra existenței adunărilor din **12 mai 1932, 16 octombrie 1932, 14 mai 1933, 7 mai 1934 și 24 martie 1935.** În cadrul acestora aflăm că în funcția de președinte a asociației au fost Francisc Marcinovschi, Napoleon Scarlat și prof. univ. C. Narly.

Politica științifică a asociației se făcea prin intermediul revistei și în cadrul ei puteau publica toți profesorii medico-pedagogi din țară, indiferent din ce asociație făceau parte. O situație curioasă apărea referitor la conducerea asociației și la modul în care se făceau alegerile. Astfel, toate adunările au avut loc la Institutul de Orbi și Surdo-Muți din Cernăuți, iar participanți au fost doar profesorii acestui institut și ai Institutului de Educație din Cernăuți. Pentru Adunarea Constitutivă din 7 iunie 1931 au mai trimis scrisori de adeziune Institutul de Orbi din București și Școala de Îndreptare din Iași, dar după aceea niciun institut din afara Cernăuțiului nu a mai participat și nici nu a trimis scrisori de adeziune. Informațiile oferite de Revista Asociației ne prezintă listele tuturor aleșilor. Toți erau dela cele două institute din Cernăuți, iar aprobările dărilor de seamă, a gestiunii casei, a bilanțului sau a raportului Comisiei de Cenzori se făcea cu *„unanimitate de voturi”* (!!!). Aceiași unanimitate exista și la alegerea membrilor conducerii. Ion Ciorănescu, care inspecta periodic toate institutele din subordine nu a

https://biblioteca-digitala.ro

fost prezent la niciuna din adunările prezentate. Era normal ca acest sistem ciudat să creeze nemulțumiri. Din această cauză s-a schimbat statutul asociației și în 1935 președinte a fost numit un profesor universitar.

Curând au apărut cereri de a se organiza la București un Congres Național al tuturor specialiștilor la finalul anului școlar 1934-35. La această inițiativă au aderat 12 directori de institute speciale aparținând ambelor ministere. Scopurile urmărite de un astfel de congres au fost expuse în [Rev.Asociației-nr.9-10/nov.-dec.1934.p.164-169]. În numărul următor al revistei [nr.1-2/ian.-feb.1935.p.33-34] se fixa și data congresului dela București la 26-27 oct. 1935. Din păcate, în [Rev.Asociației-nr.7-10/sept.-dec.1935.p.168] se anunța că respectivul congres *„s-a amânat deoarece nu erau făcute toate pregătirile”.* Noua dată urma să se anunțe ulterior. Nu s-a mai anunțat nimic. Explicația dată nu ne convinge. Sau cele două ministere se codeau și nu vroiau să aloce fondurile necesare ? Deplasarea la București a aproximativ 150 de profesori, cazarea și masa acestora pe perioada congresului necesita o cheltuială importantă. Oare se repeta situația din 1920 ? Revista Asociației a publicat programul pe care dorea să îl desfășoare, ce probleme doreau să discute și ce măsuri doreau să pretindă din partea celor două ministere implicate în școlarizarea tuturor deficienților. Pe lângă aceasta, profesorii se pregăteau să ceară implicarea statului în protejarea tuturor deficienților adulți. Era normal că programul nu convenea nici unui minister. De aceea nu este de mirare faptul că au sabotat ținerea congresului.

O soluție de compromis.

Nu putem încheia acest capitol al asociațiilor profesionale a profesorilor medico-pedagogi fără a aminti faptul că, trecând peste ambițiile celor două ministere, **la 29 noiembrie 1936**, la **Cernăuți**, s-au reunit reprezentanții celor două asociații. Delegația Asociației din Cernăuți a fost condusă de d-nul. D. Scorpan, iar cea a Asociației din Cluj de d-nul. Gheorghe Sorohan. Adunarea s-a ținut la sediul Institutului de Orbi și Surdo-Muți din Cernăuți și a fost prezidată de d-na. Eliza Ștefaniuc. Împreună au hotărât să mențină formal cele două asociații dar, împreună să formeze o ***„Federație a Asociațiilor Corpului Didactic Medico-Pedagogic din România”.*** Aceasta urma să aibă sediul la Cluj și s-a ales o conducere formată din reprezentanți ai celor două asociații. Președinte a fost ales **Gheorghe Sorohan**, secretar general d-nul. prof. Alimășeanu. În comitetul de conducere urmau să fie președinții și secretarii celor două asociații, plus membrii din diferite institute din țară. S-a stabilit și programul comun de activitate al noii federații profesionale și s-a hotărât ca, pe viitor, orice

https://biblioteca-digitala.ro

intervenție referitoare la învățământul medico-pedagogic să fie făcută în numele federației. [Rev.Asociației-nr.7-10/sept.-dec.1936-p.163].

Ce s-a întâmplat cu această federație, nu se mai știe. La sfârșitul anului 1936 Revista Asociației Corpului Didactic Medico-Pedagogic din România a dat faliment și astfel, unica sursă de informații s-a stins. Apoi în anul 1940 România a pierdut orașele Cluj și Cernăuți, odată cu provinciile Ardealul de Nord și Bucovina de Nord. Evenimentele istorice, pe lângă alte tragedii pe care le-au declanșat, dădeau peste cap și eforturile profesorilor medico-pedagogi de a menține o colaborare profesională.

4.8. Laboratorul medico-pedagogic din Timișoara.

(unicul Laborator medico-pedaogic din România interbelică)

Din [Anuarele Așezământului pentru Ocrotirea Surzilor Timișoara].

În 1932, directorul Gheorghe Atanasiu din Timişoara, cu aprobarea Ministerului Sănătăţii a înfiinţat un **Laborator medico-pedagogic**. Gheorghe Atanasiu explica astfel importanța laboratorului : *„Normele noastre pedagogice precum şi directivele ce trebuie să le fixăm pentru desăvârşirea educaţiei şi instrucţiei surdomuţilor, trebuie să aibă la bază examenul medical al fiecărui surdomut….Aceasta ajută în orientarea noastră pedagogică şi pune pe surdomuţi într-o nouă lumină a posibilităţilor de educare”*. Se recomandau următoarele examinări :

1. Observarea atentă a dezvoltării fizice.
2. Reacţia Wassermann – pentru a se constata cauza ereditară sifilitică a surzeniei şi a se prescrie un tratament anti-sifilitic atât elevului cât şi părinţilor.
3. Controlarea stării de sănătate a plămânilor prin „reacţia la tuberculină”, „radioscopie” şi „examinarea sputei”. Copiii cu probleme pot fi trataţi, pot fi hrăniţi suplimentar şi astfel infecţia nu se extinde la ceilalţi.
4. Proba A.S. a lui Muk – care poate diagnostica mai exact surditatea ereditară sifilitică.
5. Examinări O.R.L. – deoarece în procesul de demutizare este necesar să cunoaştem starea de sănătate a acestor organe.
6. Examinări oftalmologice.
7. Examen somatic (greutatea, înălţimea, spirometria, etc).
8. Examinări psihologice.
9. Examinări sociale.

În primul an de funcţionare a acestui laborator, au fost efectuate :

- Ancheta socială asupra surdomuţilor adulţi din Timişoara.

https://biblioteca-digitala.ro

- Recensământul surdomuţilor din judeţul Timiş-Torontal.
- Cutireacţia Pirquet la toţi copiii din aşezământ.
- Examenul radiologic la toţi copiii din aşezământ.
- Reacţia Wasermann la toţi copiii din aşezământ.
- Examenul O.R.L. la toţi copiii din aşezământ.
- Stabilirea inteligenţei prin aplicarea testelor neverbale de la Universitatea din Cluj.
- Măsurători antropometrice la toţi copiii din aşezământ.

În anii care au urmat, s-a continuat efectuarea acestor testări pentru copiii nou veniţi în institut. De asemenea, s-a luat legătura cu prefecturile judeţelor bănăţene şi a celor limitrofe (Timiş, Caraş, Severin, Arad, Oradea, Hunedoara, Mehedinţi), precum şi cu notariatele comunale din aceste zone, în scopul depistării precoce a tuturor surdomuţilor şi întocmirea unui recensământ. În urma cercetărilor întreprinse în cadrul laboratorului, s-au putut trage unele **concluzii**. Una din aceste concluzii a fost aceea că ***„majoritatea cazurilor de surdomutitate apar acolo unde ereditatea şi starea fizică şi socială a părinţilor creează un mediu favorabil”.*** Justificarea acestei concluzii apare din faptul că ***„majoritatea cazurilor de surdomutitate se înregistrează în rândul agricultorilor şi a muncitorilor, acolo unde asistenţa infantilă şi îndrumarea medicală a părinţilor lipseşte sau este puţin apreciată, unde mizeria şi lipsurile unei locuinţe bune şi igienice aduc boli cu repercusiuni fatale auzului”.***

Pe ansamblu s-a stabilit că 45…50% dintre elevii aşezământului au dobândit surditatea din naştere, 18…20% în urma meningitei, 5% după scarlatină, 3…5 % în urma tifosului, 5% din cauza unor traumatisme, iar 12…15% din cauze necunoscute.

Deşi laboratorul a funcţionat până la sfârşitul anilor 1950, după anul 1936 nu mai avem informaţii despre activitatea lui. Cercetările şi rezultatele obţinute, după această dată, s-au pierdut definitiv.

4.9. Literatura de specialitate.

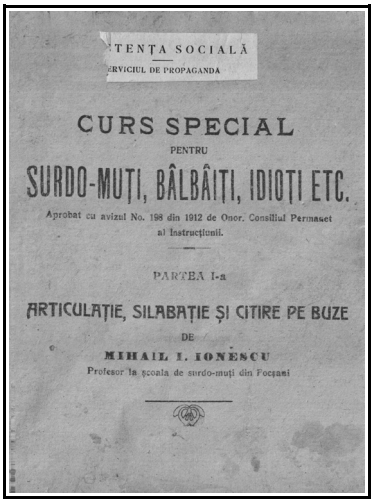
Din [Moldovan-2015. Partea I-a].

Nu vom trata acum importanța unei literaturi de specialitate. Considerăm că orice cititor este convins că fără a avea posibilitatea unei bune documentări nu va putea să devină un specialist în domeniu. Știm că în perioada anterioară Primului Război Mondial în Vechiul Regat al României nu s-au editat decât două lucrări despre educația surzilor, iar în Ardeal, Banat și Bucovina se utilizau lucrări editate în altă limbă. În România interbelică cei care se ocupau cu educarea surzilor aveau nevoie de lucrări

https://biblioteca-digitala.ro

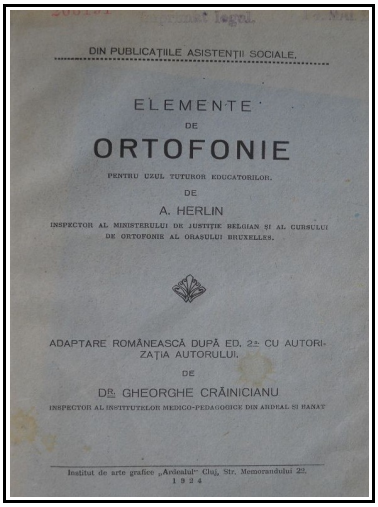
bazate pe pronunțarea fonemelor limbii române, dar și de lucrări de surdo-psihologie, surdo-pedagogie și surdo-metodică. Cadrele didactice care se pregăteau în surdologie aveau nevoie de o bibliografie românească scrisă la standarde europene. Deci, astfel de cărți erau dorite și necesare. Se punea problema scrierii lor dar, cea mai dificilă problemă era aceea a editării acestor cărți, deoarece însemna alocarea de fonduri. Din păcate, cei responsabili cu dirijarea acestui învățământ l-au privit cu nepăsare și nu au alocat fonduri pentru tipărire.

În primii ani de după război, Ministerul Sănătății s-a mai lăsat convins de Dr. Crăiniceanu și a finanțat trei apariții dar, după decesul său din 1926 a adoptat politica Ministerului Instrucțiunii și nu a mai finanțat nicio carte de specialitate. Și totuși, astfel de cărți au fost editate. Vom vedea, în continuare, cum s-a reușit.

TENȚA SOCIALĂ
ERVICIUL DE PROPAGANDA

CURS SPECIAL
PENTRU
SURDO-MUȚI, BÂLBÂIȚI, IDIOȚI ETC.
Aprobat cu avizul No. 198 din 1912 de Onor. Consiliul Permanet al Instrucțiunii.

PARTEA I-a
ARTICULAȚIE, SILABAȚIE ȘI CITIRE PE BUZE
DE
MIHAIL I. IONESCU
Profesor la școala de surdo-muți din Focșani

DIN PUBLICAȚIILE ASISTENȚII SOCIALE.

ELEMENTE
DE
ORTOFONIE
PENTRU UZUL TUTUROR EDUCATORILOR.
DE
A. HERLIN
INSPECTOR AL MINISTERULUI DE JUSTIȚIE BELGIAN ȘI AL CURSULUI DE ORTOFONIE AL ORAȘULUI BRUXELLES.

ADAPTARE ROMÂNEASCĂ DUPĂ ED. 2-a CU AUTORIZAȚIA AUTORULUI.
DE
DR. GHEORGHE CRĂINICIANU
INSPECTOR AL INSTITUTELOR MEDICO-PEDAGOGICE DIN ARDEAL ȘI BANAT

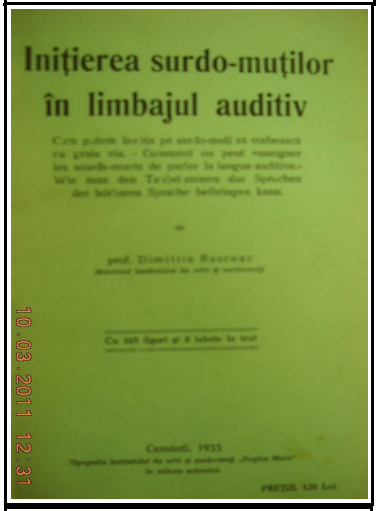
Institut de arte grafice „Ardealul" Cluj, Str. Memorandului 22.
1924

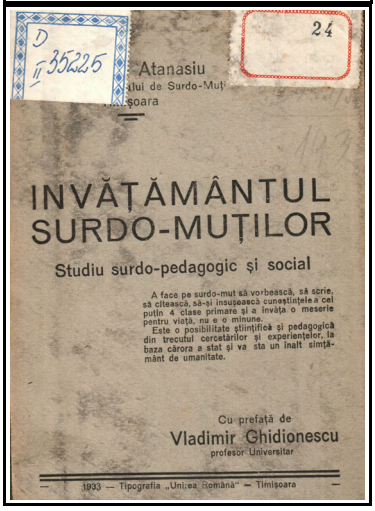
Prima lucrare destinată educării surzilor care a apărut în România interbelică a fost în anul 1922 : ***Mihail I. Ionescu - „Curs special pentru surdo-muți, bâlbâiți, idioți, etc."*** (6 volume). Mihail I. Ionescu era specializat la Paris și din 1900 era director de studii la institutul din Focșani. Aceasta este unica lucrare apărută în România în baza „metodei silabiste". Timp de trei ani a încercat să obțină o finanțare dela Ministerul Instrucțiunii, însă, a fost refuzat. Din dorința de a dota noua Academie Medico-Pedagogică cu lucrări de specialitate, Dr. Crăiniceanu a convins Ministerul Sănătății să finanțeze litografierea ei.

La rândul său, ***Dr. Gheorghe Crăiniceanu*** a publicat, și el, două cărți. Prima, în 1924, era ***„Elemente de ortofonie"*** (o traducere a lucrării belgianului A. Herlin, pe care a adaptat-o la pronunția fonemelor romînești). Este unica lucrare, apărută la noi, aparținând metodei globale de educare. Cea de a două carte a apărut în 1925, litografiată , și se intitulează : ***„Istoricul instrucțiunei, literaturei și legislațiunei copiilor anormali".*** Ambele cărți ale lui Crăiniceanu au fost finanțate de Ministerul Sănătății.

https://biblioteca-digitala.ro

Dela ***Dimitrie Rusceac***, specializat la Viena şi director al institutului din Cernăuţi, ne-au rămas următoarele cărţi de specialitate :

-***„Orbii, surdo-muţii şi anormalii"*** (1923).

-***„Programa de studii a institutelor de surdo-muţi din România"*** (1923).

-***„Cartea de cetire – studiu-"*** (1924).

-***„În lumea unde nu se vede şi nu se aude"*** (1925).

-***„Instituţiunile de orbi şi surdo-muţi din România"*** (1927).

-***„Congresul profesorilor de surdo-muţi de la Hamburg"*** (1927).

-***„Limbajul mimic al surdo-muţilor"*** (1932).

-***„Iniţierea surdo-muţilor în limbajul auditiv"*** (1933).

-***„Predarea limbii materne în şcoalele de surdo-muţi"*** (1935).

Dimitrie Rusceac, cel mai mare specialist în educarea surzilor din România interbelică, dispunea, la Cernăuţi, de un atelier tipografic care a uşurat mult editarea cărţilor sale, şi a unor colegi din ţară, la preţuri accesibile.

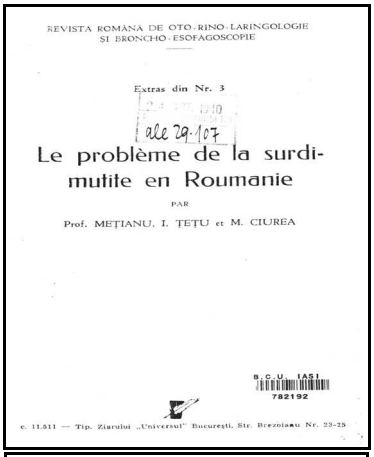
Gheorghe Atanasiu, directorul Aşezământului pentru Ocrotirea Surzilor din Timişoara a editat două cărţi de specialitate :

-***„Problema surdo-muţilor în România"*** (1933).

-***„Învăţământul surdo-muţilor. Studiu surdo-pedagogic şi social"*** (1933).

Pentru a putea să le editeze, Gheorghe Atanasiu a apelat la fonduri provenite dela familiile elevilor surdomuţi.

https://biblioteca-digitala.ro

REVISTA ROMÂNĂ DE OTO-RINO-LARINGOLOGIE
ȘI BRONCHO-ESOFAGOSCOPIE

Extras din Nr. 3

Le problème de la surdi-mutite en Roumanie

PAR

Prof. MEȚIANU, I. ȚEȚU et M. CIUREA

c. 11.511 — Tip. Ziarului „Universul" București, Str. Brezoianu Nr. 23-25

În anul 1940 a apărut o broșură în limba franceză intitulată :

-„Le problème de la surdi-mutite en Roumanie".

Autorii erau trei medici O.R.L.-iști ***Ioan Nicolae Meţianu, Ioan Ţeţu și M. Ciurea***, care în septembrie 1938 au reprezentat țara noastră la Al Treilea Congres Interbalcanic de O.R.L. dela Salonic. Broșura reprezintă textul integral al expunerii făcute de ei la respectivul congres.

C. P. TIMOFTE

PROBLEMA SURDO-MUȚENIEI IN ROMANIA

ASPECT MEDICAL, SOCIAL ȘI PSIHO-PEDAGOGIC

CU PREFAȚĂ DE DL. PROFESOR UNIV. ȘTEFAN BÂRSĂNESCU

IAȘI — TIPOGRAFIA „ALBINA ROMÂNEASCĂ", PROP. ATH. D. GHEORGHIU — 1942

Constantin P. Timofte profesor la Institutul de Surdomuți din Iași și proaspăt absolvent al Cursurilor de Pregătire a Cadrelor Didactice din Școlile de Surdomuți organizate la îndemnul lui Ion Ciorănescu, între 1938-40, a publicat în anul 1942 cartea :

„Problema surdo-muțeniei în România"

Alături de cărțile lui Dimitrie Rusceac și Gheorghe Atanasiu, aceasta era una din cele mai apreciate lucrări din domeniu.

În afara acestora mai putem aminti pe :

- **Alexandru Roșca :** *„Orientarea profesională a anormalilor"*. (1936).
- **Gabriel I. Cotul :** *„Orientarea profesională a deficienților auriculari"*. (1941).
- **Ion Georgescu :** *„Organizarea învățământului special pentru copiii deficienți"*. (1942).

În timpul cercetărilor făcute am descoperit existența unor lucrări rămase în manuscris și care, din nepăsarea celor două ministere care girau învățământul medico-pedagogic, nu au fost publicate. În acest fel surdologia românească a rămas mult mai săracă. Vom începe cu cinci manuscrise ce au fost utilizate ca „suport de curs", primele două la Cluj (1921-27) și următoarele trei la București (1938-40), pentru pregătirea profesorilor. Ele mai existau în 1942 când C.P. Timofte le-a consultat pentru cartea sa.

https://biblioteca-digitala.ro

- **Constantin Hertila : *„Curs special pentru învățământul surdomuților”.***

- **Florian Ștefănescu-Goangă : *„Curs de ortofonie”.***

- **Ion Ciorănescu : *„Curs de istoria învățământului special al surdomuților.***

- **Ion Ciorănescu : *„Curs de metodica învățământului special al surdomuților”.***

- **Nestor I. M. : *„Curs de psihologie experimentală și psihologie a surdomuților”.***

Următoarele sunt traduceri ale unor autori străini, efectuate de profesorii Ecaterina R. Barbu (dela Focșani și apoi București), primele două, și de Adolf Lunz (Focșani), ultima.

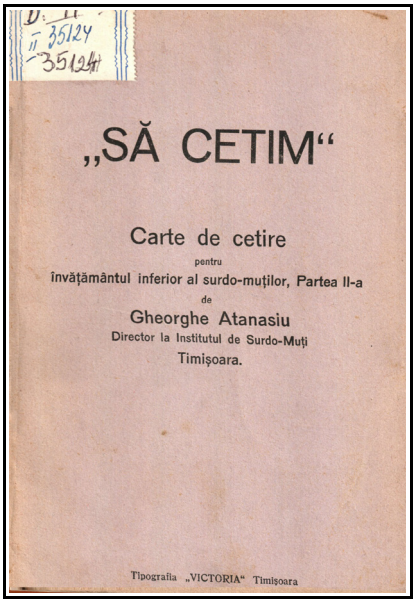
- **Dr. Bartzi : *„Surditatea corticală”.***

- ***„Metoda Malisch”.***

- ***„Handbuch des Taubstummenwesens” (Manual pentru învățământul surdomuților).***

4.10. Manuale școlare.

Din [Moldovan-2015. Partea a II-a].

Primul manual școlar pentru elevii surdomuți a fost editat la Timișoara în anul 1931. Autorul era ***Gheorghe Atanasiu***, iar respectivul manual (o carte de citire pentru clasa a II-a) făcea parte dintr-o serie pe care autorul a scris-o pentru clasele I ... V. Această serie cuprindea :

-***„Dicționar-abecedar” pentru învățământul inferior al surdo-muților. Clasa a I-a.*** - anul 1933.

-***„Să cetim”. Carte de cetire pentru învățământul inferior al surdo-muților. Clasa a II-a.*** - anul 1931.

-***„Să cetim mai departe”. Carte de cetire pentru învățământul inferior al***

https://biblioteca-digitala.ro

surdo-muților. Clasa a III-a. - anul 1931.

-***„Să cetim și mai departe”. Carte de cetire pentru învățământul inferior al surdo-muților. Clasa a IV-a.*** - anul 1933.

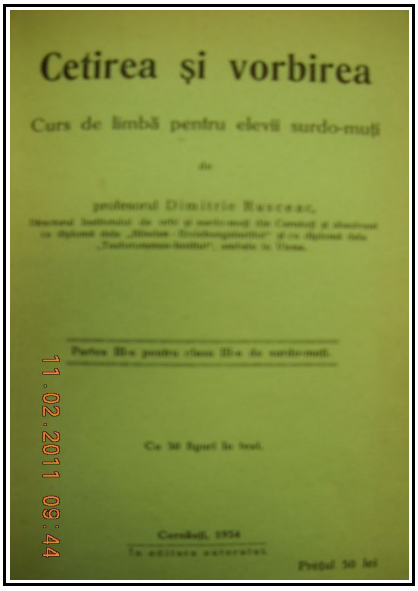
-***„Să învățăm”. Carte de cetire pentru învățământul superior al surdo-muților. Clasa a V-a.*** - anul 1938.

Pentru editarea acestor manuale școlare, Gheorghe Atanasiu a făcut apel la părinții elevilor din așezământul timișorean, iar aceștia i-au permis să utilizeze o parte din banii donați de ei în scopul susținerii școlii.

*

În anii 1931 și 1932, doi profesori medico-pedagogi din Timișoara, ***Francisc Klampfer*** și ***Adalbert Zsutty*** au editat trei manuale de aritmetică pentru surdomuți. Imaginile folosite erau desenate de profesorul de desen al școlii, Popa Ionel, el însăși surdomut. De această dată nu mai erau suficienți bani pentru tipărire și manualele au fost doar litografiate. Din păcate ele s-au pierdut și azi nu mai există niciun exemplar.

- ***„Carte de aritmetică”. Pentru institutele de surdomuți. Clasa a II-a.*** (1931).
- ***„Carte de aritmetică”. Pentru institutele de surdomuți. Clasa a III-a.*** (1931).
- ***„Carte de aritmetică”. Pentru institutele de surdomuți. Clasa a IV-a.*** (1932).

*

Tot în anul 1931, ***Dimitrie Rusceac*** edita la Cernăuți prima carte de gramatică pentru copiii surdomuți. Ea a fost urmată de o serie de cărți de cetire pentru copiii surdomuți destinate pentru clasele I ... III.

-***„Studiul limbii românești în școalele de surdo-muți. Exerciții gramaticale pentru clasa a IV-a”*** (1931).

-***„Cetirea și vorbirea”. Curs de limba română pentru clasa I-a de surdo-muți.*** (1940).

-***„Cetirea și vorbirea”. Curs înce-***

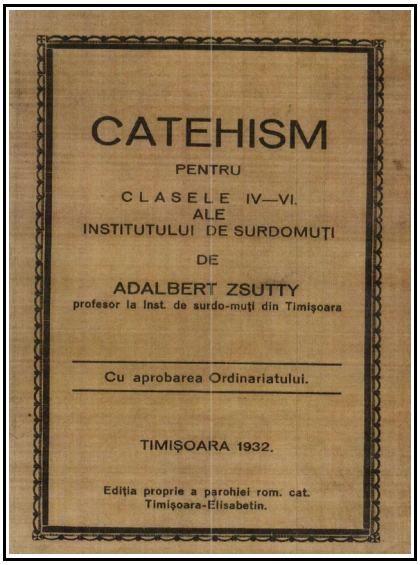
https://biblioteca-digitala.ro

pător de limbă pentru elevii surdo-muți de clasa a II-a. (1933).

-***„Cetirea și vorbirea”. Curs de limbă pentru elevii surdo-muți, clasa a III-a.*** (1934).

Referitor la mijloacele de finanțare a acestor manuale școlare, lucrurile au stat în același fel pe care l-am prezentat anterior. Institutul de Orbi și Surdomuți din Cernăuți avea propriul său atelier tipografic și putea edita cărțile la prețuri rezonabile.

*

CATEHISM

PENTRU

CLASELE IV—VI.
ALE
INSTITUTULUI DE SURDOMUȚI

DE

ADALBERT ZSUTTY
profesor la Inst. de surdo-muți din Timișoara

Cu aprobarea Ordinariatului.

TIMIȘOARA 1932.

Ediția proprie a parohiei rom. cat.
Timișoara-Elisabetin.

În anul 1932, la Timișoara a apărut primul manual școlar de religie pentru elevii surdomuți. Autorul era același ***Adalbert Zsutty*** care era și coautor al manualelor de aritmetică. În anul următor, 1933, s-a editat și o Biblie pentru copiii surdomuți din clasele superioare. Manualele se intitulau:

-***„Catehism pentru clasele IV-VI ale Institutului de surdo-muți”*** (1932).

-***„Biblia romano-catolică pentru clasele superioare ale Institutelor de surdo-muți”*** (1933).

De data aceasta, editarea s-a făcut fără probleme. Ordinul Catolic al Salvatorienilor deținea o biserică aflată în apropierea școlii din Timișoara. Provincialul acestui ordin călugăresc, S.S.P. Norbert Kerl, a preluat întreaga cheltuială legată de tipărirea manualelor și, în acest fel, ele au putut fi editate. Actualmente nu mai există decât câte un exemplar în biblioteca Bisericii Catolice din Timișoara – Elisabetin, cea care a finanțat editarea.

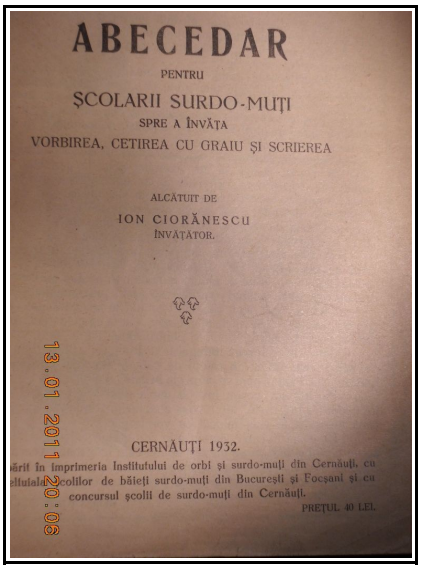
*

Ion Ciorănescu, inspectorul medico-pedagogic al Ministerului Instrucțiunii și directorul Institutului de Băieți Surzi din București a editat în 1932 primul abecedar pentru elevii surdomuți, iar în anul 1934 l-a completat cu o carte de citire :

-***„Abecedar pentru școlarii surdo-muți spre a învăța vorbirea, cetirea cu graiu și scrierea”*** (1932).

-***„Eu învăț să vorbesc”. Carte pentru elevii clasei a II-a și a III-a a școalelor de surdo-muți”*** (1934).

https://biblioteca-digitala.ro

ABECEDAR

PENTRU

ȘCOLARII SURDO-MUȚI

SPRE A ÎNVĂȚA

VORBIREA, CETIREA CU GRAIU ȘI SCRIEREA

ALCĂTUIT DE

ION CIORĂNESCU

ÎNVĂȚĂTOR.

13.01.2011 20:06

CERNĂUȚI 1932.

ărit în imprimeria Institutului de orbi și surdo-muți din Cernăuți, cu
heltuiala școlilor de băieți surdo-muți din București și Focșani și cu
concursul școlii de surdo-muți din Cernăuți.

PREȚUL 40 LEI.

Referitor la finanțarea cărții realitatea apare înscrisă pe coperta abecedarului său, unde în partea de jos găsim inscripționat: *„Tipărit în imprimeria Institutului de orbi și surdo-muți din Cernăuți, cu cheltuiala școlilor de băieți surdo-muți din București și Focșani și cu concursul școlii de surdo-muți din Cernăuți”*. O informație asemănătoare ne oferă și în prefața celei de a două cărți.

Dacă inspectorul ministerial nu putea fi subvenționat de stat, atunci ce pretenții putem avea pentru ceilalți autori (!!!). Din această cauză multe manuale școlare, care atunci erau în manuscris, au rămas nepublicate și cu timpul s-au pierdut. Despre ele se mai găsesc informații în diferite scrieri ale acelor vremuri. Iată câteva titluri ce au putut fi găsite din mențiunile altor lucrări :

- **Marcinovschi Francisc : *„Abecedar pentru copiii surdomuți”***. Acesta se folosea la Cernăuți în anii 1920.
- **Gheorghe Atanasiu : *„Abecedar cu figuri”*.** Întocmit la Timișoara în 1932 și rămas netipărit din lipsă de fonduri.
- **Gheorghe V. Constantinovici : *„Abecedar pentru surdomuți”*** . Terminat la Focșani în anii 1929-30, a fost luat de un reprezentant ministerial pentru a fi dus la o „expoziție în Cehoslovacia” (?) unde s-a pierdut.
- **Suciu Aleodor : *„Catehism-ortodox”*.** Întocmit la Timișoara în 1932 dar, nu s-a găsit finanțare pentru tipărire.
- **Suciu Aleodor : *„Biblia ortodoxă”*.** Întocmită în 1936 la Timișoara, nu a primit finanțare.
- **Fr. Klampfer** și **Ad. Zsutty : *„Aritmetica pentru clasele a V-a, a VI-a și a VII”*.** Întocmite în 1936 la Timișoara, nu au avut finanțare.
- **Adalbert Zsutty** și **Gheorghe Atanasiu : *„România – carte de geografie pentru institutele de surdo-muți”*.** Întocmită în 1936 la Timișoara, nu a avut finanțare.

https://biblioteca-digitala.ro
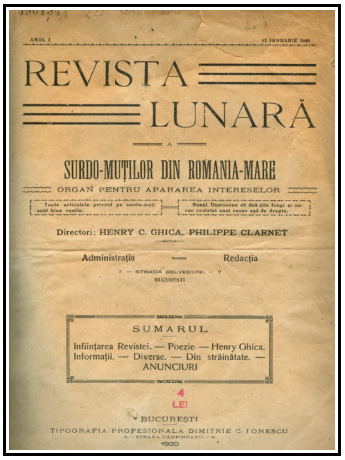
- **Adalbert Zsutty** și **Gheorghe Atanasiu : *„Continentele – carte de geografie pentru institutele de surdo-muți”.*** Întocmită în 1936 la Timișoara, nu a avut finanțare.

-**Dimitrie Rusceac : *„Cetirea și vorbirea. Curs de limbă pentru elevii surdo-muți. Pentru clasa a IV-a de surdo-muți”.*** Era pregătită pentru editare în anul 1940 dar, din cauza evenimentelor istorice ale acelui an, institutul a trebuit să se refugieze.

4.11. Publicații periodice.

Din [Moldovan-2015. Partea a VI-a].

Revistele erau necesare atât cadrelor didactice medico-pedagogice, cât și comunităților surzilor adulți. Din această cauză, nu este de mirare strădania celor care le-au înființat și difuzat.

ANUL I 15 IANUARIE 1920

REVISTA LUNARĂ

A

SURDO-MUȚILOR DIN ROMANIA-MARE

ORGAN PENTRU APARAREA INTERESELOR

Toate articolele privind pe surdo-muți sunt bine venite.

Nimic Duminecă să dică lungu ai au: cine trebuie unul numai nu de drepte.

Director: HENRY C. GHICA, PHILIPPE CLARNET

Administrația — Redacția

7 — STRADA BELVEDERE — 7

BUCUREȘTI

SUMARUL

Inființarea Revistei. — Poezie. — Henry Ghica. Informații. — Diverse. — Din străinătate. — ANUNCIURI

4 LEI

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA PROFESIONALA DIMITRIE C. IONESCU

STRADA CÂMPINEANU — 9

1920

„Revista lunară a surdo-muților din România Mare”

A apărut la București la 15 ianuarie 1920, dar a avut doar 3 (trei) apariții :

-Nr. 1/ 15 ianuarie 1920.

-Nr. 2/15 februarie 1920.

-Nr. 3-4/martie-aprilie 1920.

După această apariție a dat faliment.

Redactori : Henry Ghica, Philippe Clarnet.

1. EVFOLYAM. CLUJ-KOLOZSVÁR, 1927. JANUÁR—FEBRUÁR HÓ. 1—2. SZÁM.

SIKETNÉMÁK VILÁGA

Bevezető.

„Siketnémák világa” (Lumea surdomuților)

Revistă lunară în limba maghiară apărută la Cluj. A avut 3 (trei) apariții :

-Nr. 1-2/ian.-feb. 1927.

-Nr. 3/martie 1927.

-Nr. 4-5/aprilie-mai 1927.

După această apariția a dat faliment.

Redactor : Kabán József, profesor la Institutul de Surdomuți din Cluj.

https://biblioteca-digitala.ro

Curierul Surdo-Muților
Taubstummen-Bote

Orgănul Surdo-Muților din Moldova de Sus
Organ der Taubstummen der Oberen Moldau
(Romania)

No. 1. Cernăuți, fiurtile-Mai-Iunie 1927. Anul I.

Către cititorii noștri.

Ioan Bogdag.

Ioan Bogdag

„Curierul Surdo-Muților. Taubstummen-Bote”

Revistă trimestrială bilingvă (româno-germană) apărută la Cernăuți. A avut 3 (trei) apariții :

-Nr. 1/trimestrul II – 1927.

-Nr. 2/trimestrul III – 1927.

-Nr. 3-4/trim. IV-1927 + trim.I-1928.

Apoi a dat faliment.

Redactor : Teodot Cernăuțeanu.

Lumea noastră

Revistă editată de profesorii Institutului de orbi și surdo-muți „Regina Maria” din Cernăuți și Comitetul școlar de pe lângă această școală.

Redactor responsabil: Dimitrie Rusceac.

Administrația și Redacția: Cernăuți, strada Aviator Gagea No. 4. Imprimeria Institutului de orbi și surdo-muți din Cernăuți.

Abonamentul 60 lei pe un an. Prețul unui exemplar 5 lei.

Apare lunar, cu excepția lunilor iulie și August.

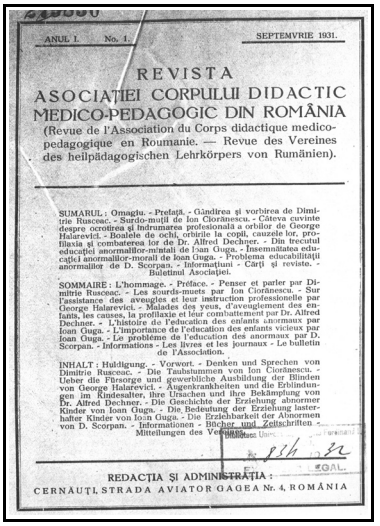
Anul I. Cernăuți, Maiu 1931 No. 1

Iubiți colegi,

„Lumea noastră”

Revistă lunară editată de profesorii Institutului de Surzi din Cernăuți, cu scopul de a suplini lipsa manualelor de specialitate și a manualelor școlare. Primul număr a apărut în luna mai 1931 și revista s-a menținut exact un an, ultimul număr fiind în aprilie 1932. A publicat materiale didactice folositoare profesorilor, și elevilor.

Redactor : Dimitrie Rusceac.

ANUL I. No. 1. SEPTEMVRIE 1931.

REVISTA
ASOCIAȚIEI CORPULUI DIDACTIC MEDICO-PEDAGOGIC DIN ROMÂNIA
(Revue de l'Association du Corps didactique medico-pedagogique en Roumanie. — Revue des Vereines des heilpädagogischen Lehrkörpers von Rumänien).

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
CERNĂUȚI, STRADA AVIATOR GAGEA Nr. 4, ROMÂNIA

„Revista Asociației Corpului Didactic Medico-Pedagogic din România”

Revistă lunară editată la Cernăuți de asociația profesorilor aparținând de Ministerul Instrucțiunii. Primul număr a apărut în septembrie 1931, iar ultimul în decembrie 1936. La acea dată a falimentat.

A avut mai mulți redactori : Dimitrie Rusceac, Ioan Guga, Francisc Marcinovschi, Napoleon Scarlat și Dimitrie Scorpan.

A publicat materiale de specialitate destinate educării surdomuților, orbilor, debililor mintali și pentru reeducare.

https://biblioteca-digitala.ro

„Răsăritul nostru”

Revistă cu apariție lunară a Asociației Surdomuților din București.

A avut cea mai lungă apariție dintre toate revistele interbelice care au avut legătură cu viața și educația surdomuților, apărând neîntrerupt timp de 17 ani, între februarie 1932 – ianuarie 1949.

Pe întreaga perioadă a avut ca redactor pe Vasile Dimitriu-Leorda, surdomut și un cunoscut sculptor al acelor ani.

Primele cinci numere (februarie – iunie 1932) au apărut la Focșani, iar următoarele la București. În cadrul revistei s-au publicat articole de specialitate, aspecte din viața surzilor, informații din străinătate despre învățământul surzilor, beletristică și umor. Începând din 1937 a fost unica revistă pentru surzi care apărea în România.

4.12. Asociații ale surdomuților adulți.

Orice relatare oficială despre înființarea în țara noastră a unei asociații a surdomuților adulți începe cu evenimentul care s-a petrecut la București în data de 9 noiembrie 1919 când s-a înființat ***„Societatea Amicală a Surdomuților din România”*** sub patronajul Majestății Sale Regina Maria. Tribunalul Ilfov, secția notariat, a autentificat statutul societății cu nr. 329/5 ianuarie 1920. Primul președinte al acestei societăți a fost ales domnul Philippe Clarnet, surdomut, școlarizat la Viena.

Din informațiile culese dela filiala timișoreană a Asociației Surzilor aflăm că la **primul Congres Național al Surzilor din România, ținut la Arad în zilele de 25-26 decembrie 1924**, Timișoara nu a trimis niciun reprezentant. Ne întrebăm : *„De ce ?”.* [As.Surzi.Timișoara]. Un răspuns ni-l dă Teodot Cernăuțeanu în revista „Curierul surdo-muților” din Cernăuți : „*Într-o măsură largă au contribuit la această pasivitate a surdo-*

https://biblioteca-digitala.ro

muților provinciali și stările tulburi-nelămurite a consorților regățeni. Pe lângă aceasta și unii indivizi surdo-muți din Vechiul Regat, în turajul lor prin Ardeal și Banat, au căutat să se impuie ca „stăpânii" celor de aici, exploatând buna credință și excrocând pe cei slabi de înger. Citățm cazul lui Philippe Clarnet !". [Curierul S-M-nr.1/1927-p.6]. Iată deci că, lipsa de delicatețe și de cinste a lui Philippe Clarnet și a celor din jurul său a dus la o reticiență din partea surzilor existenți la vest de Carpați, fapt ce a făcut ca acest prim pas să fie un eșec.

Au fost necesari doi ani de muncă organizatorică, debarcarea lui Philippe Clarnet din funcția de președinte și înlocuirea lui cu prințul Henry Ghica, surdomut educat în Franța, pentru ca **în zilele de 24, 25 și 26 octombrie 1926 să se organizeze la București un adevărat Congres Național al Surzilor din România,** realmente reprezentativ. Au participat 70-80 de surdomuți din toată țara. Delegații veniți din provinciile alipite au fost : 3 din Timișoara, 3 din Cluj, 2 din Arad și 1 din Cernăuți. Pe lângă delegați, au mai participat oaspeți din Târgu Mureș, Constanța, Focșani, Cluj, Arad, Timișoara, Cernăuți, București, etc. Aflăm și numele șefilor delegaților : Adalbert Herczeg (Cluj), Corneliu Popovici (Arad), Petru Wolf (Timișoara) și Henry Ghica (București). Au mai participat, ca invitați : Sevastia Popescu (directoarea Institutului de Fete Surde din București), Dr. Mețianu (prof. univ. O.R.L.), Dr. I. Țețu (docent univ. O.R.L.), Dr. Mina Minovici (prof. univ. medicină legală), Dr. E. Daraban, Col. Petrescu (drectorul Institutului de Surzi Focșani). Lucrările au avut loc în sala Sindicatului Ziariștilor din B-dul. Carol. Ideea generală ce s-a desprins din discursurile tuturor participanților a fost crearea în viitor a unei ***„Uniuni Naționale a Surdo-Muților din România"***, propunere total diferită de cea inițială a integrării tuturor în societatea bucureșteană. În final s-a propus ca următorul congres să aibă loc în anul 1928, la Timișoara. [Curierul S-M-nr.1/tr. II. 1927-p.6].

Nu cunoaștem, în amănunt, desfășurarea discuțiilor pe tema înființării unei asociații/uniuni naționale, însă, o informație din luna septembrie 1927, relatată de revista [Curierul S-M-nr.2/tr. III. 1927-p.8], ne relevă faptul că tensiunile încă persistau : *„**Cluj.** La 25 septembrie a.c.* [1927] *trebuia să aibă loc întâlnirea reprezentanților tuturor asociaților de surdomuți, pentru a se înființa o organizație românească pe țară și să se discute programul congresului pe anul viitor. Cu regret s-a constatat lipsa reprezentanților din Timișoara și Oradea, cu toate că Timișoara a propus ca locul de desfășurare să fie Clujul. Lipsa fără motiv și scuze i-a indispus pe cei dela București, Cernăuți și Cluj. Consecințele absenței le-a suportat Timișoara. Întâlnirea a trebuit să fie amânată pentru primăvara*

https://biblioteca-digitala.ro

următoare”. Tratativele pentru înființarea unei organizații naționale au continuat și în anii 1930. Le vom urmări puțin mai târziu.

Într-un capitol precedent, am informat cititorii că orașele ce dispuneau de institute de surzi, la vest de Carpați (Clujul, Aradul și Timișoara), și-au înființat asociații încă din anii 1913-14. Datele exacte sunt destul de rare, însă, atunci când apar ne oferă imaginea unor asociații puternice. Iată un exemplu din aceiași revistă „Curierul Surdo-Muților” din Cernăuți : ***„Societatea literară și de ajutorare a Surdo-Muților din Banat Timișoara.*** *Societatea cons. timișoreni pare a face progrese. Aceasta se datorește faptului că majoritatea membrilor sunt culți. După constatări personale, numărul cel mai mare de maeștri surdo-muți îl deține Timișoara. Anul trecut surdo-muții au înființat aici un club de atletică. Cu toate neajunsurile materiale și unele înfrângeri, el face progrese. La adunarea generală trecută a societății surdo-muților s-a ales următorul comitet : președinte Eduard Becker, vice Petru Wolf, secretar Dawid Aranioș, casier Carol Maroși, econom Emeric Görgei, controlori Petru Doboș și Petru Lavas, protocolistă Dora Anica, cum și 8 membri fără funcție. Societatea numără 120 membrii activi”*. [Curierul S-M-nr.2/tr. III. 1927-p.8].

Echipele de fotbal ale Asociațiilor de Surdomuți din Timișoara și Arad, înaintea meciului susținut la Timișoara în ziua de 18 iunie 1926.

Din [As.Surzi.Timișoara-coperta 2].

https://biblioteca-digitala.ro

Faptul că se autodenumea și „societate de ajutorare” nu era o exagerare. Aceste societăți aveau și o activitate asemănătoare cu cea a „caselor de ajutor reciproc” de azi, putând acorda împrumuturi financiare. La sfârșitul anului 1927 societatea timișoreană deținea : un fond de rezervă de 63.873 lei, plus 13.202 lei în casa de bani. La acea dată erau cereri de împrumut în valoare de 10.908 lei. [Curierul S-M-nr.3-4/oct.1927-mart. 1928–p.10]. Cum puteau ei să aprobe trimiterea fondurilor la București fără a avea convingerea că aceste împrumuturi nu vor fi sistate ?

Respectivul „club de atletică”, despre care s-a amintit mai sus, a fost inaugurat la 18 iunie 1926 printr-un meci de fotbal susținut cu echipa Asociației Surzilor din Arad, înființată anterior (vezi imaginea de mai sus).

Despre asociația/societatea din Arad, revista [Curierul S.M.-nr.3-4/tr.IV.1927-tr.I.1928, p.9] ne informează că s-a reales comitetul de conducere și președinte era Corneliu Popovici, vicepreședinte – M. Frisch. Adresa asociației se afla în str. Șincai nr. 4. Avea un buget de 85.000 lei. S-a hotărât trimiterea a doi delegați la congresul surdomuților dela Praga.

Referitor la asociația clujană, Kabán József, profesor la Institutul de Surzi și redactorul revistei *„Siketnémák világa”* (Viața surdomuților), ne informează că formalitățile de recunoaștere a asociației (înființată inițial în anul 1913), desfășurate la Judecătoria din Cluj, s-au încheiat în anul 1922. Denumirea oficială era : ***„Asociația de Autoajutorare și Cultură Generală a Surdomuților din Ardeal” (Az Erdélyi Siketnémák Önsegélyző és Közművelődési Egyesülete).***

Amănuntele referitoare la asociațiile/societățile din Cluj, Arad și Timișoara sunt puține. Cele oferite în această lucrare au fost găsite în presa surdomuților din acei ani. În afara împrumuturilor și a meciurilor de fotbal, acestea organizau baluri, petrecerea revelioanelor, serbau „Lăsata secului” care în zonă se numea „fărșang” după germanul „fasching”, maialuri (picnicul lunii mai) și spectacole de cabaret susținute de artiști surzi. Se închiria un restaurant și banii proveniți din astfel de manifestări cultural-distractive îmbogățeau bugetul asociației. În perioada interbelică, niciuna din asociațiile existente la vest de Carpați nu a aderat la societatea bucureșteană, ele au rămas totalmente autonome. Nu avem informații despre modul în care au evoluat asociațiile din Arad și Cluj, dar nici despre grupările mai mici care știm că au existat în Oradea și Târgu Mureș. Știm doar că cea din Timișoara s-a autodesființat în anul 1932 datorită faptului că banca la care avea depuși banii a dat faliment, în urma crizei economice. [Răs.nost.-nr.63/apr.1937-p.2]. Ultima acțiune a asociației timișorene, care s-a transmis până la noi, a fost în anul școlar 1931-32, când a solicitat

https://biblioteca-digitala.ro

cursuri de limbă română pentru surzii care făcuseră școala în limba maghiară. Inspectoratul General Sanitar, de care depindea aşezământul timişorean, a aprobat aceste cursuri cu Ordinul nr. 7314/1931. Cursurile s-au ținut în anului școlar 1931-32, fiind ținute de profesorii Gheorghe Atanasiu și Francisc Klampfer. Programul de desfășurare era miercurea dela 19-21 și duminica dela 8-10. Cursurile nu au fost gratuite. Fiecare cursant a plătit 500 lei (ceea ce ne relevă faptul că, deși erau în plină criză economică, surzii respectivi își permiteau o astfel de cheltuială), iar banii s-au folosit pentru editarea de manuale școlare speciale. [Anuar Timiș.1931-32, pag.16] și [Moldovan-2010, pag. 252].

Nota autorului : Dacă se dorește o expunere mai completă a evenimentelor petrecute în asociațiile din Ardeal, ar fi necesară o cercetare a presei acelor ani din localitățile respective : Arad, Cluj, Oradea, Târgu Mureș, etc. Actualmente nu dispun decât de informațiile oferite.

Înainte de a trece la asociațiile din Cernăuți și București, este necesar să informez cititorii despre evoluția situației din Timișoara. După autodesființarea asociației în 1932, lucrurile au stagnat doar timp de cinci ani. **În anul 1937 surzii timișoreni s-au reorganizat într-o nouă asociație**. Inițiativa a avut-o croitorul **Belean Nicolae** (auzitor) care avea doi surzi angajați în atelierul său. Acesta i-a ajutat să se organizeze, să-și găsească un sediu (primul sediu : str. Tudor Vladimirescu nr. 24; din 1938 : str. Tudor Vladimirescu nr. 7) și chiar să-și facă o nouă echipă de fotbal („Progresul-Tăcerea") care, în același an a fost admisă în campionatul orășenesc. A fost prima echipă de surdomuți din România admisă într-un campionat oficial. Echipa se compunea din : Florea, Bogdan, Pantici, Flaton, Kerem, Klein, Jibrița, Chilian, Moraru, Romilă, Kirch și Mihai. Doi ani mai târziu, în 1939, doi componenți ai echipei, Bogdan și Romilă, au fost cooptați în echipa națională de surzi care a participat la Olimpiada Jocurilor Tăcute dela Stockholm. După câțiva ani, în lotul naționalei de fotbal a surdomuților, care a prestat meciuri tur-retur cu Ungaria și Bulgaria, erau deja opt timișoreni. Separat, echipa de fotbal a surzilor din Timișoara a mai susținut meciuri tur-retur cu echipa de surzi din Budapesta. Nu a fost singura preocupare a asociației. La sediul pe care și l-au amenajat se juca remi, table, tenis de masă, domino, etc. Era interzisă consumarea băuturilor alcoolice. S-au organizat ieșiri la Pădurea Verde și pe malul Timișului, dar și deplasări în grup la Arad, Reșița sau Lipova. În anul 1948, același organizator Belean Nicolae, a obținut pentru asociația surzilor un nou sediu aflat la intersecția străzilor Treboniu Laurean cu Gheorghe Doja (sediu deținut de asociație până în anul 2007). În anul 1953, când statul român a decretat înființarea, în

https://biblioteca-digitala.ro

toată țara, de Asociații ale Surzilor, această a doua asociație timișoreană era stabilă și nu a făcut decât să-și predea întregul patrimoniu noii asociații care era acum oficială. [Moldovan-2010, pag. 252-253].

Să părăsim acum Timișoara și să ne deplasăm în alte provincii.

La **Cernăuți**, datorită faptului că institutul de surzi se înființase abia în anul 1908, o astfel de asociație s-a înființat abia ***la 30 ianuarie 1927*** și s-a numit ***„Societatea Culturală de Ajutorare a Surdo-Muților din Cernăuți”.*** Președinte a fost ales maistrul tipograf Teodot Cernăuțean, absolvent al Institutului de Surdomuți din Cernăuți și redactor a revistei „Curierul Surdo-Muților. Taubstummen-Bote”. Societatea a funcționat până în 1940. Unul din obiectivele propuse era de a înființa în Cernăuți o Școală Profesională pentru surdomuții adulți și pentru realizarea acesteia a făcut diferite memorii la oficialitățile centrale și locale, însă responsabilitatea s-a plasat dela unii la alții și, în final, respectiva școală nu s-a mai înființat. Mai aflăm că, la finalul anului 1927 societatea dispunea de un fond de 23.736,50 lei și hotărâse trimiterea unui reprezentant la Congresul Internațional al Surdo-Muților dela Praga. [Curierul S.M.-nr.3-4/tr.IV.1927-tr.I.1928, p.9]. Și în cazul asociației din Cernăuți ar trebui răsfoite ziarele vremii, în special „Glasul Bucovinei”, care până în 1940 ar putea să ne ofere informații suplimentare despre activitatea ei.

Între timp, la **București**, societatea înființată în 1919 își continua activitatea. La finalul anului 1927 avea 78 de membrii activi, iar președinte era G. Brigadoi, cu Ion Petrescu secretar. Fondul bănesc rămas după încheierea tuturor încasărilor și plata tuturor cheltuielilor era de 30.535,28 lei. Pentru congresul dela Praga s-a hotărât trimiterea a doi delegați. [Curierul S-M-nr.2/tr. IV.1927-tr.I.1938, p.9].

Începând cu luna februarie 1932, revista „Răsăritul nostru” ne oferă mai multe informații. Dintre acestea amintim :

S-au continuat încercările de unire a tuturor surzilor din țară, apelându-se la asociațile de surdomuți din Timișoara, Arad, Cluj și Cernăuți, să *„se contopească”* cu cea din București și să formeze o Federație Unită a Surdomuților din România. Ca prim obiectiv, după eventuala unire, se spera că în 2-3 ani s-ar putea realiza un *„Palat al federației”*, dotat cu o sală de teatru-cinema, bibliotecă, muzeu, restaurant, ateliere de croitorie, cismărie, tâmplărie, un cămin și o școală serală pentru adulți. [nr.5/iun. 1932-p.1]. Nu știm cât de diplomatice erau aceste tratative însă, acel „prim obiectiv” nu se putea realiza fără banii primiți din provincie. În plus, asociația condusă de V. D. Leorda nu cuprindea pe toți surzii din București. În articolul *„Unirea*

https://biblioteca-digitala.ro

face puterea” din revista „Răsăritul nostru” [nr.47/dec.1935-p.1], domnul Leorda recunoștea că *„din cei aproximativ 700 de surdomuți cât se pare că erau în București și împrejurimi, doar 80 erau înscriși în asociația sa”*. În plus, se pare că „Asociația Amicală” nu era unica asociație a surzilor din București. Din aceași revistă „Răsăritul nostru” [nr.102/iul.1940-p.2] aflăm că mai exista o asociație condusă atunci de Nicolae Vartan și care avea un „Club Atletic al Surzilor”, aflat în continuă divergență cu Clubul Sportiv al Asociației Amicale. Iată deci că „reprezentanta surzilor din România” nu era decât o asociație minoritară. Cu toate acestea, își aroga dreptul de a lua contact cu alte asociații din străinătate și participa la congrese fără a invita confrații din țară. Unde erau vremurile anilor 1920, când fiecare asociație hotăra câți reprezentanți să trimită la un congres internațional ?

Un grup de surdomuți din București în perioada interbelică.

Din [www.okazii.ro]

Și pentru că veni vorba despre congrese internaționale ale surzilor „Răsăritul nostru” de oferă mai multe informații.

- În lunile septembrie sau octombrie 1932 era planificat ținerea unui Congres Internațional al Surdomuților la București [nr.5/iun. 1932-p.1], dar în [nr.9/oct.1932-p.1] aflăm că autoritățile au motivat faptul că nu pot susține o astfel de cheltuială din cauza restrângerilor bugetare.

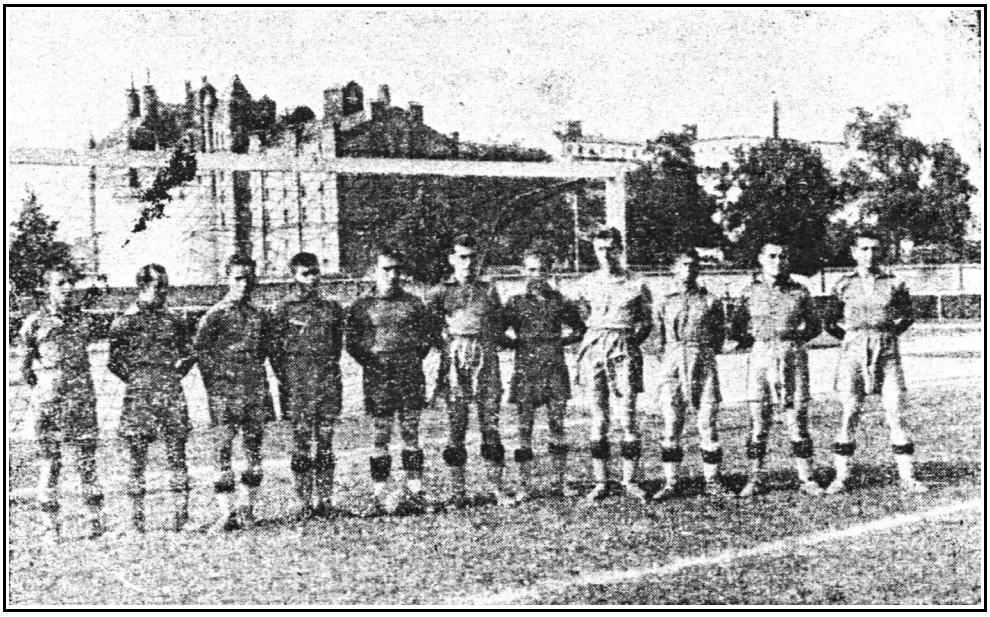
- La congresul „**Uniunii intelectuale a surdomuților”** dela Londra

https://biblioteca-digitala.ro

(15-18 sept. 1932) a fost prezent doar V. D. Leorda. [nr.6/iul.1932-p.2].

- La Paris între 31 iul. - 6 aug. 1937 a avut loc Al Cincelea Congres Internațional al Surdo-Muților. Au participat 33 de delegații din străinătate și 800 de francezi. Din partea României a participat o delegație de două persoane, V. D. Leorda și un coleg, care a propus ca următorul congres să aibă loc la București, în luna august 1940 (!!?!!). [nr.68/sept. 1937-p.1-2]. (Cine urma să plătească cheltuielile ? S-a mai încercat organizarea unui congres în octombrie 1932, dar guvernul refuzase să-l sponsorizeze. Oare avea mandat din partea autorităților să facă o astfel de propunere ?).

O situație similară s-a produs și cu ocazia formării delegației pentru Olimpiada Surzilor dela Stockholm din 23-28 august 1939. România a participat la întrecerile de fotbal, natație, scrimă și tir. În final s-a clasat pe locul 11 cu 3 puncte. Delegația s-a format doar din membrii Asociației Amicale. O excepție s-a făcut pentru doi fotbaliști din Timișoara, însă, dela Clubul Atletic al Surdomuților din București condus de Nicolae Vartan nu s-a admis niciun sportiv. [Răs.nostru din mart.-oct.1939].

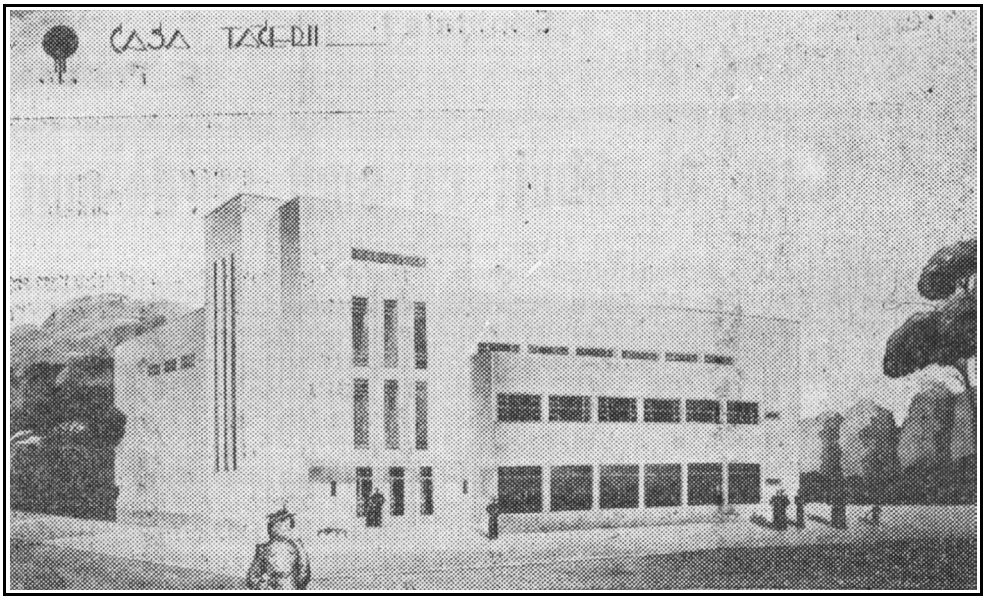
Echipa de fotbal a României care a participat la Olimpiada Tăcerii de la Stockholm în 1939, fotografiată pe stadionul Kristine-bergs.

din [Răs.nost.-nr.120/ian.1942-p.3]

Una din preocupările asociației bucureștene a fost construirea unei Case a Tăcerii, care să fie un sediu reprezentativ pentru conducerea unei

https://biblioteca-digitala.ro

Asociații Naționale a surzilor. S-au făcut multe eforturi, s-a făcut o colectă de bani, memorii către autorități, au fost chiar în audiență la Regina Maria. Au avut și proiectul arhitectei Ileana Ionescu dar, în final au trebuit să se mulțumească cu achiziționarea unui imobil la nivelul fondurilor pe care le aveau. Din păcate, această achiziție, deși sub nivelul pretențiilor inițiale, nu a fost deținută de asociație decât doi ani, între 1939-1941. În cursul anului 1940 președintele asociației, domnul V. D. Leorda, a fost îndepărtat dela conducere, iar în septembrie 1941, noua conducere a vândut acest imobil (care aducea un venit anual de 70-80.000 lei, din închirieri) cu suma derizorie de 735.000 de lei. Aprobarea o primiseră dela o *„adunare generală de gură cască”*, pe care i-a amețit cu o serie de promisiuni deșarte. În acest fel surdomuții și-au pierdut „Casa tăcerii”. [nr.120/ian.1942-p.1].

Proiectul arhitectei Ileana Ionescu pentru Casa Tăcerii din București.

din [Răs.nost.-nr.59/dec.1936-p.1]

Asociația Amicală a Surzilor din București avea și preocupări culturale. A organizat diferite expoziții cu lucrări ale surzilor : picturi, sculpturi, icoane argintate, țesături, etc. Unele erau deschise la sediul asociației dar, au fost cazuri în care s-a primit pentru folosire holul Ateneului Român sau alte locații importante.

A înființat un Club de turism care a organizat excursii în stațiuni balneoclimaterice, la mănăstirile din jurul Bucureștiului, dar și vizitări de muzee, a Institutului Mina Minovici, Muzeul militar, Pinacoteca Ateneului,

https://biblioteca-digitala.ro

Muzeul Simu, Muzeul Toma Stelian, Muzeul de Artă Religioasă, Muzeul Municipiului, Muzeul Kalinderu, etc.

„Casa Tăcerii" din București, deținută între anii 1939-1941.

din [Răs.nost.-nr.120/ian.1942-p.4]

Clubul Sportiv al Surdomuților de pe lângă Asociația Amicală din București s-a înființat în anul 1934. Echipa de fotbal a acestui club a avut multe meciuri amicale cu diferite echipe de auzitori, însă, nu a primit aprobarea să joace în campionatul oficial. În anul 1937, Clubul Sportiv s-a afiliat la Federația Internațională a Sporturilor Tăcute. [nr.67/aug.1937-p.2]. În pregătirea participării la Olimpiada dela Stockholm, în 1938 echipa de fotbal a avut meciuri de pregătire cu Bulgaria, tur-retur, și cu Ungaria, la București. [nr.67/aug. 1937-p.2].

Începând din vara anului 1940 între cele două cluburi sportive ale surdomuților bucureșteni (Clubul Sportiv al Asociației Amicale și Atletic Club a lui Nicolae Vartan) au avut loc tratative de unificare. Finalizarea acestei unificări a avut loc la 8 decembrie 1940. [nr.108/ian.1941–p.4]. Între timp, pe lângă secția de fotbal s-au mai înființat și secțiile de atletism, înot, tir și turism. [nr.106/nov.1940 – p. 3].

https://biblioteca-digitala.ro

4.13. Literatura beletristică referitoare la surzi.

Din [Moldovan-2015-Partea a V-a (pag.323-382)].

Perioada interbelică din țara noastră a creat ***pionieratul românesc al literaturii beletristice, care ia în considerare existența persoanelor fără auz.*** Este posibil ca înaintea Primului Război Mondial, în mod izolat, anumite scrieri să fi atins și problema existenței persoanelor fără auz, însă, în anii 1920 și 1930 numărul scrierilor care le sesiza prezența a fost mult mai mare. Tot în acea perioadă au apărut și autori surzi. Acest fapt nu este de neglijat deoarece, când un surd pune mâna pe „pană" și cu ajutorul ei așterne pe hârtie o anumită întâmplare, acest lucru trebuie să-l privim cu o atitudine de religiozitate, chiar dacă rezultatul obținut nu depășește ștacheta care să-i dea dreptul de a accede în nobila castă a ceea ce numim, *„belles lettres"*. Strădania de care dă dovadă un surd, atunci când compune un text, este infinit mai mare decât cea depusă de un auzitor pentru aceeași acțiune. Efortul de a reuși să transpună pe hârtie gândurile propriei imaginații, în idei formate din cuvinte, vor fi apreciate de cei ce se ocupă cu educarea surzilor și care cunosc de ce zbucium interior a fost necesar, de ce judecăți și raționamente, pentru ca să reușească acest lucru.

Nu toți autorii care au creat personaje fără auz au fost ei înșiși surzi. Era natural ca, de vreme ce surzii reprezentau o anumită minoritate, acțiunea unor lucrări literare scrise de autori auzitori, să se intersecteze uneori cu anumiți surzi. Am putea spune că numărul autorilor auzitori, care au atins problematica surzilor, este mult mai mare decât cel al autorilor surzi. În plus, și calitatea lucrărilor o depășește, în general, pe cea a surzilor. Este un lucru perfect normal, deoarece surzii nu înțeleg figurile de stil, folosesc cu greu deducțiile logice și înțeleg cu dificultate noțiunile abstracte.

Pe lângă scrierile efectuate de autorii români, surzi sau auzitori, în România interbelică au mai circulat și traduceri ale unor autori străini, care au găsit de cuviință să introducă surdomuți printre personajele create de ei.

Apariția surdomuților sau a surdomutității în anumite scrieri literare ne poate oferi o idee despre felul în care ei erau percepuți de autor, de către întreaga societate în ansamblul ei și reprezintă un adevărat barometru al nivelului de civilizație la care s-a ajuns.

Nu am pretenția că am găsit toate producțiile beletristice care, în perioada interbelică, au atins problematica surzilor sau a surdomutității dar, pot să ofer o imagine de ansamblu care poate fi completată oricând.

https://biblioteca-digitala.ro

Revistele care se adresau surzilor au început, încă din 1920, să ofere și lucrări beletristice. Cele care au avut o viață scurtă („Revista lunară a surdo-muților din România Mare", „Siketnémák világa", „Curierul surdo-muților. Taubstummen-Bote" și „Lumea noastră") au contribuit destul de puțin la publicarea lor dar, revista care a avut cea mai mare contribuție la nașterea acestui tip de literatură a fost „Răsăritul nostru".

Nu doar revistele destinate surdomuților au publicat lucrări beletristice despre surzi. Astfel, revista „Ramuri – Drum drept" a publicat poezia lui **Nicolae Iorga : *„Surdul din Iasos".*** Revista „Realitatea ilustrată" a publicat povestirea lui **Sandu Vornea : *„Drumurile foamei"*** în care este cuprinsă și tragedia surdului Vesalon. **Tudor Mușatescu** atinge problema surzeniei senile în piesa ***„Sosesc deseară".*** Revista „Cuget clar" a publicat povestirea tristă a lui **Aurel George Stino : *„Mutul".*** Revista „Universul" a publicat relatarea lui **Valeriu Mardare : *„Bravo agent !"*** despre agentul surdomut Petre Popescu care, spre sfârșitul anilor 1930 dirija circulația la intersecția dintre Calea Victoriei și B-dul. Elisabeta. **Victor Eftimiu,** în cadrul volumului „Fum de fantome – Evocări" are o relatare întitulată ***„Amurg la Maglavit"*** în care câțiva surzi așteaptă o minune ce nu mai vine.

În general, cele mai multe lucrări sunt sub formă de proză scurtă dar, întâlnim și poezii. Voi prezenta inițial **autorii surdomuți :**

1. Teodot Cernăuțeanu din Cernăuți, o lucrare autobiografică *„25 de ani în slujba umanității"* și a tradus poezia *„Odă închinată lui Samuel Heinicke".*

2. Silvia Dimitriu-Leorda din București, a publicat în revista „Răsăritul nostru" un număr de 17 lucrări de proză scurtă și poezia *„Balada celor lipsiți de auz și grai".*

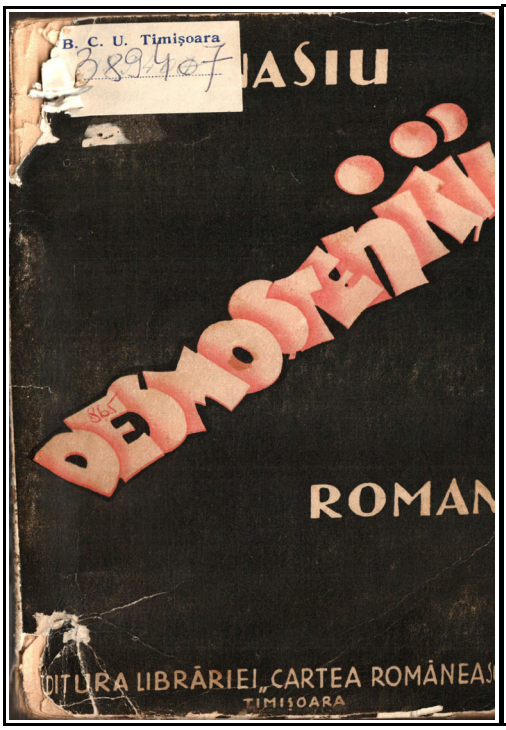
3. Vasile Dimitriu-Leorda din București a editat primul roman scris de un surdomut : *„Înfrângerea destinului"* (1938).

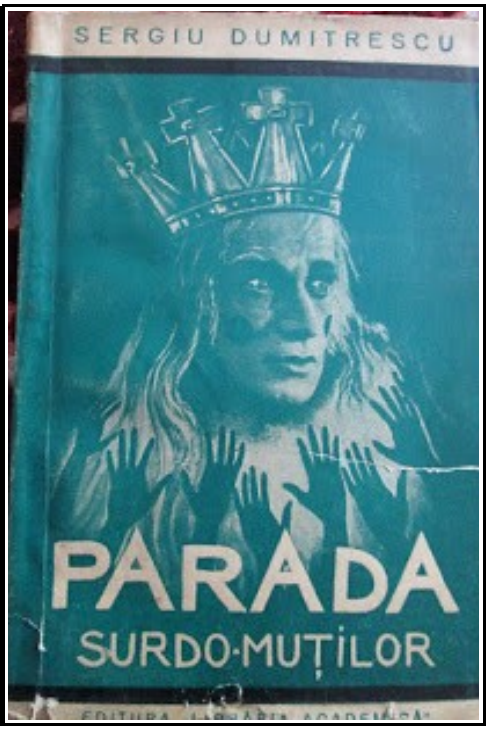
4. Brătilă I. Victor din Focșani a publicat în revista „Răsăritul nostru" povestirea *„O tragedie a unui surdomut".*

https://biblioteca-digitala.ro

Pe lângă creaţile surzilor români au mai fost publicate traduceri din scrierile unor surzi străini ca : R. Fresquet (Franţa), Louis Bouisant (Franţa), Gustino Ambrozi (Italia) şi Ida Boy-Ed (Anglia).

Doi autorii auzitori, au publicat romane cu personaje surde :

- Gheorghe Atanasiu : *„Desmoşteniţii”* (Timişoara, 1935) – primul roman românesc la care personajul principal şi mai multe personaje secundare sunt surde.

- Sergiu Dumitrescu : *„Parada surdo-muţilor”* (Bucureşti, 1936).

Dintre ceilalţi autori auzitori amintim : C. Pretorian, Aurelian Popovici, Colonel Alexandru V. Lăscar şi Vicontesa de Cannoc-Lanzoc.

Parcurgând producţiile în versuri sau proză făcute de surdomuţi, vom găsi multă naivitate şi multă incertitudine. Unor povestiri le lipseşte „conflictul” şi au devenit doar relatări a unor întâmplări prin care eroul principal trece fără a fi deranjat, fără a avea duşmani, fără a ne da emoţii, fără a se creia un „suspans”. Acţiunile lui sunt acceptate de cei din jur, tot ce-şi propune reuşeşte să îndeplinească fără a întâlni nicio piedică şi toţi sunt bucuroşi să-l laude şi să-l ajute. Deznodământul unor astfel de întâmplări este previzibil şi, prin aceasta, nimic nu ne captivează. [vezi romanul „Înfrângerea destinului”].

https://biblioteca-digitala.ro

Alte lucrări seamănă mai mult cu niște reportaje sau cu informații culese din goana condeiului unui ziarist. În ele personajul (la persoana întâia sau a treia), este prezentat ca victimă a societății sau a unor boli, de obicei meningita. În aceeași categorie putem cuprinde și lucrările care ne prezintă eroismul surzilor în diferite situații conflictuale.

Indiferent de faptul că valoarea literară a acestora este îndoielnică sau nu, trebuie să vedem că în spatele acestor încercări naive, pe lângă efortul intelectual titanic făcut de surdul ce a relatat întâmplarea, se ascunde un puternic mesaj : *„familiile sărace, care dau cel mai mare număr de surdomuți, au nevoie de o ridicare a nivelului de trai; copiii nou născuți au nevoie de o asistență medicală continuă și eficientă; este nevoie de un învățământ special care să școlarizeze și să profesionalizeze pe toți copiii surdomuți; adulții surdomuți trebuie să aibă locuri de muncă și să fie asistați social; și în plus, trebuie înțeles că persoanele surde nu trebuie batjocorite, nu trebuie jignite, nu trebuie privite cu suspiciune și nu trebuie excluse din colective”*, așa cum s-a întâmplat cu personajul din „Glasul cel mare” de Ida Boy-Ed. Acesta este mesajul ce trebuie înțeles, iar autorii, surzi sau nu, ce au oferit producții literare, au dorit să ne facă să înțelegem că ***surzii nu trebui să fie niște „dezmoșteniți”, ei fiind persoane ca noi toți***.

Nu toate încercările literare sunt mediocre. Între cele prezentate se găsesc și câteva lucrări deosebit de bine conturate și realizate. Printre scrierile oferite de Silvia Dimitriu-Leorda și Aurelian Popovici, o bună parte sunt demne de o apreciere unanimă. Romanul „Desmoșteniții” a lui Gheorghe Atanasiu are toate ingredientele unei lucrări care, alături de alte scrieri literare ale autorului, l-au recomandat să facă parte printre scriitorii menționați de George Călinescu în celebra sa „Istorie a literaturii române”.

Nu trebuie trecut cu vederea nici romanul lui Sergiu Dumitrescu, „Parada surdo-muților”, care alături de „A fi sau a nu fi surd” a Silviei D. Leorda atacă o problemă cu o profundă analiză socială. Din ele se desprinde concluzia că lumea surzilor este o lume curată, protejată de divinitate, pe care restul oamenilor nu pot decât să o profaneze.

În „Tragedia unei renunțări” a Silviei D. Leorda, sufletul imaculat al surzilor și puterea lor de analiză sunt ridicate la un nivel superior, ce transcede posibilitățile obișnuite ale persoanelor auzitoare, iar dialogul filozofic al personajelor „N-aude” și „Tăcutul”, din schița „În grădina tăcerii” a lui Louis Bouisant, ne duce într-o sublimă zonă a miticului.

Bune sau nu, talentate sau mediocre, lucrările surzilor nu trebuiesc ocolite ele fiind la nivelul oferit de învățământul de care au beneficiat.

https://biblioteca-digitala.ro

4.14. Concluzii.

Din punctul de vedere al analizei critice, perioada interbelică a învățământului medico-pedagogic (special) a avut parte de lucrările a doi specialiști contemporani. Primul a fost **Dimitrie Rusceac** care, în anul 1923 a editat la Cernăuți lucrarea ***„Orbii, surdomuții și anormalii. Studiu despre reforma școlară”.*** [Rusceac-1923], iar cel de al doilea era **Aleodor Suciu** care, în anul 1941 a publicat, în „Revista de igienă socială” din București, lucrarea ***„Institutele medico-pedagogice din România”.*** [A.Suciu-1941,Nr.9-10/1941, pag. 281-295].

Cele două lucrări, una la începutul perioadei, propunând etapele de dezvoltare a unui învățământ performant și cealaltă la sfârșitul perioadei, punctând situația existentă în 1941, reușesc să jaloneze cu precizie starea de fapt a învățământului medico-pedagogic românesc interbelic. Consider că nimeni nu se poate substitui acestor doi analiști, care dispun de două importante atuuri : erau specialiși medico-pedagogi și au activat ca profesori în acea perioadă. Dacă despre Dimitrie Rusceac, directorul Institutului de Orbi și Surdo-Muți din Cernăuți, s-a mai vorbit fiind considerat cel mai mare specialist surdolog din anii interbelici, despre Aleodor Suciu se cunosc mai puține lucruri. Dumnealui a absolvit Academia Medico-Pedagogică din Cluj în anul 1927 (în fotografia din 1926 a studenților acestei academii, prezentată anterior, este primul din stânga). Între anii 1931-36 a fost profesor la Așezământul pentru Ocrotirea Surzilor din Timișoara și acolo, în 1932, a definitivat manuscrisele a două manuale de religie pentru surdomuți (Catehismul ortodox și Biblia ortodoxă) dar, din cauza lipsei de finanțare manuscrisele s-au pierdut. În anul 1940, fiind profesor medico-pedagog la Cluj, a publicat în „Revista de psihologie” a universității clujene [Nr.1/ian.-mart.1940-p.41-63], lucrarea *„Tulburările de vorbire la copil și răspândirea lor printre școlarii din Cluj”.* Iată deci că, apariția în anul 1941 a lucrării menționate mai sus nu reprezenta decât continuarea unei activități științifice desfășurate permanent.

Concluziile la care a ajuns Aleodor Suciu în lucrarea sa ***„Institutele medico-pedagogice din România”*** sunt definitorii pentru întreaga perioadă :

1. Lipsa de organizare, îndrumare unitară și mai ales lipsa de colaborare între institute. Unele unități au fost *„înființate, desființate, mutate, mutilate și transformate după tansparente interese personale”.* Elevii deficienți erau considerați școlari bursieri (Minist. Educației), bolnavi (Minist. Sănătății) sau criminali (Minist. Justiției care deținea o parte a

https://biblioteca-digitala.ro

institutelor de reeducare). Pentru aceiași vârstă alocația zilnică de hrană era de 4 lei (M. Justiției), 7 lei (M. Educației) și 15 lei (M. Sănătății). Durata de școlarizare era diferită (7 clase la M.Sănătății și 8 clase la M. Educației) nu existau programe școlare și nici regulamente de funcționare unitare.

2. Corpul didactic era pregătit neuniform. Școlile din Vechiul Regat încă mai foloseau (în 1941) învățători fără pregătire specială. În provinciile vestice se înființase o instituție de învățământ superior la Cluj dar nu a reușit să specializeze decât 40 de cursanți. Ministerul Educației nu a fost interesat să-și trimită cadrele didactice la Cluj și a continuat să utilizeze învățători fără pregătire specială care făceau doar o asistență la lecțiile învățătorilor mai bătrâni. *„În felul acesta empirismul cel mai periculos a fost ridicat la rangul de principiu călăuzitor”*. Nu s-a desfășurat, decât cu rare excepții, o activitate științifică medico-pedagogică. Editarea de lucrări de specialitate a fost rară și nesusținută, iar „Revista Corpului Didactic Medico-Pedagogic din România” a fost o excepție dar, nesusținută a falimentat curând.

3. Nu s-a făcut o reglementare legală a învățământului medico-pedagogic, Legea Învățământului Primar din 1924, cu toate modificările ei ulterioare, fiind total insuficientă.

Sunt concluzii logice, grupate pe trei problematici și din prezentarea făcută perioadei interbelice am ajuns, cu toții, la păreri asemănătoare. Ministerul Instrucțiunii/Educației a înființat doar cele două școli bucureștene pentru surdomuți. Dintre celelalte, trei au fost înființate în fostul Imperiul Austro-Ungar (Cernăuți, Cluj și Timișoara), cea din Focșani era rămasă din secolul XIX, iar cea din Iași era opera societății civile locale. Indiferent de ce minister au aparținut, acesta nu le-a protejat și patrimoniul lor a fost lăsat la voia autorităților locale. Din această cauză, la Focșani surzii au fost evacuați și împrăștiați în trei locații diferite, fără ca Ministerul Educației să se intereseze. Școala similară din Timișoara a fost supusă, timp de aproape douăzeci de ani, unor presiuni de către primarii ce s-au perindat, iar Ministerul Sănătății nu s-a sesizat. Un caz similar, relatat de revista „România nouă” [nr.53/9.03.1935-p.2-3], s-a întâmplat la Cluj. Nu la institutul de surzi, ci la cel pentru orbi, căruia *„i s-a luat o clădire pentru a fi transformată în spital, iar în clădirea rămasă s-a instalat un dispensar public”*. Nici în acest caz Ministerul Sănătății nu a intervenit. În plus, să ne amintim de cele două școli bucureștene pentru surzi, obligate să funcționeze în localuri totalmente improprii. Iată de ce Aleodor Suciu spunea că unitățile școlare au fost *„înființate, desființate, mutate, mutilate și transformate după tansparente interese personale”*.

Nu vom mai repeta părerile, deja formulate, în privința

https://biblioteca-digitala.ro

programelor, regulamentelor, pregătirii cadrelor, editarea literaturii de specialitate, etc. Atât concluziile la care a ajuns Aleodor Suciu, cât și concluziile noastre, expuse în materialul prezentat anterior, sunt aceleași : dezinteresul total al autorităților, pentru care nu a primat interesul copiilor deficienți, ci nepăsarea. Și toate astea desfășurate în paralel cu dorința specialiștilor medico-pedagogi de a creea un învățământ special performant, însă, tot ce s-a realizat în acea perioadă a fost rodul lor unilateral și nu datorită unei coordonări din partea „diriguitorilor".

În concluzie, învățământul pentru surdomuți (și nu numai) din România interbelică s-a caracterizat printr-o luptă continuă a specialiștilor, ce doreau ridicarea surdologiei românești la standardele existente în țările cele mai dezvoltate, cu autoritățile indolente. Asemenea voinicilor din basme, specialiștii „au sunat prelung din corn", dorind să trezească oștenii cetăților ferecate. Din păcate, podurile mobile ale acestor cetăți nu au coborât și porțile lor au rămas, în continuare, zăvorâte. Somnul apărătorilor era împietrit, sângele lor gros le îngreuna mișcările, le înpăienjenea ochii și mintea le era încețoșată de vălul rezistent al visurilor egoiste ce le închista sufletul. Șanțurile cu apă ce izolau „turnurile de fildeș" nu au secat, ci s-au adâncit și s-au lărgit. Între cele două lumi nu a existat decât un ineficient „dialog al surzilor".

https://biblioteca-digitala.ro

BIBLIOGRAFIE

1. „ANUARELE Așezământului de Ocrotire a Surdomuților din Timișoara” pe anii școlari 1931/32, 1932/33, 1933/34 și 1935/36.

2. „ANUARELE Institutului de Orbi și Surdomuți din Cernăuți” pe anii școlari 1919/20, 1922/23, 1931/32, 1932/33, 1933/34, 1935/36, 1936/37, 1937/38, 1938/39 și 1939/40.

3. „Asociația Surzilor din România – Filiala Timișoara” : *„50 de ani de activitate. 1953-2003”.* Capitolul „Istoricul filialei Timișoara”. **[As.Surzi.Timișoara].**

4. „CURIERUL SURDO-MUȚILOR. TAUBSTUMMEN – BOTE”. Organul Surdo-Muților din Moldova de Sus. Organ der Taubstummen der Oberen Moldau (Romania). Redacția și Administrația : T. Cernăuțean, str. M. Cogălniceanu 19 Cernăuți – Bucovina. Numerele 1 ... 4 din perioada aprilie 1927 – martie 1928. **[Curier.S-M.-nr.../....(an)-pag...].**

5. „ILUSTRAȚIUNEA ROMÂNĂ”. Revistă ilustrată redactată și administrată de ziarul „Universul” din București, str. Brezoianu, nr. 23-25. A început să apară din anul 1929. **[Ilust.rom.-nr. .../...-p. ...].**

6. „ÎNVĂȚĂTORUL”. Organul „Asociației Învățătorilor Români din Ardeal, Banat și Părțile Ungurești”. Redacția : Cluj str. Heltai nr. 9. Administrația : Cluj str. Avram Iancu nr. 62. Revista a început să apară în anul 1920. **[Învățătorul**-nr.../...(data)**, pag....]**.

7. „LUMEA NOASTRĂ”. Revistă editată de profesorii Institutului de orbi și surdo-muți „Regina Maria” din Cernăuți și omitetul școlar de pe lângă această școală. Imprimeria Instit. de orbi și surdo-muți din Cernăuți. Anii de apariție : 1931 și 1932. **[Lumea noastră-nr..../... (an)- pag. ...].**

8. Manolache C., Barbu E., Popescu P. : *„Ion Ciorănescu figură luminoasă a surdopedagogiei din România”.* În „Contribuții la istoria învățământului special din România” editată de Institutul de Științe Pedagogice al Ministerului Învățământului. Editura Didactică și Pedagogică București, 1968. Pag. 147-164. **[Manolache-1968].**

9. Mețianu I., Țețu I., Ciurea M. : *„Le probleme de la surdimutite en Roumanie”.* Revista Română de O.R.L. și Broncho-Esofagoscopie. Tipografia ziarului „Universul” București. 1940. **[Mețianu-1940].**

10. Mitrea. N, Tomescu V., Apostol C. : *„Contribuții la mono-*

https://biblioteca-digitala.ro

grafia Școlii Generale de Surzi din Focșani”. În „Contribuții la istoria învățământului special din România”, sub îngrijirea Ministerului Învățământului, Institutul de Științe Pedagogice. Editura Didactică și Pedagogică, București, 1968. Pag. 40-61. **[Mitrea-1968].**

11. Moldovan Gheorghe : *„Istoria învățământului bănățean pentru surdomuți”.* Editura Eurostampa Timișoara, 2010. **[Moldovan-2010].**

12. Moldovan Gheorghe : ***„Literatura surdologică în România interbelică”.*** Editura Politehnica Timișoara. Ediția I-a tipărită în 2015 și Ediția a II-a electronică (CD) în 2017. **[Moldovan-2015].**

13. „OPINIA”. Ziar politic cotidian înființat în anul 1905. Redacția Iași, str. Alexandru Lăpușneanu, nr. 37. **[Opinia-nr. .../... - pag. ...].**

14. „RĂSĂRITUL NOSTRU”. Organ al Asociației Surzilor din România. Redactor : V. Dimitriu-Leorda. Redacția și Administrația a fost inițial la Focșani (primele cinci numere), iar apoi la București, unde a schimbat mai multe sedii. Perioada de apariție : februarie 1932 ... ianuarie 1949. **[Răs.nost.-nr.../...(an)-pag...].**

15. „Registrele matricole ale Așazământului de Surdomuți din Timișoara”. [Reg.Matricol-...(anul)].

16.„REVISTA ASOCIAȚIEI CORPULUI DIDACTIC MEDICO – PEDAGOGIC DIN ROMÂNIA”. Redacția și administrația : Cernăuți, str. Aviator Gagea nr. 4. România. Imprimeria Institutului de orbi și surdo-muți din Cernăuți. Anii de apariție 1931...1936. **[Rev.Asociației-nr.../...**(an)**-pag...].**

17. „REVISTA LUNARĂ A SURDO-MUȚILOR DIN ROMÂNIA MARE”. Organ pentru apărarea intereselor. Redacția și administrația : Str. Belvedere nr. 7. București. Tipografia Profesională Dimitrie C. Ionescu București. Au avut trei apariții în anul 1920. **[Rev.Lun.S.M.-nr.../...**(an)**-pag...].**

18. Rusceac Dimitrie : *„Orbii, surdomuții și anormalii. Studiu despre reforma școlară”.* Institutul de Arte grafice și Editură „Glasul Bucovinei”. Cernăuți. 1923. **[Rusceac-1923].**

19. „SIKETNÉMÁK VILÁGA” (Lumea surdomuților). Revistă în limba maghiară destinată surdomuților. A apărut la Cluj în perioada ianuarie-mai 1927. Redacția și administrația : Cluj, str. Tunarilor 15. **[Siketnémák világa - nr. .../...-pag. ...].**

https://biblioteca-digitala.ro

20. Suciu Aleodor : *„Institutele medico-pedagogice din România”.* În „Revista de igienă socială” din București. Nr. 9-10/1941, pag. 281-295. **[A.Suciu-1941].**

21. Șerpescu Ștefan : *„Începutul Orfelinatului de băieți „Principesa Elisabeta” din Focșani”.* În revista „Răsăritul nostru” din Focșani Nr. 5/iun.1932-p.2. **[Șerpescu-1932].**

22. Șerpescu Ștefan : *„Monografia Orfelinatului Principesa Elisabeta din Focșani”.* În revista „Răsăritul nostru” din București [nr.88/mai 1939-p.2], [nr.89/iun.1939-p.1], [nr.90/iul.1939-p.2], [nr.91/aug. 1939-p.1] și [nr.92/sept.1939-p.1]. **[Șerpescu-1939].**

23. Tănăsescu Ludovica : *„Înființarea primei școli pentru surde din România și primii ani de funcționare 1919-1924”.* (Anul 1973). În revista electronică „Dincolo de cuvânt” a Școlii Nr. 2 pentru Surzi din București, Nr. 5/2012 – pag. 3-7 și Nr. 6/2013 – pag. 2-3. Vezi link-urile: http://www.scoalasurzi2bucuresti.ro/wp-content/uploads/2012/01/revista-5.pdf și http://www.scoalasurzi2bucuresti.ro/wp-content/uploads/2012/01/revista-64.pdf. **[Tănăsescu-1973].**

24. Tănăsescu Ludovica, Tănăsescu Victor : *„Pagini răzlețe de istorie”.* Editura Cetatea Doamnei, Piatra Neamț, 2012. **[Tănăsescu-2012].**

25. Timofte Constantin P. : *„Problema surdo-mutenie în România. Aspect medical, social și psiho-pedagogic”.* Tipografia „Albina Românească” Prop. Ath. D. Gheorghiu. Iași. 1942. **[Timofte-1942].**

26. Țețu I. Ion : *„Expunere de titluri și lucrări”.* Tipografia ziarului „Universul” București. 1932. **[Țețu-1932].**

27. „UNIVERSUL”. Cotidian bucureștean înființat în 1882 și a mai continuat să apară până după cel de Al Doilea Război Mondial. **[Universul-nr. .../...-p. ...].**

28. Vizi Ildikó, Crișan Erika : *„Hállássérültek magyar nyelvü oktatása erdélyben. 110 éves a hallássérültek kolozsvári intézete”.* (Învățarea limbii maghiare de către elevii surzi din Ardeal. 110 ani de învățământ a limbii maghiare în institutul clujan pentru deficienți de auz). Nyomdai elökészités : Furdek L. Tamás. Kolozsvár 1999. **[Vizi-1999].**

29. Vîlciu C. Ion : *„Documente privind istoria învățământului special al surdomuților din România, între cele două războaie mondiale 1918-1941”.* În „Buletinul pedagogic (Probleme de defectologie)”, Editat de Centrul de Documentare și Publicații al Ministerului Muncii, Direcția Asistenței Sociale. Nr. 3/1969 (Anul XI). Pag. 9-41. **[Vîlciu-1969].**

https://biblioteca-digitala.ro

5.

CÂTEVA CUVINTE DESPRE PERIOADA POSTBELICĂ

[Pentru scrierea acestui capitol am utilizat volumul *„Contribuții la istoria învățământului special din România”* apărut, în anul 1968, la Editura Didactică și Pedagogică București.]

O adevărată reformă a învățământului special (noua sa denumire), s-a realizat abia în anii 1950-51. Dacă reforma comunistă a învățământului din 1948 a distrus un învățământ primar, gimnazial și liceal bine conturat și performant, în domeniul învățământului special ea a realizat ceea ce generațiile trecute nu fuseseră în stare. Nu vreau să spun că noii guvernanți au fost mai capabili și mai bine intenționați decât ceilalți dar, este posibil ca un anumit rol să-l fi avut și consilierii sovietici infiltrați în toate domeniile. Aceștia doreau să-și popularizeze propriul lor învățământ special și să-și răspândească propria literatură de specialitate. Era perioada în care trebia elogiat tot ce venea din U.R.S.S.

În toamna anului 1950 cadrele didactice din toate şcolile speciale din ţară au fost convocate la o consfătuire la Bucureşti. La acea dată, în România existau un număr total de...13 şcoli speciale, deservite de aproximativ 200 de cadre specializate şi care educau 1500 de elevi cu diferite deficienţe. În comparaţie cu fosta consfătuire din 1920, cea din 1950 dispunea de girul autorităţilor. Cadrele didactice nu mai trebuiau să suporte cheltuielile de deplasare, cazare şi masă, ele au fost suportate din bugetul statului. De asemenea, autorităţile nu mai erau nepăsătoare la problemele învăţământului special. În urma acestei consfătuiri s-au conturat **obiectivele spre care trebuia să tindă, în viitor, învăţământul special.** Acestea erau :

a. extinderea reţelei de şcoli speciale, pentru a cuprinde un număr cât mai mare de deficienţi de diverse categorii.

b. perfecţionarea mijloacelor şi metodelor de depistare, diagnosticare şi selecţionare a variatelor tipuri de deficienţe, pentru a asigura crearea unei reţele diferenţiate de unităţi şcolare, de asistenţă socială şi de tratament medical pentru deficienţi.

c. organizarea şi intensificarea muncii de cercetare ştiinţifică în domeniul defectologiei.

d. organizarea şi intensivicarea muncii de elaborare a planurilor şi programelor de învăţământ, pentru diverse forme de unităţi şcolare, precum şi a manualelor pentru toate disciplinele şi clasele.

https://biblioteca-digitala.ro

e. organizarea perfecţionării şi calificării superioare a cadrelor didactice necesare pentru învăţământul special.

f. studierea experienţei din trecut a şcolilor speciale din ţara noastră, şi a realizărilor obţinute de alte ţări cu o bogată tradiţie în acest domeniu.

În curând, situația învățământului special s-a schimbat. A crescut numărul de școli, de profesori specialiști și a elevilor cuprinși.

	Anterior reformei din 1950	**Anul 1968**
Numărul de şcoli speciale	13	131
Numărul de profesori specialişti	200	3.145
Numărul de elevi cuprinşi	1.500	21.226

În această perioadă s-a reușit, în sfârșit, omogenizarea tuturor unităților de învățământ special, iar numărul școlilor specializate pe diferite tipuri de handicap a crescut simțitor, acoperind uniform întreaga suprafață a țării. Profesorii defectologi (psihopedagogi speciali) se puteau specializa la Cluj sau București, iar numărul cărților de specialitate, realmente, a explodat.

Cele două ministere, care au administrat acest învățământ înainte de război, au continuat să aibă în subordine unități ale învățământului special, însă, de data asta, împărțirea nu s-a mai făcut pe criterii geografice. Ministerul Învățământului a preluat grădinițele și învățământul general al deficienților (clasele I...VIII) și a beneficiat de o rețea de școli nou înființate ce au împânzit toată țara. În același timp, Ministerul Sănătății și Prevederilor Sociale (după 1969, Ministerul Muncii) s-a ocupat de învățământul profesional al deficienților. Pentru educarea surdomuților s-au înființat cinci localități care au avut școli profesionale : București, Craiova, Timișoara, Cluj și Iași. În curând ele au ajuns să aibă efective de 300 ... 350 de elevi. Astfel s-a asigurat o conducere centralizată și o unificare a programelor, metodelor și regulamentelor, atât la nivelul școlilor generale, cât și al celor profesionale.

Elevii surzi au fost împărțiți trei categorii :

- Categoria **I**-a cuprindea absolvenții cu diplomă a 8 clase. Pentru învățarea meseriei aceștia urmau încă 3 sau 4 ani de școală profesională, în funcție de meseria aleasă.

- Categoria a **II**-a cuprindea elevii surzi care începuseră clasa a V-a dar nu au fost capabili să termine cele 8 clase de școală generală și care împliniseră deja 14 ani. În cadrul școlilor profesionale, aceștia făceau inițial un an pregătitor și apoi cei 3 sau 4 ani de școală profesională. Meseriile pe

https://biblioteca-digitala.ro

care le puteau îmbrățișa erau ceva mai simple decât cele destinate celor de categoria I-a și necesitau raționamente moderate pentru practicarea lor.

- Categoria a **III**-a cuprindea elevii surzi neșcolarizați sau cei ce nu au fost capabili să termine primele 4 clase primare dar care au împlinit deja 14 ani. În cadrul școlilor profesionale, aceștia făceau inițial doi ani pregătitori și apoi cei 3 sau 4 ani de școală profesională. Acești copii surzi puteau alege meserii care necesitau raționamente și o gândire logică mai simplistă.

Prin această împărțire a deficienților de auz fiecare se putea profesionaliza într-o meserie conformă cu capacitățile sale intelectuale. În plus, asistenții sociali existenți la toate filialele Asociațiilor Surzilor din țară, urmăreau modul în care se integrau în colectivele în care lucrau, dacă respectau programul de lucru, dacă erau apreciați, etc.

Literatura defectologică s-a îmbogățit și diversificat. Iată situația existentă în anul 1967 :

Ramurile defectologiei	Lucrări originale			Traduceri			TOTAL
	Tipărite	Litografiate	Total	Tipărite	Litografiate	Total	
Surdologia	71	62	**133**	21	43	**64**	**197**
Tiflologia	32	36	**68**	20	49	**69**	**137**
Oligofrenologia	33	22	**55**	7	12	**19**	**74**
Logopedia	41	3	**44**	4	6	**10**	**54**
TOTAL	**177**	**123**	**300**	**52**	**110**	**162**	**462**

Cele două ministere care tutelau învăţământul special s-au preocupat şi de editarea unor publicaţii defectologice, cu caracter mai mult sau mai puţin, periodic. Ministerul Învăţământului a iniţiat seria de volume **„Probleme de defectologie”**, care cuprindeau culegeri de articole şi materiale cu caracter specific. Editarea lor a continuat mulţi ani, fără a avea un caracter periodic, deoarece distanţa în ani existentă între diferite volume nu respecta nici o periodicitate. Tot Ministerul Învăţământului a înlesnit apariţia unei rubrici de defectologie, în cadrul „Revistei de Pedagogie”.

Unica revistă de defectologie, care a avut un caracter pur periodic, a fost editată trimestrial de Ministerul Sănătăţii începând din anul 1958. Ea avea titlul **„Buletin pedagogic. Probleme de defectologie.”** Publicarea acestei reviste nu s-a întrerupt nici după 1969, când învăţământul profesional special a fost preluat de către Ministerul Muncii, ci a continuat să apară neîntrerupt până la începutul anilor 1980, când conducerea ţării a declanşat o adevărată cruciadă contra a tot ce avea legătură cu psihologia. După această dată defectologii şi-au pierdut din nou, unica revistă la care

https://biblioteca-digitala.ro

puteau să colaboreze şi să-şi schimbe impresiile.

Nu a fost singurul efect al „acțiunii anti-psihologie” declanșată de conducerea țării de atunci. Întreg învățământul superior care avea legătură cu psihologia, și odată cu el facultățile de psihopedagogie specială, s-au desființat. Din nou se considera că nu este nevoie de specialiști pentru educarea copiilor cu deficiențe.

Tot cu acea ocazie, școlile generale pentru copiii surzi au intrat într-un program de economii bugetare. Până atunci elevii surzi parcurgeau cele 8 clase ale învățământului general într-un interval de 10 ani. Măsura era justificată prin faptul că inițial surzii trebuiau demutizați și învățați să folosească labiolectura, iar apoi parcurgerea programei școlare trebuia să se facă într-un ritm mai lent, ca elevii surzi să asimileze din mers noțiunile limbii române ce corespundeau diferitelor materii de studiu. Noile măsuri impuse școlilor pentru surzi cereau să se facă 8 clase în 8 ani. Toate acestea duceau, în timp, la o scădere a nivelului de parcurgere eficientă a materiilor de studiu, deci la o scădere calitativă a actului educațional.

Nu voi mai insista asupra acestei perioade, care depășește momentul de sfârșit al celui de Al Doilea Război Mondial, propus de noi ca final al lucrării. Am făcut doar o mică introducere cu scopul de a face o legătură între perioada interbelică și perioada postbelică. Sper că cineva, cândva, va continua să facă o relatare a învățământului pentru surdomuți până în ziua de azi.

https://biblioteca-digitala.ro

CUVÂNT DE ÎNCHEIERE

A fi sau a nu fi patriot ? Aceasta-i întrebarea !

Conform Dicționarului explicativ al limbii române, noțiunea de **patriot** se definește prin ***„cel ce își iubește patria și este devotat poporului său, fiind gata să lupte pentru interesele țării sale”.*** Definiția este frumoasă dar naște câteva întrebări. De exemplu : „cine stabilește care sunt interesele țării ?”, „cine stabilește care fapte ale unui individ dovedesc iubirea față de patrie ?” și „cine stabilește ce trebuie făcut pentru ca să se considere că ai fost devotat poporului tău ?”. Mulți vor susține că sunt întrebări stupide și că orice om normal știe răspunsurile, iar formularea lor nu are niciun rost. Tuturor acelora care au un astfel de raționament doresc să le ofer un singur exemplu : în vara anului 1941 armata română s-a angajat în luptele de pe frontul de est în numele celui mai limpede patriotism; trei ani mai târziu, în vara anului 1944, în numele aceluiași patriotism am întors armele și am pornit pe frontul de vest. Cei care au avut nenorocul de a lupta doar pe frontul de est au fost considerați trădători. De fiecare dată „cineva” a stabilit care sunt faptele ce trebuie urmate. Cine a avut dreptate ?

Situația se repetă zilnic, cu fiecare individ și într-un număr mare de situații, chiar dacă ele nu se petrec în timp de război. Orice om are impresia că știe ce trebuie să facă, cum să gândească și cum să analizeze acțiunile sale și ale celorlalți pentru a dovedi că este patriot. Consideră că modul său de a raționa este corect, iar cei care gândesc altfel sunt dușmani. Această atitudine duce la multe dispute și fiecare consideră că celălalt este nepatriot, dușman, ba chiar trădător.

Am făcut această digresiune deoarece, discutând pe marginea scrierilor mele, unii s-au arătat sceptici și au considerat că anumite lucruri ar trebui trecute sub tăcere; că nu trebuia să critic autoritățile ministeriale; că anumite aspecte nu ne-ar interesa pentru că nu au fost inițiate de guvernul dela București; etc. M-am întrebat atunci : ***„Care este interesul țării, cum îi pot fi devotat și cum pot să-mi slujesc mai bine țara ?”.***

Încercând să descopăr „calea cea dreaptă” care ar trebui urmată, am căutat alte explicații pentru aceleași noțiuni de „patriot – patriotism” și m-am oprit asupra celei date de marele nostru **Mihail Sadoveanu** : ***„Patriotismul nu înseamnă ura împotriva altor neamuri, ci datoria către neamul nostru; nu înseamnă pretenția că suntem cel mai vrednic popor***

https://biblioteca-digitala.ro

din lume, ci îndemnul să devenim un popor vrednic”. Bazat pe aceste nuanțări ale definiției am încercat să analizez *„cum ar trebui să acționeze guvernanții pentru a realiza în țara noastră un învățământ performant dedicat surzilor ?”*. Răspunsul pe care mi l-am dat imediat a fost *„să se folosească de realizările obținute de alte țări cu o bogată tradiție în acest domeniu și să le aplice la noi în țară”*. Este exact ceea ce au susținut specialiștii surdologi interbelici formați la Paris, Berlin, Viena, Budapesta sau Cluj și pe care oficialitățile au refuzat să-i asculte. De ce ar trebui să ascundem acest lucru ? Cui i-ar folosi ?

Am scris anterior despre dotarea insuficientă și necorespunzătoare a instituțiilor înființate de Ministerul Instrucțiunii, în contrast cu cele moștenite în provinciile de vest, alipite după Primul Război Mondial. Întreb acum : *„atitudinea guvernanților noștri a slujit intereselor țării ?”*. Oare celelalte țări au procedat în același fel ? Pentru a răspunde la această întrebare nu vom lua ca reper țări mari și dezvoltate, cum ar fi Germania, Franța sau Marea Britanie, ci țări comparabile cu România. Să luăm cazul fostei Cehoslovacii. Revista Asociației [nr. 7-10/1936–p.110-118] ne relatează vizita făcută, în anul 1936, de o delegație de profesori români în localitatea Kremnica, supranumită *„Republica surdo-muților Cehoslovaci”*. Deși localitatea avea, la acea dată, doar 50.000 de locuitori, dispunea de 4 (patru) așezăminte pentru surdomuți : **1.** Institutul de surdomuți propriu-zis cu 158 de băieți și 116 fete, repartizați pe 8 clase și o grădiniță de surdomuți. **2.** Școala de Arte și Meserii cu 91 de elevi. **3.** Fermă-școală agricolă pentru surdomuți cu 82 de elevi. **4.** Căminul pentru surdomuții adulți care nu se puteau întreține singuri, compus din subsol, mezanin și 4 etaje. La ce distanță se aflau guvernanții noștri față de o astfel de situație !?

În Bulgaria învățământul surzilor începuse doar după obținerea independenței și în perioada interbelică aveau trei școli, la Sofia, Varna și Plovdiv, foarte bine dotate, cu profesori pregătiți la nivel universitar și dirijați de inspectori de specialitate [Răs. nostru-nr.176/1947-p.1].

Da ! În Ungaria, Cehoslovacia și Bulgaria, pregătirea profesorilor era făcută la nivel universitar. Statul susținea o activitate științifică continuă și rezultatele nu au întârziat să apară. Astfel, în Cehoslovacia specialiștii surdologi dintre cele două războaie mondiale au creat o nouă metodă globală de educare a surzilor, numită ***„Materska”.*** Înainte erau cunoscute doar două metode globale : metoda belgiană „Herlin” și cea germană „Malisch” [Rev.Asoc.Med-Ped-nr.2/1931, p.22-24], iar în Ungaria, Dr. Bárczi Gusztav a dezvoltat **teoria „surdității corticale”** [Rev.Psih.Cluj-nr.4/oct.-dec.1938, pag.477-478] care a revoluționat întreaga metodologie

https://biblioteca-digitala.ro

de demutizare a surzilor pe plan mondial. Toate acestea nu se puteau realiza fără un sprijin material și organizatoric al autorităților competente și fără o dirijare corectă a cercetării științifice în domeniul surdologiei. La noi specialiștii pe care îi aveam atunci erau doritori să facă o muncă de cercetare, însă autoritățile nu i-au susținut, ba au fost totalmente nepăsătoare. *Să ascundem acest lucru ? Cui i-ar folosi ?*

La distanță de un secol față de momentul în care Curtea dela Viena trimitea școlilor din Banat cele mai noi metodici pentru educarea surzilor (în 1837) și orbilor (în 1846) și stabilea o instituție școlară de pregătire specială a cadrelor didactice din domeniu (la Jasenov în Banatul de Sud), guvernul dela București ignora total acest tip de învățământ. Atunci mă întreb : *„de ce să nu critic o astfel de atitudine a oficialităților noastre ?”.* Guvernanții de atunci *s*-au dovedit patrioți ? Atitudinea lor nepăsătoare a slujit intereselor țării ? Ce câștigă poporul român din inventarea unor teorii fantasmagorice, care susțin că *„legea din 1924 ar fi constituit o reformă a învățământului special (!?)”;* că *„după 1918 s-ar fi realizat o metodă românească de educare a surzilor (!?)”;* că *„reprezentanții Bisericii creștine ortodoxe ar fi avut un rol de pionierat în a-i face pe surzi să vorbească, fie prin semne, fie prin viu grai (!?)”;* etc. Sau, poate, este preferabilă maxima pe care ne-a lăsat-o Aleksandr Pușkin ***„decât meschine adevăruri, mai bună-i amăgirea ce ne-nalță (!)”.***

Sau, conform scriitoarei americane Jodi Picout : ***„Doar fiindcă nu expui faptele cu voce tare nu înseamnă că le ștergi existența. Tăcerea e doar un mod mai discret de a minți.”***

Am activat aproape patru decenii în acest domeniu și sunt legat afectiv de viața surzilor. Mă bucur când le aflu realizările și mă întristez când le aflu greutățile. După mine, guvernanții perioadei interbelice priveau școlile de surdomuți (dar și pe cele destinate celorlalte deficiențe) ca pe o grădină zoologică. Nu conta că elevii erau înghesuiți în localuri improprii, „angajații” trebuiau să aibă grijă ca ei să nu deranjeze pe nimeni, iar menținerea ordinii nu necesită o specializare deosebită. Pregătirea unor adevărați specialiști nu interesa pe nimeni și necesitatea ei era desconsiderată. Este trist, dar adevărat. Îmi iubesc poporul și-i visez propășirea în toate domeniile. Pentru realizarea unui învățământ special performant așteptam ca guvernanții să ia măsurile cele mai juste și alături de ei așteptam o implicare mai activă a Bisericii Ortodoxe. Studiile întreprinse m-au făcut de multe ori să mă întreb : de ce alte guverne au luat cele mai potrivite măsuri în acest domeniu și al nostru, nu ? ; de ce anumite culte religioase s-au implicat și ortodocșii mei, nu ? Fiind nemulțumit că atunci

https://biblioteca-digitala.ro

când se putea, autoritățile nu au realizat un adevărat învățământ special performant, mi-am luat permisiunea să strig, la fel ca și copilul din povestirea lui Hans Christian Andersen : ***„împăratul este gol !”.***

Am încercat astfel să arăt cu degetul o atitudine rușinoasă care nu a făcut decât să mențină țara noastră într-o situație de înapoiere. Educarea și integrarea în societate a persoanelor cu diferite dizabilități este un act ce indică gradul de civilizație pe care îl are un anumit popor și vă rog să mă credeți că nu îmi este indiferent cum ne privesc alții.

Acum, când la o vârstă destul de înaintată am încheiat ultima mea carte referitoare la istoria învățământului special din România, îmi vin în minte cuvintele istoricului englez Edward Gibbon (1737-1794) rostite în momentul încheierii marii sale istorii :

„Am scris ultimele rânduri ale ultimei pagini. O calmă melancolie m-a cuprins la gândul că îmi luasem rămas bun pentru totdeauna dela un vechi și plăcut tovarăș și că oricare ar fi soarta viitoare a Istoriei mele, viața istoricului trebuie să fie scurtă și precară.”

În acel moment Gibbon împlinise de curând doar cincizeci de ani, dar câtă dreptate avea. Situația mea este similară cu cea a lui Gibbon, iar părul meu este mult mai alb decât cel pe care îl avea atunci marele istoric englez dar, la fel ca și el, las la aprecierea specialiștilor în domeniu soarta modestelor mele încercări istorice.

Gheorghe Moldovan

Timișoara

August, 2019.

https://biblioteca-digitala.ro

ÖSSZEFOGLALÓ

Ez a dolgozat arra hivatott, hogy egy valódi képet fessen ***„A Süketnéma oktatás Romániában az első próbálkozásoktól a II-ik Világháború végéig”***. Erről az időszakról kevés a feljegyzés, hiányos és néha pontatlan. Ezeket próbálom pótolni és kiegésziteni.

A legrégibb utalás a süketnémaság okairól nem egy szakembertől származik, hanem egy fereneces szerzetestől, Pelbárt Lászlótól 1503-ból.

Románia területén a süketnéma oktatás **a XIX-ik század első felében** kezdődőtt középeurópai hatásra. Az első helység ahol ilyen oktatás folyt, az Szeben megyében – Dumbrăveni – ben volt (Erzsébetváros, Elisabethopolis, Ebesfalva). Itt egy volt huszár, Ioan Băcilă (Bacsilla János) 1827-1846 között több süketnéma gyereket oktatott. Erről többen valótlan dolgokat közöltek. Ezeket sikerült megcáfolnon levéltári dokumentumok alapján.

Dokumentumok alapján találtam még két eddig ismeretken hely séget, ahol süketnéma oktatás folyt. 1836-tól kezdödöen a Bécsi Udvar követelte és fontosnak tartotta a süketnémák oktatását a határőrsigekben, Bánátban és Erdélyben. Az első ilyen iskola Bozovics-ban (Krassó-Szörény) létesült. Bécs ellátta az intézményt módszertani könyvekkel, tanfolyamot szervezett a leendő tanitóknak a Jaszenovi Normál Iskolában (Serbia).

- 1838 áprilisában Ioan Marian – a naszódi (Năsăud) görög-katolikus vikárius megszervezte a süketnéma oktatást a hatáskörébe tartozó helységekben és egy szakmai tanfolyamat a tanitók számára. Ez volt az elsö szakmai tanfolyam a süketnémák oktatására Romániában.

1863 és az Első Világháború között jelentek meg az első iskolák a süketnémaknak, melyek fennmaradtak napjainkig. Ezen iskolákon kívül létezett néhány magánkezdemény, melyekről keveset beszélnek. Nem lehet őket mellőzni, ha egy olyan munkáról van szó amely a süketnéma oktatás tönténetét dolgozza fel. 1863-1865 között Ion M. Manolescu Bukarestben próbálkozott egy iskolát alapitani süketnémák számára; Jászvásáron (Iași) a Scsenk Panzió a halló diákok mellelt süketnémákat is tanitottok; Focsaniban Elena Salomea 1912-1921 között egy magániskolát müködtetett süketnémá leányok számára. Ebben az I-VIII ontályos intézetben a beszédtanulás mellett egy szakmát is elsajátitottak a tanulók.

https://biblioteca-digitala.ro

- 1863-ban Bukarestben az „Elena Doamna” árvaházban Dr. Carol Davila egy tagozatot létesitett a süketnéma gyermekek számára. Az intézet sorsa elég zaklatott volt, több helyen működött, míg végül 1895-ben véglegesen Focsaniba helyezték. Eleinte a jelbeszédet használták. 1900-ban Mihail I. Ionescu (az egyetlen szakképzett tanár) vezette be a hangbeszéd (orális) tehnikát.

Azokban az országrészekben amelyek az Osztrák-Magyar Monarhiához tartoztak, a süketnéma oktatás a középeurópai befolyás hatására a hangbeszéd módszerét alkalmazták. A süketnéma oktatás Temesváron kezdődött. 1863-1885 között Schäffer Károly magániskolát alapitott és vezetett. 1885-ban Temesváron, Aradon, 1888-ban Kolosváron iskolákat alapitottak süketnéma gyerekek számára, melyek jól szervezettek és felszereltek voltak és a mai napig léteznek. 1908-ban Csernoviczban (Bucovina) létesitettek egy jól felszerelt, impozáns iskolát a süketnémak számára.

A két háború között a provinciák egyesültek. Süketnéma gyerekek sámára léteztek iskolár Focsaniban, Temesváron, Aradon, Kolozsváron és Csernoviczban. 1921-ban az aradi intézet profilt váltott, a vak és gyengénlátókkal foglalkozott. Bukarestben – 1921-ban a lányok és 1927-ban a fiúk számára alapitottak süketnéma iskolákat. 1932-ban Iasiban egy vegyes iskolát nyitottak a süket gyerekeknek. Romániában a II-ik Világháború végéig 7 tanintézet működött a süketek számára.

Ebben a dolgozatban nyomon követhetők az iskolák és azok műcködése több szempontból. Minden elemzett időszak magába foglalta az iskola bemutatása mellett, a társadalom, a helyi és központi vezetés hazzáállását, a tanerők felkészültségét, képesitését, milyen szakirodalalmat használtak és honnan kapták a szaklapokat, volt-e tapasztalatcsere az iskolák kőzött, jelentettek-e meg új tánkőnyveket, támogatta-e az állam, ösztönözte az állam a tanárok kutató munkáját, hogyan viszonyultak a hatóságok az munkájukhoz; a süketnéma oktatás jogi helyzete, az intézetek számá és azok földrajzi elhelyzése. Mindezek a szempontok jó ósszehosonlítási alapot adnak a hazai és a szomszédos országok süketnéma oktatás fontosságáról.

(Traducător : Emilia Hauszar)

https://biblioteca-digitala.ro

ZUSAMMENFASSUNG

Die vorliegende Arbeit hat als Ziel, einen Bericht über die Art und Weise, in der die ***"Erziehung der Staubtummen in Rumänien, von den ersten Schritten bis zum Ende des Zweiten Weltkrieges"***, zu machen. Da während dieses Zeitraumes nur unvollständige und manchmal ungenaue Geschichten vorhanden sind, versuche ich da tiefer reinzugehen.

Der älteste Hinweis über die Art und Ursachen der Taubstummen wurde nicht von einem Fachartzt gemacht, sondern in 1503 von einen Franziskanermönch genannt auch „Pelbárt aus Temeschwar" .

In den rumänischen Gebieten begann die Erziehung der Gehörlosen **in den ersten Hälfte des 19-ten Jahrhunderts**, als Folge der mitteleuropäischer Einflüssen. Der erste Ort an dem eine solche Schule war , war Elisabethstadt (Elisabethopolis, Ebesfalva, Epeschdorf), im Kreis Sibiu. Hier hat der ehmahlige Husar Ioan Bacila gehörlose Kinder zwischen 1827 und 1846 ausgebildet. Über dieses Ereignis haben rumänische Forscher viele Ungenauigkeiten geschrieben. Ich habe versucht diese mit Arhivdokumenten zu bekämpfen und Licht zu machen.

Ich habe noch zwei weitere gehörlose Bildungszentren, die vorher unbekannt waren, entdeckt. Ab 1836 bestand das Wiener Gericht darauf, eine Gehörlosenschule in den Grenzgebieten von Banat und Siebenbürgen zu gründen. Die erste Schule wurde in Bozowitsch, Kreis Caras Severin eröffnet. Aus Wien wurden die ersten Taubstummen Lehrer geschickt und es wurde ein spezieller Lehrerfortbildungskurs an der Normalschule aus Jasenov, Südbanat, gegrüdet.

In April 1838, Ioan Marian, der griechisch-katholische Vikar aus Nasaud hat eine Taubstummenschule fur die Kinder in ihrer Ortschaften und ein Ausbildungskurs fur die Lehrer, gegründet. Das war der erste Taubstummenausbildungskurs der in den rumänischen Gebieten statfand.

Zwischen 1863 und dem Ende des Ersten Weltkrieges erschienen die ersten Taubstummenschulen, die bis heute erhalten geblieben sind. Ausserdem gab es noch drei privaten Initiativen die nicht sehr bekannt waren , aber dürfen aus einer Geschichtearbeit über die Erziehung der Gehörlosen nicht fehlen. Wir verweisen hiermit auf die Initiative von Ion M. Manolescu der zwischen den Jahren 1863-65 in Bukarest eine Taubstum-menschule gründen wollte, oder auf das Pension Schenk aus Iasi, wo neben normale Schüler auch Taubstumme Schüler eingeschult wurden, oder auf die Private Mädchenschule von Elena Salomea aus Focsani , zwischen den Jahren 1912-1921. Hier lernten demutisierte Mädchen von der 1st - 8ten Klasse, eine Facharbeit.

In 1863 neben dem Asyl „Elena Doamna" in Bukarest , hat Dr. Carol Davila eine Taubstummenabteilung gegründet. Dieses hatte eine relativ bewegte Geschichte, änderte mehrmals den Standort in Bukarest, bis sie 1895 endgültig nach Focsani umgewandert wurde. Zunächst wurde hierd die Zeichensprache

https://biblioteca-digitala.ro

Methode eingesetzt, und ab 1900 hat Mihail I. Ionescu (der einzige qualifizierte Professor im alten rumänischen Reich bis zum Ersten Weltkrieg) hat die mündliche Methode eingesetzt.

In den rumänischen Provinzen des Österreichs-Ungarisches Rei-ches, hat sich das Tausbstummenlernsystem , der die mündliche Methode benutzte , entwickelt. Der Startpunkt war in Temeschwar, wo der Lehrer Karl Schäffer, zwischen 1863-1885, eine Privatschule hatte. In 1885 wurden in Temeschwar und Arad, oder in 1888 in Klausenburg Taubstummenschu-len gegründet, die sehr gut ausgestattet waren und bis heute noch da sind. In 1908 wurde eine grosse , imposante Taubstummenschule in Czernowitz gegründet.

In der Zwischenkriegszeit fand die Vereinigung der rumänischen Provinzen statt. Es gab zu der Zeit Taubstummenschulen in Focsani, Temeschwar, Arad, Klausenburg und Czernowitz. Im 1921 wurde die Schule aus Arad in eine Blindenschule umgewandelt. In Bukarest wurd ein Taubstummeninstitut für Mädchen in 1921 gegründet und einer fur Jungen in 1927. In 1932 wurde in Iasi ein gemischtes Institut für Taubstummen gebildet. Die gesamte Anzahl der Taubstummenschulen erhebt sich so, bis zum Ende des Zweiten Weltkrieges, auf sieben. In meinem Buch kann man die Tätigkeit jeder dieser Schulen verfolgen.

In meiner Arbeit habe ich verschiedene Aspekte des Taubstummenschulsystems analysiert.

Zu jeder untersuchten Periode, habe ich mich neben der generellen Vorstellung der Schulen, auch auf die Einstellung der Gesellschaft , lokale oder Zentrale Beamten , gegenüber dieser Schulen, fokusiert. Ausserdem habe ich analysiert wie die Fortbildung der Lehrer gemacht wurde, welche Fachliteratur sie zur Verfügung hatten und durch welche regelmässige Veröffentlichung die Lehrer Erfahrungsaustauch machten. Ich habe analzsiert ob diese Lehrer Handbücher für Sonderschulen veröffentlichten oder durch welche staatlichen Methoden sie gefördert wurden. Was noch zu beobachten ist, ob diese Lehrer Forschungsarbeit gemacht haben und wie die Forschungsergebnissen von den zuständigen Behörden angenommen wurden. Was noch in meiner Arbeit dokumentiert wurde, ist die Rechtlage der Taubstummenschulen und wie sich diese im ganzen Land verteilt wurde.

Alle diese Aspekte helfen uns die Rolle des Taubstummenlernsystem in unserem Land und die Differenzen zu den anderen Ländern zu verstehen.

(Traducător : Anca Roxana Diaconu)

https://biblioteca-digitala.ro

RÉSUMÉ

Le travail présent se propose de faire une présentatin de la manière dont s'est déroulée ***„L'éducation des sourds-muets en Roumanie, dès premières préoccupations jusqu'à la fin de Deuxième Guerre Mondiale”.*** Sur cette période on a fait des récits sommaires, incomplets et parfois inexacts, que j'ai essayé de remédier.

La puls ancienne référence à la nature et les causes de la surdité et du mutisme n'a été faite par aucun spécialiste en domaine. Elle a été faite en 1503 par le moine franciscain Pelbárt Ladislau sumommé ausi „Pelbárt de Timişoara”.

Sur les territoires roumains, l'éducation des sourds a commencée pendant **la première moitié de XIX-ème siècle,** suite aux influences centraleseuropéennes. La première localité qui a organisé un tel enseignement a été Dumbrăveni (Erzsebetváros, Elisabethopolis, Ebesfalva), du département Sibiu. Ici, l'ancien hussard Ioan Băcilă a éduqué pendant les années 1827 et 1846, plusieurs enfants sourds. Sur cet événement les chercheurs roumains ont écrit plusieurs inexactitudes que j'ai pu combattre à l'aide des docments d'archive.

J'ai découvert encore deux centres d'éducation des sourds, inconnus auparavant. A partir de 1836, la Cour de Vienne a insisté pour la fodation d'un enseignement destiné aux sourds-muets trouvés dans les zones des frontières de Banat et Ardeal. La première école a été ouverte à Bozovici, dans le département Caraş-Severin. On a envoyé de Vienne des méthodistes pour l'enseignement des enfants sourds et on a fondé un cours de perfectionnement spécial des enseignants de l'Ecole Normale de Jasenov, dans le Banat de Sud.

En avril 1838, Ioan Marian, le vicaire gréco-catholique de Năsăud, a fondé un enseignement pour les enfants sourds-muets dans leurs localités de résidence et un cours de perfectionnement spécial des enseignants. Celui-ci a été le premier cours de formation pour les enseignants des enfants sourds déroulé sur les territoires roumains.

Entre 1836 et la fin de la Première Guerre Mondial ont apparu les premières écoles de sourds qui sont maintenues jusqu'à nos jours. A part cellesci, il y avait été encore trois initiatives privées sur lequelles on parle moins aujourd’hui et qui ne peuvent pas manquer d'un travail d'histoire de l'éducation des sourds. On parle ici de l'initiative de Ion M. Manolescu de Bucarest, pendant les années 1863-1865, par laquelle il voulait fonder une école pour les sourds; de l'activité déroulée au Pension Scenk de Iaşi où à côté des élèves normales ont été scolarisés aussi des enfants sourds et de l'Ecole privée pour les filles sourds d'Elena Salomea de Focşani qui a fonctionné pendant les années 1912-1921. Ici, les filles étaient démutisées, elles parcourraient les classes I-VIII et elles apprenaient un métier.

En 1863, aprés de l'Asile „Elena Doamna” de Bucarest, Dr. Carol Davila a fondé une section de sourds-muets. Elle a une histoire relativment tumultueuse, étant hébérgée en plusieurs locations de Bucarest jusqu'en 1995, quand elle a été

https://biblioteca-digitala.ro

déplacée définitivement à Focşani. Initialment on a utilsé une méthode du langage gestuel et à partir de 1900, Mihail I. Ionescu (le seul professeur qualifié qui a existé dans le Vieux Royaume de la Roumanie jusqu'à la Première Guerre Mondiale) a introduit la méthode orale.

Séparément, dans les provinces roumaines qui appartenaient à l'Empire Austro-Hongrois on a développé un enseignement des sourds-muets influencé par les pays centrales-européennes et qui utilisaient la méthode orale. On a débuté à Timişoara où l'enseignant Karl Schäffer a pratiqué un enseignement privé pendant la période 1863ü1885. En 1885, à Timişoara et à Arad et puis à Cluj en 1888, on a fondé des écoles pour des sourds-muets, bien dotées, qui existent même aujourd'hui. En 1908, à Cernăuţi, en Bucovine, on a fondé une école de sourds-muets, ayant un bâtiment imposant.

Pendant la période entre-deux-guerres toutes les provinces roumaines ont été unies. Il y avait des instituts pour les sourds-muets à Focşani, Timişoara, Arad, Cluj et Cernăuţi. En 1921 l'institut d'Arad a changé son profil, en s'occupant des aveugles. A Bucarest on a fondé un institut pour les filles sourdes en 1921 et un pour les garçons sourds en 1927. En 1932, à Iaşi on a fondé un institut mixte pour les sourds-muets. C'est ainsi que le nombre total des instituts de profil qui ont fonctionné en Roumanie jusqu'à la fin de la Deuxième Guerre Mondiale a avancé à sept. Dans le livre, on peut suivre l'activité de chacun.

Dans le cadre du présent travail, on a analysé les différents aspects du déroulement de ce type d'enseignement. Pour chaque période étudiée, outre la présentation des ácoles qui se sont occupées de l'éducation des sourds, on a analysé l'attitude de la société et des officialités centrales ou locales envers les respectives inités scolaires; le moyen on préparait les professeurs spécialistes; quelle était la littérature de spécialité dont on disposait et par quelles publications périodiques on faisait l'échange d'expérience entre les enseignants; si on publiait des livres scolaires spéciaux et si on les subventionnait par l'état; si les professeurs étaient stimulés à dérouler un travail de recherche scientifique et de quelle maniére les résultat de la recherche étaient pris en considération par les autorités; la situation juridique de l'enseignement pour enfants sourds, le nombre des instituts de sourds-muets et la maniére dont ils étaient réparties dans le pays. Toutes ces informationsnous offrent a chance de trouver la place de l'enseignement pour les enfants sourds de notre pays par rapport à celui existant dans d'autres pays.

(Traducător : Anca Păunescu)

https://biblioteca-digitala.ro

SUMMARY

The present paper proposes to make an account of the way in which the ***"The Educating of Deaf-Mute in Romania, from the first concerns until the end of World War II "***. About this period were written, summary, incomplete and sometimes inaccurate stories, which I tried to fix.

The oldest references about the causes of deaf-mute was not reported by any specialist in the field. It was made in 1503 by an Franciscan monk „Pelbárt from Timișoara".

In Romania the education of deaf-mute began **in the first half of the 19th century** as a result of central European influence. The first locality which hosted such education was Dumbrăveni (Erzsebetváros, Elisabethopolis, Ebesfalva) in Sibiu County. Here, the former Busby Ioan Băcilă educated between 1827 and 1846 several deaf children. About this event Romanian researchers have written several inaccuracies that I managed to combat them with the help of archive documents.

I have discovered two additional deaf education centers, which where unknown before. From 1836 onwards, the Vienna court insisted on the establishment of an education center for the deaf, in the border areas of Banat and Ardeal. The first school opened in Bozovici, in Caraş-Severin Area. Vienna sent deaf teachers and established a special training course for teachers at the Normal School from Jasenov, South Banat. In April 1838, Ioan Marian, the Greek Catholic Vicar has established a school for deaf children in their home town and a special training course for teachers. The first training course for deaf conducted in the Romanian territories.

The first deaf schools appeared between 1863 and the end of the First World War and are still today. Beside these schools there were still three private initiatives, not very well known, but which cannot be missed from a history work of deaf education. We refer to the initiative of Ion M. Manolescu from Bucharest in the years 1863-65, which wanted to establish a school for the deaf, the Scenk pension in Iaşi, where in addition to normal children, deaf children where thought and the Private Girls School of Elena Salomea from Focsani, between 1912 – 1921. Here the deaf-mute girls where learned to speak and had the classes from 1-8 and learned a profession.

In 1863, in addition to the "Elena Doamna" asylum in Bucharest, Dr. Carol Davila set up a section of Deaf-mute. It had a relatively tumultuous history, was hosted in several locations in Bucharest until, in

https://biblioteca-digitala.ro

1895, when it was permanently moved to Focşani. Initially the Gesticular sign method was used and from 1900 Mihail I. Ionescu (the only qualified teacher in the Old Kingdom of Romania until the First World War) introduced the oral method.

In the Romanian provinces belonging to the Austro-Hungary Empire a deaf-mute education system based on the oral method has been developed. The starting point was done in Timisoara, where the teacher Karl Schaffer has a private school between 1863-1885. In 1885 well-equipped deaf-mute schools where build up in Timisoara and Arad, and later, in 1888, in Cluj. These schools are existing also today. Another deaf-mute school was established in Cernauti in 1908, in a very big and nice building.

In **the interwar period** all the Romanian provinces were joined together. There were deaf-mute institutes in Focsani, Arad, Timisoara, Cluj and Cernauti. In 1921 the school from Arad was transformed in a blind school. An institute for Deaf Girls was established in Bucharest, 1921 and one for Deaf boys in 1927. A mixed deaf-mute school was established in Iasi (1932). So, the total number of profile institutes in Romania until the end of the second world war has risen to seven. The activity of each school can be read in the book.

In this book I have analyzed different aspects of the deaf-mute school system. At each analyzed period I have presented the schools, but also looked at the attitude of the society and officials. It was interesting to document also what kind of trainings the teacher had, what kind of literature they read or if they were publishing any manuals or how the authority encouraged them to exchange information and how the result of their work was taken into account.

All this information gives us the chance to find out more about the education for deaf mute children in our country in comparison to that existing in other countries.

(Traducător : Anca Roxana Diaconu)

https://biblioteca-digitala.ro

CUPRINS

Cuvânt înainte..... **7**

Momentele importante ale educării surdomuților în teritoriile românești..... 13

1. Un precedent interesant la începutul secolului al XVI-lea..... 15

Bibliografie..... 16

2. Educarea surdomuților în prima jumătate a secolului al XIX-lea..... 17

2.1. Școala de Surdomuți dela Dumbrăveni..... 17

Bibliografie..... 19

2.2. Școala de Surdomuți de la Bozovici..... 20

Bibliografie..... 22

2.3. Educarea surdomuților în Țara Năsăudului..... 23

Bibliografie..... 25

2.4. Educarea surdomuților în Bihor..... 26

Bibliografie..... 27

2.5. Metodele surdologice folosite..... 28

2.6. Concluzii..... 31

3. Perioada cuprinsă între anul 1863 și sfârșitul Primului Război Mondial..... 33

3.1. Anul 1863..... 33

Bibliografie..... 35

3.2. Inițiative private în Vechiul Regat..... 35

3.2.1. Inițiativa lui Ion M. Manolescu la București..... 35

3.2.2. „Pensionatul” Scenk din Iași..... 37

https://biblioteca-digitala.ro

3.2.3. Institutul de fete surde al Elenei Salomeia din Focșani... 37
Bibliografie... 38
3.3. Educarea surzilor în Vechiul Regat... 39
3.3.1. Secția de surdomuți dela Azilul „Elena Doamna” din București și mutarea ei la Focșani în 1895... 39
3.3.2. Aspecte generale ale educării surzilor în Vechiul Regat... 41
Bibliografie... 44
3.4. Educarea surzilor în provinciile românești ale Imperiului Austro-Ungar... 45
3.4.1. Timișoara... 45
Bibliografie... 48
3.4.2. Arad... 49
Bibliografie... 52
3.4.3. Cluj... 53
Bibliografie... 56
3.4.4. Aspecte generale ale educarea surzilor în Ardeal și Banat... 56
Bibliografie... 59
3.4.5. Cernăuți... 60
Bibliografie... 62
3.5. Asociații ale surdomuților adulți... 62
3.6. Concluzii... 63
4. Perioada interbelică... 65
4.1. Rețeaua școlară... 65
4.1.1. Institutul de Surdomuți Arad... 68
4.1.2. Așezământul pt. Surdomuți Timișoara... 69
4.1.3. Așezământul pt. Surdomuți Cluj... 72

https://biblioteca-digitala.ro

4.1.4. Inst. Orbi și Surdomuți „Regina Maria” Cernăuți..... 74
4.1.5. Inst.Surdomuți „Princ. Elisabeta” Focșani..... 77
4.1.6. Inst. Fete Surdomute „Princ. Mărioara” București..... 79
4.1.7. Inst. Băieți Surdomuți „Princ. Mircea” București..... 83
4.1.8. Inst. Surdomuți „Marele Voiev. Mihai” Iași..... 85
4.2. Conferința dela Cluj din14-15 iunie 1920..... 89
4.3. Pregătirea profesorilor medico-pedagogi..... 91
4.4. Situația juridică a înv. medico-pedagogic..... 94
4.5. Programă școlară unică..... 98
4.6. Regulament unic de funcționare..... 99
4.7. Asociații ale profesorilor..... 100
4.8. Laboratorul medico-pedagogic din Timișoara..... 104
4.9. Literatura de specialitate..... 105
4.10. Manuale școlare..... 109
4.11. Publicații periodice..... 113
4.12. Asociații ale surdomuților adulți..... 115
4.13. Literetura beletristică referitoare la surzi..... 125
4.14. Concluzii..... 129
Bibliografie..... 132
5. Câteva cuvinte despre perioada postbelică..... 135
Cuvânt de încheiere..... 139
Összefoglaló..... 143
Zusammenfassung..... 145
Résumé..... 147
Summary..... 149

https://biblioteca-digitala.ro

Au mai apărut :

1. **Gheorghe Moldovan : *„Începuturile învățământului special în Timișoara”.*** Editura Politehnica Timișoara, 2007. ISBN 978-973-625-472-7.
2. **Gheorghe Moldovan : *„Istoria învățământului bănățean pentru surdomuți”.*** Editura Eurostampa Timișoara, 2010. ISBN 978-606-569-067-7.
3. **Gheorghe Moldovan, Emilia Hauszar : *„Prima carte de logopedie tipărită în România. Timișoara-1900”.*** Editura Politehnica Timișoara, 2012. ISBN 978-606-554-489-5.
4. **Gheorghe Moldovan : *„Literatura surdologică în România interbelică”.*** Editura Politehnica Timișoara. Ediția I-a tipărită, în anul 2015 și ediția a II-a electronică (C.D.), în anul 2017. ISBN 978-606-554-892-3.
5. **Gheorghe Moldovan : *„Contribuția comunității armenilor din Elisabethopolis (Dumbrăveni) la înființarea și funcționarea primei școli pentru surdomuți din România”.*** Supliment, pe luna mai 2017, al revistei „ARARAT” (fondată în 1924), periodic al Uniunii Armenilor din România.
6. **Gheorghe Moldovan : *„Învățământul deficienților din prima jumătate a secolului al XIX-lea, în Ardeal și Banat”.*** Editura Politehnica Timișoara, 2019. ISBN 978-606-35-0301-6.

https://biblioteca-digitala.ro

GHEORGHE MOLDOVAN

(n. 24.05.1946 – Simeria, jud. HD.)
(domiciliat – Timișoara)

Foto: Anca Silvia Buzatu.

Editura POLITEHNICA

ISBN 978-606-35-0302-3

https://biblioteca-digitala.ro